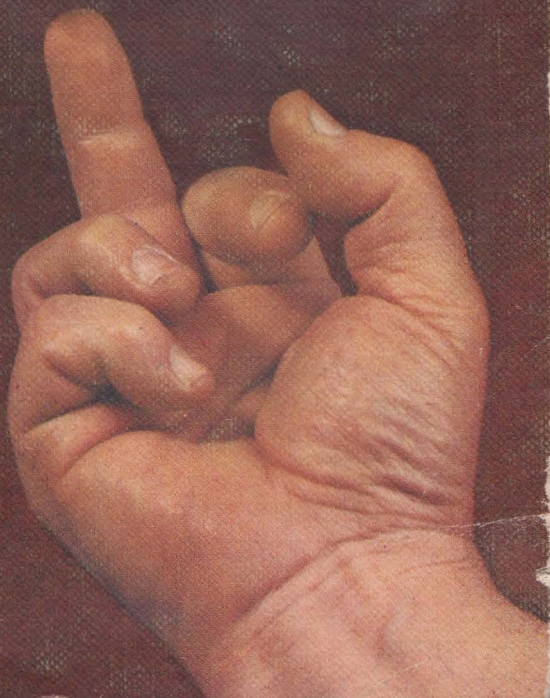

UMUT SİMİT

mizah söyleşileri

aydın
boysan

BAS
YAYINLARI

Fotoğraf : Reha Günay

Dizgi - Baskı : Sıralar Matbaası — 1984

aydın boysan

UMUT SİMİT

mizah
söyleşileri

Sayın
Fener Süray'a
saygıları
12. 5. 87
Aydın Boysan.

TEŞEKKÜR

Üç ayda üç kitap, güzel güzel basılıverdi. Dr. Turhan Bozkurt ve Uğur Gergin dostların lütufkâr yardımları olmasa idi, olmazdı bu. Kendilerine yürekten minnetler, iyi dilekler sunarım.

A. B.

ÖNSÖZ

Yanlış bilmiyorsam eğer, hiçbir kitabın önsözü, kitap bitirilmeden yazılmıyor. Yüzlerce sayfa dolusu sözden sonra, bir de önsözün fazla kaçmayacağına güvenemedim.

Bu nedenle, lütfen bağışlar mısınız?

Aydın Boysan

Etiler, 1.4.1984

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa No.

1. BASIN! AMA DÜŞÜNÜN!	9
2. OTOBÜSLERDE ŞENLİK	14
3. FRANSIZLARDA AŞK VE SEKS	18
4. HUZUR BULMA SANATI	23
5. LONDRA'YA NEDEN GİTMİŞTİM?	27
6. PENCERENİN PERDESİNİ	31
7. YUTTURMAYA KALKMAMALI	36
8. HANNOVER FUARI	41
9. FRANSA'DAN ESPRİLER	46
10. AH ŞU MÜDÜRLER!	51
11. RUJ MU? NUR MU?	55
12. TAKMA KALP	60
13. ÇAPKINLIK	64
14. HAKKÂRİ GÜNLERİNDEN	68
15. DÜĞÜN GECESİ MELEKLERİ	72
16. BİR ESKİ DOST	77
17. EĞLENCELİ YERLERDEN ESİNTİLER	81
18. İNCE DAVRANIŞLAR	85
19. DOLANDIRMAK	89
20. RAKICILAR! HEEY!	94
21. PERDE ARKASINDAN	98
22. YAZIK OLUYOR	103
23. DELİLİĞE ÖVGÜ	107
24. KİLİSENİN FAYDASI	112
25. NEDİR BU ALKOL	116
26. OLUR MU BÖYLE?	120

27. YUVAMA DÖNEMEDİĞİM GÜNLERDEN . . .	124
28. HOCA DALGINDIR	128
29. HASTALIK VE NEŞE	133
30. SEVİŞMENİN TİCARETİ	137
31. DEMCİNİN RÜTBELERİ	141
32. KADIN VE POLİTİKA	145
33. DELİ FIKRALARI	149
34. GÜNAHIN BİLE TİCARETİ	154
35. HIRSLI İNSANLAR	158
36. YAPI ANILARI	162
37. KORKU NİYE Kİ?	166
38. SANAT VE SERSERİLER	170
39. GÜDÜMLÜ RÜYA	175
40. RUH NEDİR?	180
41. KADIN VE AKIL	184
42. KARADENİZ'İN SUYU TATLIDIR	189
43. GÜNLERDEN ANLAR	194
44. CÜCELERİN GÖLGESİ	198
45. GİDERKEN DE ÇIPLAĞIZ	203

basın!

ama düşünün!

İyi veya kötü olan şey, bir olayın vâki olmasıdır! Yoksa gazetelerde yayınlanması değil.

Hattaaa, isterse gizli kalsın ve/veya gizli kaldığı sanılsın...

Bu yazının gerisi boş lâkırdıdır. Ama ne yapayım? Ben devam zorundayım. Siz en iyisi vazgeçin okumaktan!..

Dünya'nın ilk gazetesi, (elbet el yazması olarak) İsa'dan iki bin yıl önce Çin'de yayınlandı.

Günümüzün biçimine benzer ilk gazetelerin doğumu, on yedinci yüzyıldadır. En eski Avrupa, (dolayısıyla dünya) gazeteleri: «Haarlems Dağblad» (1655), «Leipziger Zeitung» (1660), «Linzer Zeitung» (1677) oluyor. «Hildesheimer Allgemeine Zeitung» (1705) 1980 yılında 275 inci yılını kutladı.

«Basın, halk düşüncesinin nabız atışıdır. Bunu zoraki olarak hızlandırmaya veya yavaşlatmaya kalkışmamalıdır.»

Nabızlı bir başka deyim şöyle:

Cecil King'e göre: «Güncellik basının nabız atışıdır. Bu nedenle de dergilerin tansiyonu daha düşüktür.»

K. Tucholsky diyor ki:

«Gazete başlıklarını kaldırsaydık, dünya ne kadar sessiz olacaktı.»

Merhum bir ünlü kaptanımız da diyordu ki: «Ödüm kopar sessizlikten. En büyük felâketleri getiren kazalar, sessizliklerden sonra olanlardır.» Yaaa, böyle işte! Aklımızdan çıkmasın bu!

Kişi başına en az gazete okunan ülkelerden biri oluşumuz neyi hatırlatıyor dersiniz şu anda? Şunu: İskoçya'da çoğunluğun bel kemiği sakattır. Neden o?

Çok az kişi gazete satın alır. Ötekiler, onun sırtından eğilip okuduğundan sakatlanır da ondan.

Diyelim ki, söyleştığımız bir kimseyle, politik açıdan iyice ters düşüyoruz... Adamı bu kadar yanlışı düşündüğü için, sakın kınamamalıyız, küçümsememeliyiz... Neden?

Zavallı başka gazete okuyordur da ondan.

«Polemiğe kaçmak» deyiimi kullanılır. Ne ola ki bu polemik? Sözlük anlamları şöyle: Bilimsel olursa: Karşıtlık. Kamuya yansıyan cinsindense: Düşmanlık, küçüklerarası savaş, memnuniyetsizlik. İzninizle tek bir sözcük yakıştıralım. «Dalaşma» diyelim. Hınç ve inat var bu tür polemikte...

Gerhart Hauptmann polemik için şöyle bir örnek veriyor:

«Öyle eşekler vardır ki, ölü kartalın tüylerini, üstünde yuvarlanmak için dişleriyle yolar.»

Polemiği başkaları yapar, gazeteci yansıtır. Neden? Çünkü James Ellis'e göre:

«Gazeteler dünyanın aynasıdır.»

Garipliğe bakın ki, aynada kendini gören eşek de sinirlenir.

D. Hildebrandt'a göre, sineklerle insanların ortak yanı şudur:

«İkisi de gazete ile vurulur.»

Buradaki sözcük oyunu ile şaşırp, anlam kaybedilmemelidir. Avcı aynadaki hayale nişan almıştır.

On öpücük, bir öpücükten daha kolay unutulur. (Jean Paul.)

Bu nedenle de haberi okuyucuya, eveleyip - gevelemekten, taksitlere bölmeden, unutamayacağı biçimde vermelidir.

Bazı kimseler sanırlar ki: Gazete haberciliğinin esası, «normal»in ilgi çekici olmayışıdır.

Yanlıştır bu. Oysa ki bir gazeteci, ne kadar yürekten ister: «Muttalip bey dün otobüse bindi. Oturacak bir yer buldu,» diye haber iletmesini...

Sanki her yer günlük - güneşlik de, gazetelere gölge düşüyor haaa?.. Yani her şeye toptan bir bakış atılacak, gazete ve gazetecinin yalnız kusurlusu aranacak öyle mi? Yağma yok! Örnek verelim hemen:

Gazeteci başlığı atmış: «Romen gemisi Yunan gemisini bir vuruşta batırdı» diyor. İnsaf ey muhteremler! İki vuruşta batırılan gemi görülmüş müdür? Yoktur. Öyleyse bu haber, bundan daha doğru nasıl verilebilir? Vicdanınıza sığırırım.

Evet dostlar! Kadrini bilelim. Gazeteler insanlar için umut kaynağıdır. Tanınmış Frankfurter Allgemeine, sığırlarda isteğe göre inek veya öküz doğurtulabildiğini yazıyor. Gen (tohum diyeceğiz çaresiz) teknolojisinin zaferi bu!

Bazı babalar: «Erkek adamın erkek çocuğu olur» diye-
mezler artık! Onlara: «Bre ham/ervah! Senin ananın babası hünsa mıydı?» denebilecek rahatça şimdi...

Dünyada insanların, ülkelerde ulusların seviyesi nereden ise, gazete ve gazetecininki de oradadır.

Tarihin en köklü, en güçlü uluslarından vatan haini çıkabildikten sonra, basının melekler kampı olabileceğini sanmak, hangi biçim aklın marifeti olabilir ki?

Gazeteci, durmaksızın kaçan «zaman»ı yakalamaya çalışan bir kürek mahkûmudur neredeyse... İşte bunun için de:

«Gazetecilik, telâş içinde bir edebiyat türüdür.» (Matthew Arnold)

Tüm diğer mesleklerle karşılaştırılırsa, gazeteciler dünyanın; en açık, en temiz, en dürüst en cessur ve masum meslek sahipleridir.

M. Muggeridge, sanırım en iyisini diyor:

«Basın, kâğıt üzerinde vicdandır.»

Gazeteciler, «zaman»ın ebeleri ve mezarıcılarıdır. (Gutakow)

Kimdi Watergate olayını dünyaya getirenler? Washington Post'un iki gazetecisi... Kimdi Başkan Nixon'u politika mezarlığına gömenler? Gazeteciler.

Gazete satıcısı gedik tuttuğu köşesinde haykırıyordu:
«İkinci baskı... Kırk lira. İkinci baskı... Kırk lira...»

Birisi parayı ödedi. Gazeteyi aldı gitti. Biraz sonra geri dönüp söylenmeye başladı: «Niye yalan söylüyorsun? Kırk liraya sattığın gazetenin üzerinde, fiyatı yirmi liradır yazıyor...» Gazete satıcısı pişkin:

«Aman amcacığım! Sen, gazetenin her yazdığına inacak kadar saf mısın?»

Yaaa... Saf olmamalı!

Bu fıkra, basın düşmanlarının ağzına verilmiş elma şeker işte!..

İnsan olmak sanattır. İnsanlık da humoristik (mizahi diyelim) bir roldür.» (Novalis)

İnsanlık her gün, basın denen sahneye çıkar. İşte bu, «İnsanlık Komedyası»nın oynandığı sahnedir. Her sahnenin, her perdenin filozofları, bu yaşayışı şiirleştirirler.

Şimdiii, lâf aramızda, sessiz - sessiz, bir önemli soruyu da ortaya atmaya çekinmeyelim:

İnsanların yarıdan çoğunun, «kültürü» dediğimiz şey,

gazetenin dışında nereden? Evet yaaa, söyler misiniz nereden?

Bir erkek tecrübeler geçirdikçe akıllanır. Bir kadın ise yaşlanır. (Montherlant)

Ya bir gazete nasıl genç olur?

«Genç olabilmek için çok uzun zamana ihtiyaç vardır,» diyordu Picasso.

Ya yazar ne bekler ki?

Umut, yine simit.

Bu da ona vız gelir.

otobüslerde şenlik

Bir sabahıtı. Marmara civarı kentlerin birinden dokuz otobüsü ile İstanbul'a geleceğiz. Kalkışa yarım saat kala, hemen - hemen herkes gelmiş. Tek - tük otobüse binilmiş ama, çokluk, uğurlayıcılar ile beraber dışarıda ayakta duruyor. Esneyen esneyene... Ağızlardan, pek seyrek bir sözcük çıktığı oluyor.

Kalkışa on dakika kala şoför muavini haykırdı: «Yolculaaar! Yerlerinizi alın!» diye. Herkes konuşmaya başladı.

«Geceleri çocuğun üstünü ört! Hasta zaten.» «Oğlum, o kestane şekerini hocana ver! Kendin yeme sakın!» Sonra biraz daha önemli bir istek duyuldu: «Acelelerimiz ne? Küçük kız zaten. Oğlanın anası da surat asıyor hem de!»

Şoför motoru çalıştırıp uzun uzun klâkson çaldı. Yaşlı kadın kocası ile, hızlı konuşmaya başladı:

«Hem zaten o Rıza olacak oğlan, küçükken bizim bahçeden incir çaldı. Belki diploması bile sahtedir. Sen onu bir anlasana!» Herkesi zorla otobüse soktular. Aynı kadın kocasına talimat vermeye, pencereden devam etti:

«Hem sahte olmasa ne olacak? Olacağı mımur... Ömrüboyu sıkıntı çekerler.» Otobüs sürekli klâkson çalarak hareket etti. Kadın da son defa bağırdı: «En iyisi sen olmaz de! Kızımız daha çocuk, olmaz bu iş de, bitsin!»

Kalkıştan biraz sonra kadına sordum: «Hemşire hanım! Bunları evde konuşsanız olmaz mı?» Ters ters azarladı: «Evde vakit mi var canım?» Arkasını döndü.

Gece karayollarında sefer yapan otobüslerde, herkes uyur. Ya şoför? Bazen o da uyur.

Otobüs akşam altıda yola çıksa, on dakika sonra yine herkes uyur. Gece karanlığında herkesin uyuduğu bir otobüste yolcu olmak azaplı birşeydir. Çünkü ışık da yoktur. Kitap da okunmaz.

Arada bir kasabalardan kentlerden geçilir. Bazısında durulur. O anda içerisini ayrıncı ve gazozcular doldurur. Haykırarak satarlar mallarını.

Bu bağrıışmaya da rağmen, uyuyanların hiçbiri uyanmaz. Tekrar hareket edilip kentten çıkılır. Karanlıklara dalınır yine. Bir süre sonra bir de bakarsınız ki adamın birisi gözünü açıp, iki kere esner. Esnemeler dubledir. Üçüncü duble esneyişten sonra biliniz ki adam şunu diyecektir:

«Şoför efendi! Hele şu sağdaki ağacın dibinde duruver!»

Bir keresinde şaşkınlığım üzerine şoför muavini anlattı: «Amcacığım! Bunlar köy yolunu hiçbir zaman kaçırmaz. Kesinlikle uyanır. Ama başka zaman da, kafasına odun vursan tınmaz.»

Bir gün yine Karayollarımızdaydık. Kocaman otobüsümün fiyakalı şoförü, ufacık yabancı plakalı bir otomobilin yanından geçerken yavaşlayıp direksiyondaki kadına sordu:

«Yavrum! O senin ufak benzinle mi gidiyor? Yoksa me-me mi veriyorsun?»

İstanbul otobüsleri de, en az karayolu otobüsleri kadar şenliklidir. İnsanlar da birbirine karşı çok saygılıdır. Örnek mi istiyorsunuz? Buyurun:

Otobüs çok kalabalıktı. İyice yayılarak oturan bir delikanlı, yanında ayakta duran yaşlı bir kadını dürtüp uyardı:

«Teyzeciğim! Öteki durakta ineceğim. Dikkatli ol!»

Otobüste oturan delikanlı birden ayağını çekince, yanından geçen kız incelikle sordu:

«Ayağınıza mı bastım?» Delikanlı sırtarak dedi ki: «Hayır kalbime bastınız!» Kız aşağı kalmadı: «Demek ki sizin kalbiniz yerlerde sürünüyor.»

Otobüs lâfı edip de, bizim İstanbul'un o eski sevgili tramvaylarını anmamak vicdanlara sığar mı? Harbiye - Fatih tramvayı edebiyatımıza geçmedi mi? 33 numaralı Yedikule - Sirkeci tramvayını nasıl unuturum ben? Bu tramvayla Ortayı - Liseyi, Ortaköy - Aksaray'la da yüksek öğrenimi bitirmedim mi?

Ne iyi olurdu islâh etseydik şunları. Günümüzün zengin Avrupa kentlerindeki güzel tramvayları gördükçe içim burkuluyor. Kaldırıyorlar zavallıları yavaş diye. Yerine koydukları ne? Trolleybüs... O hızlı haaa? Sevsinler...

Üstelik tramvay en ekonomik kitle taşıtıydı. Tam bize göreymiş. Bir saçma iş daha yaptık.

İstanbul otobüslerinde esneyerek vakit öldüreceklerinize, yanınızdakilerin konuşmalarını dinlemelisiniz.

«Yahu! O çürük diş benim olsaydı çoktan çektirirdim.»

«Haklısın. Senin olsaydı ben de çektirirdim.»

İki kadın konuşurken dillerinden bal akar. Biri sordu: «Neredeydin?» Öteki: «Güzellik salonunda.» Beriki dik - dik bakarak:

«Haaa! Sıran gelmedi demek...»

Otobüse girer girmez ilk işiniz kanca burunlu adamları kollayıp onların yanına gitmektir. Niye? Çünkü bunlar Karadeniz'lilerdir. Onları dinleyin! Vaktiniz ziyan olmasın.

Karadeniz'den bir kısa konuşma şöyle:

«Ula Cemal! Ne yapıyorsun?»

«Hiçbir şey.»

«Öyleyse beraber yapalım!»

Bir Karadeniz kenti postahanesinde memur, getirilen telgrafı aldı, okudu. Geri uzattı: «İ'nin üzerindeki noktayı unutmmuşsun. Tamamla!» Gelen adam rica etti: «Sen koyu-versene eksik noktayı!» Memur azarladı:

«Olmaz öyle şey. Aynı el yazısı gereklidir.»

İt - uğursuz takımından biri, Of'lu hocaya gidip yüreğini boşalttı: «Dünyada ne kadar günah varsa hepsini işledim. Adam öldürmekten, oruç yemeye kadar. Ama, son günahı işlemek istemiyorum.» Hoca: «Neymiş o?» deyince de söyledi: «Kendimi öldürmek!» Hoca düşünüp hükmünü verdi:

«Öyle değil! Senin işleyeceğin bir tek sevap bu kalmıştır.»

Otobüste Karadeniz fıkraları dinleyin ama sakın kendiniz anlatmaya kalkışmayın! Neden?

«Niçin her Karadenizli bıçak taşır?»

«Onu bilmeyecek ne var? Kendilerine Karadeniz fıkrası anlatanları vursunlar diye...»

Otobüs yolculuğu konusunda işte bir de Avrupa fıkrası:

Adam kocaman otobüse ön kapısından bindi. Biraz sonra cam gözünü yuvasından çıkarttı. Birkaç kere havaya atıp tuttu. Meraklının biri de ne yaptığını sordu. O da açıkladı:

«Arka taraflarda oturacak yer var mı diye bakıyorum!»

Haydi yine bizden bir olayla noktalayalım:

Şişli hastahanesi durağına yaklaşıyorduk. İyice ufak tefek bir delikanlı, iyice iri ve yakışıklı bir yaşlı adama sordu: «Dedeciğim! Hastahaneye en kısa yoldan nasıl giderim?» Yaşlı adam açıkladı:

«Bana bir daha dedeciğim dersen, seni o anda yollarım hastahaneye...»

Fransız'larda aşk ve seks

Aşk üzerine önüne gelen birşey söylemiş. Ama hiçbir erkeğin akıl edemediği en hıncırca tarifi Madame de Staél yapıyor:

«Aşk, iki kişinin kendilerini sevmesidir.»

Tarif denen şey kısacık olacak, herşeyi de anlatacak ya? Bu da öylesi sanırım. Bir başka kısa tarif de Sartre'dan:

«Aşk fıkraların dehâsıdır.»

Oturup düşünmeli! Hem öyle çabucak da değil. Uzun-uzun düşünmeli! Ne zor bir tarifi, üç sözcüğe indirivermek. Üstelik de böylesine...

Şimdi bir hainliğin sırasıdır. Aşk bir kısmıyla mı, yoksa tümüyle mi, lüks birşeydir acaba?

Ya aşk ile seks ilişkisi? Bunlar zaten mi birbirinin içindedir? Yok -yoook, değil! Yoksa bunlar zaten mi birbirinin dışındadır? Yok -yoook, o da değil!

Hiç aklımdan çıkmaz Fuzulî'nin Mecnun'a Leylâ için söylediği: «Uzakta oluşun bana yeter, kavuşmaya takatım yok.»

Yaşayışın bu kadar temizlenmiş nereden buluna ki? Cennette bile huriler vaad edilirken... Sanatta olur böylesi ancak.

Hayata ise Fransızların anladığı gibi olur. Çoğu zaman öyle cıvır ki.

Ünlü Devlet adamları Talleyrand, Fransızlarla ilgili hangi konu açılırsa açılsın, hemen sahneye çıkıverir.

Talleyrand bir ziyafette, dayanılmaz güzellikte Madam Récamier ile sıradan görünüşte kadın, ama ünlü yazar Madame de Staél arasına düştü. Sürekli güzel kadınla meşgul olan Talleyrand'a, ünlü yazar hanım soruverdi: «Çabuk söyleyiniz! Madam Récamier ve ben, birden suya düşseydik hangimizi önce kurtarırdınız?» Talleyrand hınzırı sıyrılı-verdi:

«Fakat Madam! Sizin kadar zeki bir kadın, muhakkak yüzme biliyordur.»

Dedikodu bu! O zaman da tatlıydı. Hele erkekler arasında... Talleyrand'a sordular: «Madam X ile Mösyö Y'in, bir geceyi beraber geçirdikleri doğru mu?» Talleyrand kesin konuştu:

«Çok doğru! Tarihi bile kesin hatırlıyorum. Beş Mayısı yirmi beş Hazirana bağlayan geceydi...»

Kader böyle istedi. Prensesin kısmeti çıkmadı. Evlenemedi. İyice de yaşlandı. Üstelik de gözleri hiç görmez oldu.

Bir gün atlı arabasıyla ormanda geziyordu. Adamın biri arabanın kapısını vurarak yalvardı. «Madam! Hayatının bütün neşesini kaybetmiş bir insana merhamet duyar mısınız?» Prenses yanındaki nedimesinin kulağına eğilip sordu: «Adamın nesi var? Hadım mı?» «Hayır. Kör,» cevabını alınca rahatladı, hemen para verdi. «Nereden aklıma gelsin canım?» dedi üstelik...

Aşağıdaki anekdotu anlattığım için lütfen, tanıdıklarım-la ilgili herhangi bir anlam çıkarmayınız. (Aklıma gelen dostum kendisi anlayacak. O yeter.)

Nivernois Dükü, uzun yıllar Kontes Rochefort'un sevgilisi oldu. Yıllarca bütün gecelerini beraber geçirdiler. Yıl-

lar geçti. Dükün karısı, Kontesin de kocası öldü. Durum değişmedi. Gece buluşmaları sürdü gitti.

Gün oldu, bir dostu Düke sordu: «Bu uzun aşkı, artık bir evliliğe dönüştürmenin zamanı gelmedi mi?» Dük sıkıntısını açıklayıverdi: «Çok doğru! Ben de bunu düşündüm. Ama o zaman geceleri nereye gideceğimi bir türlü bulamadım ki!»

Nerede okuduğumu unuttum şimdi. Bir Fransız diplomatı, tam on yıl büyük bir aşkla metres hayatı yaşadığı kadınla evleniyor. Bir hafta sonra da boşanıyorlar. Çünkü, adam kadının yüzünü, sabah uyandığı zaman görmeye başlıyor da ondan...

Ya bizim eski Osmanlı kadınları? Hiçbir kadın kocasından önce yatağa girmezdi. Sabahları da hiçbir kadın kocası uyandığı zaman yatakta bulunmazdı. Abdülhamide hayran olunacağına, böyle âdetler korunsa idi, ne iyi olurdu... Dönelim yine Fransızlara.

Paris'te bir çay partisinde, Madam X.'in, birdenbire tekrar kocasıyla yatmaya başladığı anlatıldı. Ama Madam du Deffant konuyu aydınlatıverdi:

«Şaşacak birşey yok! Hâmiledir o! Gebelerin canı böyle saçma şeyler ister.»

Lesdiquières Düşesi, o dillere destan yatağını satışa çıkarmıştı. Bunu duyan Kardinal Camus üzüntüyle başını salladı:

«Kötü işaret bu! Bir esnafın dükkânını satışa çıkartması acıdır, acı...»

Tanınmış (!) bale kızlarından Heinél, bale hocası Vestris'nin kendisine «Orospu» demesinden şikâyet ediyordu. Şarkıcı Sophie Arnould (sesi kadar diliyle de ünlü) kızcağızı korudu:

«Üzülme yavrum! Günümüzde insanlar iyice terbiyesiz oldu. Herşeyi açık açık söylüyorlar.»

Marki X, tembel - miskin ve kababutun biriydi. Bir toplantıda sordular: «Acaba karısı da kendisine mi benziyor?» Sophie Arnould açıkladı:

«Ben iyi tanırım. Tam tersine, ateş gibi bir kadındır. Her işi o becerir. Çocuklarını yaparken bile kocasını yormadı.»

Tarifsiz güzel, ama sahiden de aptal bir şarkıcı hanım, meslekdaşı Sophie Arnould'a, yakınıp duruyordu. Hayranlarından bıkmış da, âşıkalarının elinden nasıl kurtulacağını düşünüp düşünüp bulamıyormuş da... Sophie hemen akıl öğretti:

«Çok basit! İki cümle söyle, yeter!»

Ne kadar ilgi çekici! Güzel Sophie yokolup gitmiş. Ama akıllı Sophie, ne büyük canlılıkla yaşıyor?

Atlı bir Alman, d'Avignon köprüsünden Paris kentine girdi. Ama girer girmez de atı tökezledi. Bunu gören bir kadın da, «Vay usta binici vay!» diye alay edip güldü. Alman onurlu ya! Altta kalmadı: «Niye şaştınız? Atımın huyudur. Orospu görünce tökezler.» Kadın iyice kahkahayı koyverip bağırdı:

«Mösyö! Yola devam etmeyin! Atınızda bu huy varsa, Paris içinde beyniniz patlar.»

XIV Louis zamanı sarayın önemli kişilerinden birisi hiç beklenmedik bir zamanda evine gitti. Karısını da kendi yataklarında, bir erkekle «o biçim» yakaladı. Şunları söyledi:

«Âma Madam! İçerî ben girmeseydim de bir yabancı girseydi ne kadar çirkin bir sahne olacaktı!» Geri döndü, dışarı çıktı ve kapıyı kapadı.

Paris’li bir kadına sordular: «İlk aşkın kimdi?» diye. O da açıkladı:

«Üç üniversite öğrencisiydi,» diye.

Evet dostlar!

Fransızlar yüzyıllardır seks ile çok iç - içe olmuşlar. Bu yazı da şimdi, en rezil Fransız seks fıkrası ile bitmeli değil mi? Üstelik buldum da.

Ama anlatamam.

Hadi eyvallah!

huzur bulma sanatı

«Huzur bulma sanatı, çalışma sanatının bir parçasıdır» diyordu John Steinbeck. Güzel de diyordu.

O ki bu dünyada yaşamaktayız, bilmeliyiz ki her türlü felâket insanlar içindir. Şaşırmamalı. Ölünceye dek, her türlü olay borcumuzu ödeyeceğiz.

Ya neyle huzur bulacağız? Çalışmakla elbet... Çalışmak en gür huzur kaynağımızdır. Çalışmak ibadettir.

Mizah, hayatımızın koparılmaz - sökülmez parçasıdır. O halde çalışmamızın da...

Mizahta müstehcen unsur bulunabilir. Bu sanat adına bağışlanır. Ama, mizahsız müstehcen, utanmazlıktan başka nedir ki?

Neşe mizahtan kaynaklanabilir. Ama mizahsız sululuk, havayı kirletmenin dışında nedir ki?

«Sulu»yu ve «müstehcen»i defedip atan neşe, mizahtan kaynaklanıyorsa, iş hayatımızın da, gündelik rutin yaşayışımızın da biktiriciliğini defeder. Hayrımıza olur.

Başımıza ne gelirse gelsin, ümitleri tümünden yokedecek tek zehir, tembellik ve suratsızlıktır.

Şimdi, haydi gündelik hayatımızdan örneklemeye başlayalım.

İş kovalamaya girersiniz koca binanın birisine. Upuzun koridorların dibi gözükmeyiz. Düzinelerle kapı. Her kapının önünde bir iskemle. Her iskemlenin üstünde bir odacı. Ki-

mi uyuklar, kimi uyur. Seyrek olarak da birbiriyle konuşurlar:

«La Muttalibefendi! Muavin bey bugün neden heç birşey yapmir de dalga geçir?»

«Genel Müdüre vekâlet edir de ondan.»

İyi bilelim ki, herşeyi, en önce öğrenen çocuklardır.

Sınıfta kompozisyon görevi verildi. Konu: Genel Müdür olsaydınız ne yapardınız? Bütün öğrenciler hızla yazmaya başladı. Yalnız bir tanesi bacaklarını uzatıp pencereden bakıyordu. Öğretmen yaklaşıp sordu:

«Ahmet! Sen niye yazmıyorsun?»

«Sekreterimi bekliyorum.»

Genel Müdür, tayin emrini aldığı anda, nerede olursa olsun talimat vermeye başlar.

Genel Müdürün evinde genç ve güzel bir hizmetçi kız vardı. Hazret de kendisine, evde misafir olduğu zaman yatmaya gitmeden evvel kesinlikle haber vermesini tembihlemişti. Bir gece yine evde, kalabalık bir davet varken geceyarısına doğru genç kız, geceliğini giymiş olarak merdiven başından sarktı ve bağırdı:

«Beyefendi! Ben yatmaya gidiyorum.» Tabii bütün misafirler kahkahayı bastı. Ertesi sabah Genel Müdür kızı çağırıp uzun uzun nasıl davranması gerektiğini anlattı. Bir süre sonra yine bir kalabalık davette genç kız geceyarısına doğru, geceliğini giymiş olarak hayretle bakan misafirler arasından yürüdü. Beyefendinin kulağına eğilerek sordu:

«Ben hazırım. Tamam mı?»

Böyle Genel Müdürlerin yanında da, şöyle memurlar çalışır:

Kadın işten eve geç gelen kocasını azarlıyordu: «Ne hâlt ettin yine? Nasıl olur da işten eve bu kadar geç gelirsin? Adam nedenini açıkça bildirdi:

«Affet karıcığım! Uyuya kalmışım.»

Adam öyle bir iltimas mektubu ile geldi ki, işe alınması zorunlu oldu. Herif itin tekiydi. Ya işe gelmiyor, yahut da geldiğinde, etrafındakilerin çalışmasını abuk - subuk zamparalık masalları ile engelliyordu.

Aradan bir yıl geçti. İltimas mektubunu yollayan adam kızağa çekildi. Haber yayıldı. Şef o anda, iltimaslı tembeli yanına çağırttı. Bir çay ısmarladı. «Bugün iş ile eğlenceyi birbiriyle bağdaştıracamız,» dedi. Biraz sustuktan sonra da ekledi:

«Seni kovuyorum.»

İnsanlarının çalışkanlığıyla ün yapan yörelerimizin birisi Karadeniz'dir. Üstelik bunlar her duruma anında uyma yeteneğine de sahiptirler.

İngiliz gemisi rıhtıma iyice yanaştı. Karadenizli liman işçisi yukarıya bağırdı: «Speak you english?» Yukardan cevap geldi: «Yees!» Bunun üzerine Karadenizli:

«Eyi eyi... At ula koca caavur o kilavuz ipini aşağı daa!»

Büyük yetenek isteyen işlerden birisi sunuculuk. Zekâ, bilgi, dikkat, ne varsa hepsi gerekli...

Bilgi yarışmasında tüm elemeler bitti. Heyecan doruğuna çıktı. Finale kalan genç adam başlangıç sorularını kolay atlattı. Sıra, en büyük iki ödülü belirtecek olan en önemli son iki soruya geldi. Yarışmacı bunların ilkini de bildi. Salon alkıştan inliyordu.

Yarışma sunucusu (İyi anlaşılın diye hemen bir yakıştırma yapayım) yani Halit Kıvanç hararetle kutlayarak dedi ki: «Böylece, Güney Kutbuna yolculuğu kazanmış oldunuz. Şimdi çok dikkat ediniz! Sıra son soruda. Bunu da bilerseniz eğer, en büyük ödülü, yani Güney Kutbundan dönüş yolculuğunu da kazanacaksınız!»

Yaaaa! İşte böyle... Halit bu... Benim Pertevniyal'li kardeşim. Hele bir bilmesin yarışmacı...

Münih olimpiyatları sırasında, sigaradan çoraba kadar mal veren binlerce otomat konmuştu. Bunlardan birinin üzerinde şu yazı vardı: «Atılacak para: Bir Mark.» Para atılınca da makina şıkırdıyor, tıkırdıyor biraz sonra da tatlı bir kadın sesi duyuluyordu:

«Teşekkür ederim.»

Tarifini beceremeyeceğim kadar yetenek isteyen çalışma biçimlerine birkaç örnek sunmaya lütfen izin verir misiniz?

Kasa hırsız, işinden sabaha karşı döndü. Kahvaltıya da geç kalktı. Masadaki gazeteler geceki büyük banka soygununu yazıyordu. Hazret yerine oturdu. Bir iki esnedi. Sonra da gazeteleri göstererek karısına sordu:

«Nasıl? Bari iyi eleştiri almış mıyım?»

Akıllının biri bir sandık yaprak sigarası satın aldı. Yangına karşı sigorta ettirdi. Sigaraları keyifle içip bitirdi. Sonra da sigortadan parasını istedi. Sigorta reddedince de mahkemeye düştüler. Hakim sigorta şirketini, tazminatı ödemeye mahkûm etti.

Ama hâkim, akıllı sigorta müşterisini, «yangına sigortalı malı kasıtlı olarak yakmak» suçundan üç ay hapse tıktı.

Günün birinde Napoli sokaklarında kocaman afişler asıldı: «Frank Sinatra geliyor - Tek konser - Biletler Pazartesi sabahı dokuzda satışa çıkıyor.»

Pazartesi sabahı gişenin önü cehenneme döndü. İki dakika sonra da bilet bitti. Beşbin lirelik biletler karaborsada yüzbin lirete kadar satıldı.

Konserden bir gün önce küçük bir gazete ilânı çıktı: «Frank Sinatra gelemiyor. Konsere bilet alanlar, beşbin liretlerini gişeden geri alabilirler» diye...

İşe bakın! Cezasız kalacak bir dolandırıcılık biçimi de bu işte! Üstelik de bunun adına «iş» bile diyorlar.

Londra'ya neden gitmiştım?

Haksızlığa dayanamıyorum.

Yani, meyhane niçin yalnız günah işlenen bir yer olsun ki? Hayır, değil!

Hitler Almanyada Başbakan olduğunda, yıl 1933 yazılıyordu. Kısa bir süre sonra, öyle «**iyi günler**» falan gibi selâmları kaldırıp, Alman selâmı işte budur deyip: «Heil Hitler!» (Yaşasın Hitler) diye bağtırmaya başladılar Almanları. Metazori! Başka selâmlar vatan hainliği sayıldı.

Ünlü komedyen Karl Valentin, akşam vakti sevgili meyhanesinde yedi - içti. Borcunu ödedi. Kalktı. Gidecek. Herkes merak içindeydi nasıl vedâ edecek diye. Valentin kapıya yaklaşıp herkese doğru dönerek elini kaldırdı ve bağırdı: «Heil...» Sonrası yok. Herkes bakıyor, o düşünüyor. Bir daha bağırdı: «Heil...» yine o kadar... Düşünüyor. Sonunda dayanamadı ve dedi ki:

«Yahu! Herifin ismini unuttum.»

Kilise cemaatının ziyafeti vardı. Yaşlı hanımlardan birisi, masada papazın yanına düştü. Şaraplar bardaklara kondu. Kadıncağz papazın şerefine kadeh kaldırırken, şerefimize - sağlığınıza gibi sözleri bayağı buldu. Düşündü düşündü. Sonunda:

«Hallaluya muhterem peder!» dedi.

Norfolk Dükü, ömrüboyu kana kana içenler kulübün-

dendi. Bu yanı da, ününün ayrılmaz parçasıydı. Bir gün mas-keli baloya gitmesi gerekti. Giyeceği kıyafet için fikir sor-du. Dostu hıncır aktör Foote, temiz ve sade bir akıl verdi:

«Ayık git!»

İngilizlerle Fransızların birbirini yediği zamanlar oldu. Napolyon ve hemen sonrası. (Sanki şimdi ne oluyor? Bir-birlerini sırtından vuruyorlar. Suratlar sırtıyor. Falkland sa-vaşında İngilizleri iyice hırpalayanlar, Clemenceau Fransız uçak gemisinde yetiştirilen ve Fransız Exocet füzelerini kullanan Arjantin pilotlarıydı.)

Talleyrand'ın dostu Montrond, o zamanlar birkaç baş-ka Fransızla beraber, bir İngiliz gemisi tarafından esir alın-dı. Ama İngiliz kaptan zaman zaman, esirleriyle yemek ye-yip içki içiyordu. Bir gün masada şerefe kadeh kaldırılır-ken kaptan saldırgan biçimde söz kesti: «Ben Fransızların şerefine içmem. Bütün Fransızlar ahlâksızdır... İstisnasız!»

Montrond gözünü kaptandan ayırmadan cevap verdi: «Ben İngilizlerin şerefine içerim. Bütün İngilizler cen-tilmendir... Ama istisnaları da vardır.»

Sarhoş Amerikalı sekiz silindirli arabasını çılgınca sü-rüyor ve Stradford-on-Avon'a yaklaşıyordu. Birden yürek tit-reten gacırtılarla fren yapıp durdu ve sokakta yürüyen bir İngiliz yayık ağızla sordu: «William Shakespeare'in evine bu yoldan mı gidiliyor?» İngiliz çok sakın açıkladı:

«Evet. Ama acele etmeyin. Öldü.»

Tıp profesörü dersini, deneylerle zenginleştiriyordu: «Şimdi şu bardaktaki suya bir kurt atalım. Ne oluyor? Ken-dini iyi hissediyor. Şimdi de onu alkole atıyorum, kurt tit-remeler geçirerek ölüyor. Bundan ne sonuç çıkar?» Öğren-cinin biri atıldı:

«İçki kurtlanmaya karşı birebirdir.»

Eski Atina'nın tanınmış «zom»larından Stratos'a sordu birisi:

«Utanmıyor musun sarhoş olmaya?» Soruya soru:
«Utanmıyor musun bir sarhoşla konuşmaya?»

Bizim Pazartesi erkânından birisini, ev davetine çağırıyorlar. Meze bol, içki beleş... Üç saat sonra yarısı yerlerde. Bizimki, yanında masa başında uyuklayan bir adamı dirsekleyip diyor ki: «Burası sıkıcı oldu. Gidelim haydi!» Öteki: «Doğru. Çok sıkıcı oldu. Ama ben gidemem.» Bizimki neden gidemeyeceğini sorunca da diyor ki:

«Ben ev sahibiyim.»

Bizim Aksaray'lı eski dostlardan birisi, baktım ki kapı - karşı komşusuna askıntı oldu. Beleş içki merakından, her akşam yemek zamanı kapıyı çalıp, «Ben geldiiim!» diye girip sofraya çöküyor. «Bezirdin insanları!» deyince şiddetle karşı koyup dedi ki:

«Yok aaabi! O evde beni çok seviyorlar. Girer girmez, ailece hep bir ağızdan: **Hah! bir sen eksintin!** diyorlar.»

Bir meyhanede, başka meyhanelerden öyküler anlatılır.

Sevgili Anadolu şehirlerimizden birinin, bir Hakkı beyi var ki, yediden yetmişe sevmeyen yok. Kentin en keyifli meyhanesinin de sohbet ziyafeti ondan... Nedense bir akşam, köşedeki tek kişilik masaya çekilmiş, kendi gamı ve demi ile haşır - neşir oluyor. Neşelendirmek için olta atıyorlar:

«Hakkı ağabey. Sana İstanbul'dan selâm söylediler.» Hiç cevap yok. Ağabey oralı değil. Selâmı tekrar söylüyorlar. O yine oralı değil. Bir daha... yine cevap yok. Sonunda: «Merak ta mı etmedin kim selâm söyledi?» diye soruyorlar. İşte o zaman Hakkı ağabey patlıyor:

«Kim söyler ulan bana selâm? Ya orospudur, ya pezevenktir. Vali selâm söyleyecek değil ya, eşşeoğulları!»

Pervaneli uçaklar zamanıydı. Kopenhag'tan Londra'ya, üç saat uçuluyordu. İki arkadaş bindik uçağa. Benim yanıma kırmızı bıyıklı bir yakışıklı adam düştü. Kalkar kalkmaz başladı hemen sek viski ile bira içmeye. Bana da dönüp: «Biz İskoçlar böyle içeriz,» dedi.

Hostesten bir şişe viski ile beş teneke bira istedim. Ben de başladım. Adam ne yaptığımı sordu. «Biz Türkler böyle içeriz,» dedim. Kızdı. «Deli misiniz siz? Londra'da meydanda sizi sırtımda mı taşıyacağım?» dedi. İnatlaştık. O da şişe viski ve biraları söyledi. Tokuşturduk durduk.

Sonra? İşte o sonrasını ben kesik hatırlıyorum. Etrafımızdakilerin Londra'ya kadar kahkahalarla güldüklerini iyi biliyorum. Kırmızı bıyıklı İskoç'u Londra'da, hava alanında sırtımda taşıyıp, lâvaboya götürüp kusturduğumu, sonra yüzünü yıkadığımı ve birine teslim ettiğimi de iyi hatırlıyorum.

Ya ben ne oldum? Kürsü gibi yüksek bir yerden ters ters bakıp, İngiltere'ye niye geldiğimi soran memura içten bir cevap verdim:

«Dünyada eşi bulunmayan Londra'lı güzel kızları görmek için.» Adam şaşırdı ama ciddiye aldı. Kitap karıştırdı. Sonra şefini çağırdı. Şef Müdürü çağırdı. Yarım saat görüş-tükten sonra beni, «Güzel Sanatlara meraklı» olduğum için İngiltere'ye aldılar.

Bitmedi. Bavullarımı kaybettim. Arkadaşımı kaybettim. Bereket o dengeli adam beni de buldu. Herşeyi de düzeltti.

Şimdi düşünüyorum da, ne ayıp şeyler yapmışım diyorum. Eeee... Otuzlu yaşlar. Yok ki ölçüsü - biçisi... Yapar böyle şeyler. Neden? Eşşeklikten.

Şimdi altmışı geçtikten sonra, derin ve sâkin düşünüyorum da, yapılmaz böyle şeyler diyorum. Neden? Eşşeklikten.

pencerenin perdesini

Siyaset sahnemizin perdesi yine açıldı. Hayırlı olsun.

Ne kadar da duyarlı bir demokrasimiz var. Zaten esin-tiler arasında kalmış gitmişiz. Ondan sonra da, her rüzgâr-dan soğuk alır zavallı. Arkadan bir öksürme, bir ürperme... Demokrasi değil, aksırık mübarek... Zamanı ve şiddeti de belli değil.

Çaresiz, politikadan söz açacağız.

«Herkes bir süre için kaçık yerine konabilir. Bazı kişiler süresiz olarak kaçık sayılabilir. Ama herkes, süresiz olarak kaçık sayılamaz,» diyordu A. Lincoln.

Buna ekliyorlardı: «Politikacı, süresiz olarak herkesin kaçık sayılamayacağını bilir. **Çoğunlukla yetinir.**»

G. Freytag: «Politikanın temeli, ara çözüm uyuşmalarıdır,» diyordu.

H. Kasper ise öyle düşünmüyordu:

«Politika, ara çözüm uyuşmaları sanatı değildir. Aksine, sentez (bireşim. terkip) sanatıdır. Uyuşma, iki pozisyonun da bölünerek bitleştirilmesi anlamı taşır. Oysa ki sentez, çoğalma prensibine göre birleşmedir ki, iki pozisyonun birleşmesinden, üçüncüyü kompoze eder. Uyuşma, iki noktayı birleştiren çizgide bir noktadır. Sentez, bu çizgi dışındaki bir üçüncü noktanın sağladığı daha sonraki ve yüksekteki bir boyuttur.»

Anlaşıyor mu ki, politikada Tahtakale pazarlığına düşenin yaptığı nedir?

Yirminci yüzyılın ünlü devlet adamlarından biri:

«Politika kansız savaştır, savaş ise kanlı politikadır,» diyordu.

P. Valéry: «Politika, zorunlu olanı oluşturabilme sanatıdır,» diyerek, politikacılara bir ölçü veriyordu. C. Pavese de: «Politika **olası**’lar sanatıdır» diyerek işin karıştırılmasına gerek olmadığını ne güzel anlatıyordu.

Gelelim bize... Eski Başbakanlarımızdan Saraçoğlu, Meclisimiz kürsüsünde şöyle konuşmuştu: «Mümkün olan herşeyi yapacağız (Şiddetli alkışlar). Mümkün olmayanı da yapmaya çalışacağız (Şiddetli alkışlar ve bravo sesleri).

Gördünüz mü işte? **Mümkün olmayanı** yapmaya çalıştılar da, o güzelim vakitler ziyan olup gitti. Çoğu böyleydi ya! Bu yüzden mümkün olanlar yapılamadı. Yazık.

Ülkemiz gibi renklisi var mı hiç? Ben de bu çiçek bahçesini az mı dolaştım?

1954 seçim yılıydı. Lüleburgaz’da bir yapı yerimiz vardı. Haftada bir - iki gün oradaydım. Yine parti enflasyonu yıllarından birini yaşıyorduk. Bu şirin kentimizde de, on beş üyeli bir parti vardı.

Adını unuttum gitti. Ama Genel Başkanı belleğimdeki yerini hâlâ korur. Kelebek tel gözlüklü, sakallı, sıska bir ihtiyarcıktı.

Bu sessiz Genel Başkan, seçimden bir gün sonra karısını ve çocuklarını acımasızca dövmüştü. Çünkü kendi seçim sandıklarından partilerine tek bir oy çıkmıştı. Onu da veren kendisiydi.

Kıssadan hisse: Politikacı, karısına - anasına - çocuğuna ve hele hele manevî ve fiilî babalarına güvenmemeli!

Yenilerin borcu, kendi kişiliklerinde parlamaktır.

Doğada öpüşme, yaratıklar arasında ana - babanın yavruyu beslemesiyle başladı. Sonra insanlar, her işte olduğu gibi öpüşmenin ve öpmenin de tadını kaçırdılar.

Erotik - cinsel öpme - öpüşme, aldı başını gitti. Geçelim.

Eski geleneklerimizde kadın - erkek tüm büyüklerin eli, saygı ifadesi olarak öpülür ve başa konurdu. Dünyada da yer yer, her yaştan hanımların eli (erkeklerin değil) öpülür. Başa konulmaz. Hem öyle vantuz çeker gibi de öpülmez.

Politikacılar el öpmenin de rezilliğini çıkarmışlardır. Politika babaları, ihsan dağıtır gibi el öptürürler. Politika uşakları da bir el öpme fotoğrafıyla listeye girerler. Bu riya ticaretinin, öyle geleneklerimizle falan ilişkisi de yoktur.

İnsanca bir politika tarifini Montherlant yapmıştı: «Politika halka hizmet sanatıdır,» diyordu.

Fransız ahlâkçısı J. Joubert de diyordu ki:

«Politika, kitleleri, gitmek istedikleri değil, gitmeleri gereken yöne yöneltme sanatıdır.»

İ. Silone: «Politika, bazen suflörlerin (yani kulağa fısıldayanların), oyuncuların fazla bağıracağı bir sahnedir,» diyordu.

Böylece de tam bizi anlatıyordu.

Diriliş deniyor. Yani öldükten sonra tekrar diriliş.

Demokrasi borazanlarıyla beraber bazı bazı siyasal «mevtâ»lar yürüyüşe geçti. Kimisi gün ışığında yürüyor, kimisi de çaktırmadan gece karanlığında... Bunlar ikinci hayatı yaşayanlar.

Yeniler, yani birinci hayatı yaşayanlar da aralarına karışmış, saflar halinde iktidar ışığına doğru yürüyorlar.

Yürüyün bakalım!

Hangi ülkede olursa olsun, çirkin politikacının ustası hâlâ Makyavel'dir. (Niccolo Machiavelli, 1469 - 1527). Hâlâ kurtulamamışız bu adamdan. Adına yamayan Makyavelizm öğretisinin özeti şu:

Tüm ahlâki değerleri çiğneyen vicdansızca bir yarar gü-

dücülük, hiçbir moral düşüncenin durduramayacağı bir iktidar yapışkanlığı.

Ama şükretmek gerekir ki, aradan geçen beş yüzyıl sonra insanlar, bu düşüncedeki kafaların takkesini çabuk düşürüyorlar... Bizde de... Özenmemeli yine bu seviyesizliğe.

Denir ki: «Devlet adamını yetiştirme işine, büyükannesinden başlanır.»

E bizde olan ne? Adamın kendi gençliğinden bile başlanamıyor... Bir de bakıyorsunuz, ömürlerinin sonuna yaklaşmış bir takım Devlet Yönetimi yabancıları, iktidar partilerinin liderleri olmuşlar.

Bunların hepsi, on ikiye beş kala Devlet adamları oldular.

Bugünkü manzara da bu.

Zor durumda ülkemiz.

Vatani, ucuz - pahalı satmaya hazır iç düşmanlar var. Ya dış düşmanlar kim mi? Cevap açık: Pakistan'dan başka dostumuz yok.

En ağırıma giden de, dost maskesi arkasındaki ülkelere cinayet tüccarlarına simsarlık eden oy şaklabanları.

Işık gözüktüyor ama, henüz karanlıktan çıkmamışız.

Herşeye rağmen, yine de umudumuz sizsiniz sayın Politikacılarımız!

Hem unutulmaya ki, çirkin politikacıyı bir daha sefere, askerler bile sivillerin elinden, belki de kurtaramaz.

Gelecek seçimin oy hesaplarıyla zamanı yitirmek küçüklük sadece. Adamlık, gelecek kuşakların mutsuzluğuyla dertlenmek.

Evet dostlar, haydi buyurun da, neşeli bitirelim sözü.

Mekânı Cennet olsun, aziz ve sevgili Naşit merhumun tiyatrosunda sahne çok kere şu şarkıyla başlar, noktalanır veya biterdi:

Pencerenin perdesini/Aç bana göster yüzünü...

Bilirsiniz ya, işte o şarkı. Şimdi hep beraber, günümüze göre, o şarkıyı söyleyelim mi acaba?

yutturmaya kalkmamalı!

Doktor aklından geçenleri açık bir şekilde anlattı: «Yooook! Yok! Böyle devam edemez hayatınız! Gece - gündüz kadın peşinde... Öğle - akşam bol içki... Her akşam saza gitmek. Olmaz. Dayanamazsınız!» Hasta pazarlığa başladı:

«Hepsi fazla geliyorsa ben de sazdan vazgeçerim doktorcuğum.»

Haddim değil ama, gelin bu hastayı doktorlar gibi müşahedeye alalım. Hastanındaki, kafasızca bir aldatma girişi-mi. Sonu kötü biter.

Bir başka örnek:

«Sayın doktor bey! Lütfen söyler misiniz benim neyim var? Ama öyle Latince falan söylemeyin, Türkçe söyleyin ki ne olduğumu anlayayım.» Doktor: «Hiçbir şeyiniz yok! Yalnız, tembel - obur ve içkicisiniz.» Hasta:

«Teşekkür ederim. Anladım. Şimdi de lütfen bunların Latincesini söyleyin de, karıma aktarayım.»

Müşahede: Doktor açıksözlü, hasta itoğlu it. Bunun da sonu kötü.

Doktor, hastasını rastlantı sonucu meyhanede içerken yakalamasın mı? Söylenmeye başladı: «Hayatınız söz konusu. Ben size içkiyi kesinlikle yasak etmedim mi? Sizden, bütünüyle başka bir kişiliğe bürünmenizi istemedim mi?»

Hasta:

«İstediniz doktorcuğum. Ben de başka bir kişiliğe büründüm. Ama o başka kişi de alkolik çıkmasın mı?»

Müşahede: Hasta ümitsiz. Suyu ısınmış.

Karadeniz'linin hastalığı tehlikeliydi. Hastahaneye yattırdılar. Ameliyathaneye aldılar. Biraz sonra da operatör ve yardımcıları, özel kıyafetleriyle, maskelerini takmış olarak ameliyat salonuna girdiler. Karadeniz'li operatöre dik dik baktı. Dedi ki:

«Doktor! Çıkar o maskeyi! Tanidum seni.»

Müşahede: Hasta hayata bağlı. Yaşar.

Hasta, doktoruna merakla soruyordu:

«Vücudumu hafif öne eğip, biraz da döndürürsem, aynı zamanda da bir kolumu yukarı kaldırıp dirsekten sıkarsam, o sırada da ikinci kolumu iyice arkaya atarsam, bütün vücudumda dayanılmaz sancılar oluyor. Neden bu?» Doktor: «Ama siz bu saçma hareketi niye yapıyorsunuz? Yapmayın!» Hasta karşı koydu:

«Ne demek yapma efendim? Yani ben paltomu nasıl giyeceğim?»

Müşahede: Bu hasta yaşar. Yaşar ama böyle hergelelinin yaşamasından ne hayır gelir bilmem.

Çocuk sordu: «Anne! Babamın kafasında niye saç kalmamış?» Anne çocuğunu aydınlattı: «Babanın beyninde o kadar çok mesele var, kafasıyla düşünüp çözmesi gereken o kadar çok problem var ki ondan döküldü.» Çocuk ikinci soruyu yöneltti:

«Pekiyiii, senin saçın neden bu kadar çok?»

Dedik ya çocuk diye. Daha küçücük. Nereden bilsin yavrucak? Saçmalamış tabii.

Kont hazretlerinin kulağı hiç mi hiç duymazdı. Uşağı ise nazik ve sırtıkan birşeyler söyler durur, dalgasını ge-

çerdi. Yine bir akşam kapıyı açtı. Kontun paltosunu saygı ile alırken söyleniyordu:

«Seni kart it seni! Kente gitmiştin değil mi? Yine kafayı çekmişsindir. Yine kadın peşinde koşmuşsundur...» Kont uşağın sözünü kesti:

«Hayır Johann! Bu sefer çok iyi bir işitme cihazı takdirdim.»

Kıssadan hisse: Karşısındakinin elinde olmayan zayıf yanıyla oynayan, bir gün yakalanır.

Nasrettin Hoca derin rüyalara dalmıştı. Adamın biri kendisine dokuz altın uzatıyor, Hoca ise elinin tersiyle itip: «Hayır, dokuz olmaz, on altın vereceksin!» diye karşı koyuyor, tartışıp duruyorlardı.

Bir an Hoca uyanıverdi. Baktı ki elleri bomboş, hemen gözlerini yumup dedi ki:

«Tamam, tamam. Anlaştık. Dokuz olsun! Ver çabuk!»

Oflu Hoca, eşeğine binmiş köy yolunda gidiyordu. Derken incir ağaçlarının altından geçmeye başladı. Ağızları çatlamış olgun incirleri görünce hoca dayanamadı, dallara asılıp çekti. Ama eşek de yürüdü gitti. Hoca ağaca asılı kaldı. Bahçe sahibi gelip de sormasın mı?

«Hayrola hocam? Ne oldu sana?» diye. Hoca şöyle açıkladı:

«Eşekten düştüm.»

Yüzyılın başı idi. Bohemya'nın sapa bir vadisinden demiryolu geçirdiler. Törenle ilk tren geldi. Bütün civar köylüler istasyonda toplanıp süslü treni şaşkınlıkla seyrettiler.

Lokomotif makinisti, hayretten ağzı açık kalan bir ihtiyara yaklaşıp alay etti:

«Yaaa! Seni bön köylü seni! Atlar çekmeden bu makinanın nasıl gittiğine şaşarsın değil mi?»

«Şaşıtığım falan yok. Bu kadar kızgın kömürü senin içine soksalar, sen daha hızlı gidersin!»

Delikanlı motorsikletin marş pedalına basıp duruyordu köy meydanında. Bir türlü de çalıştıramıyordu. Sonunda sabrı taştı, kalayı bastı:

«Hay ebesinin örekesi be!»

Kendisini seyreden köyün papazı öğüt verdi: «Evlâdım! Küfür etme! Dinen yasaktır. Küfür edeceğine, Sevgili Tanrım! Bana yardım et, de!»

Genç adam papaza pek inanmış gibi bakmadı. Ama yine de dediğini yaptı: «Sevgili Tanrım! Bana yardım et!» dedi. Pedala basar basmaz da birden motor çalıştı, uzaklaşıp kayboldu. Bunun üzerine papaz:

«Hay ebenin örekesi be!»

50'lerin başında bir buçuk yıl, yağ fabrikası inşaatında olduk. Ülkemizin her yanından, her türlü cins adamla beraber. Üstelik Hollanda'lısından İngiliz'ine kadar çeşitli yabancılar da tuzu - biberi idi şantiyenin.

Bir Alman montör ekibi vardı. (Şimdi artık bizim yaptığımız işleri yabancılar yapardı o zaman hep.) Şefleri pek sevimli, iyi yürekli biriydi. Her gece kafayı çeker şarkı söylerdi.

Bir sabah polis geldi. Bir gece evvel meyhanede «yüksek sesle şarkı söyleyerek âdâbı umumiyeye mugayir davrandığı» için şefi götürmeye kalktı. Ortalıkta üç ay hapis sözleri falan dolaştı. Şefte bet - beniz atmış, ayaklarına kaplanmış, «Beni kurtar,» diye yalvarıyordu. Bir melodram ki kimsede can kalmadı. Sahneler fotoğraflandı.

Sonunda gûya kurtardık. Olay zaten bütünüyle bizim düşüncemizdi. Ama şef o kadar korktu ve üzüldü ki, şaka olduğunu söylemeye cesaret edemedik.

Adamcağız bana ömrü boyu minnettar kaldı. Münasebetsizliğe bakın siz şimdi! İyilik etmeye çalıştığım bazı kişiler gözümü oydu da, kötülük ettiğim adam minnettar kaldı.

Hiçbir şeye şaşmamalı...

Hannover fuarı

Leyleği havada mı gördüm ne? Bu bahar bir de F. Almanya Hannover fuarını gezdim.

Fuarlar, kongreler insanı geleceğe bağlayan umut kaynakları oluyor. Geçmişin ve nerede olduğunun hesabı da, en iyi buralarda yapılabiliyor.

Hele dünya fuarları, devletler arasında gövde gösterisi oluyor. En büyük yeniliklerin gösterildiği yerler buraları.

Hannover fuarındaki satışların canlılığı, F. Alman ekonomik gelişmesinin mihenk taşı sayılıyor. Hangi satışlar bunlar? Elbette ihracat için yapılan satışlar.

İzmir fuarında ise satışların canlılığı, devletin fuara verdiği döviz oranında artıyor. Hangi satışlar bunlar? İthalât satışları. İthalât... Farka bakın!

Soruşturdum. Dünya'da ithalât amacına dönük bir başka Uluslararası Fuar ismi öğrenemedim.

Hannover fuarı 8 gün açık kalıyor. (İzmir 30 gün). Dört yüz bin metrekare kapalı alanda sergileme var (elli sekiz futbol sahası kadar). Açık alan ayrı.

Bir ilgisine sordum: «Sizin fuar gazinolarında kaç şorolo şarkı söyler?» diye. «Bilmem! Bilgisayara sorunuz,» dedi.

Fuarın 69 yerinde bilgisayar danışma sistemi araçları var. Bu, anlatılamaz bir rahatlık.

İstediğiniz bilgiyi, ekran üzerinde görerek, isterseniz o anda sayfalarca yazı olarak, derhal alıyorsunuz. Çünkü, 2500 sayfalık kataloğu orada incelemeye zaman yok.

Bir dostun ricası üzerine fuardaki tekstil makinası firmalarının listesini istedim. Bir tane bile yok. Fuarı ayrıca oluyor ama, asıl nedeni, bu branşın artık, «değersiz işler» arasına kayması.

Benim açımdan fuarın en önemli sergilemeleri bilgisayarlar (hele projelendirme için olanları), Laser gösterileri ve robotlar oldu.

Ne azaptı o eski proje çizimi araçları?

Yatık masalarda T cetveliyle çizerdik. Üstelik tirlin ve çini mürekkebi ile. Yıllarca belimiz büküldü, gözlerimiz hastalandı. O ömür törpüsü yazı şablonuna bile bayram etmiştik.

Çizimin şu andaki son kademesi, ekranlı computer ile. Sistemin adı CAD, yani bilgisayara dayalı tasarım. Kıscası çizim ve ölçü doneleri elektronik ve manyetik olarak biriktiriliyor.

Projecinin ekran başında bir elektronik «**kalem**»i var. Bir de menü tablasının tuşları. Elbet en önemlisi programları. Ondan sonra da (kısa kesmeyelim) her saat başı, birer ömürlük hesap ve çizim.

İsyan ettiriyor insanı bu kolaylık, masa başında dirsek çürüttüğü yıllar için.

Bir Laser sözcüğü dolaşıp duruyor. Ne demek olduğunu hap haline getirmek istersek, «Radyasyondan esinlenerek ışığın güçlendirilmesi» denebiliyor.

Laserin teorik yolunu Einstein 1917'de göstermişti. Uygulama 40 yıl sonra yapılabildi.

Laser ışınlarıyla, kalın demir kitleleri bile, çok kolay ve hassas kesiliyor. Bir yanıcı gaz yardımıyla sekiz bin derece elde ediliyor. Bu sıcaklıkta demir buharlaşıyor.

Cam elyafı kablolar ve Laser ile de, «Telefon haber-

leşmesinde devrim yakındır,» deniyor. Laserli pikaplar plak
çalıyor bile.

Bunlar olduktan sonra, kimbilir daha nasıl öldürme tek-
nikleri bulunmuştur? Gelecek olan, Laser yüzyılı olacaktır,
deniyor.

Dünya'da yaşamak gittikçe zorlaşıyor. En iyisi zama-
nında kalkıp gitmek galiba!

İlgi çekici bir sergileme, fuarda gösterilen Spacelab
(Uzay Laboratuvarı). On Avrupa ülkesi ve NASA katkısıy-
la ortaya çıkarılmış. Amaç, insanlı uzay araştırmalarına ka-
tılmak.

Rastlantı bu ya, geçen yılın Ekim ayında Düsseldorf'-
taydım. Sovyet Sanayi Sergisi vardı. Orada da onların
Salyut uzay aracını görmüş, hatta içine bile girmiştım.

Her ikisi de çok ilgi çekici, çok. Hem bunların hepsi,
geleceğin dünyasının ufuktaki habercileri.

Bunlar üzerine şiir yazmalı!

Uzay araçları yalnızlığı, Laser mehtapları, Robotların
kalbi üzerine... Unutmalı artık şöylesini:

Nâzı âbetmiş de bir,
Fevvâre resmetmiş hayâl,
İşte ol sûdun atılmış,
Kâmetin olmuş senin.

(Hayal nazı su yapmış da bir fıskiye çizmiş, işte o sü-
tun atılmış, senin boyun, endâmın, olmuş).

Şiirin bu kadar yağlısını, vazelinlisini günümüz yürek-
leri sindiremiyor artık.

Gelelim Robotlara...

Fuara katılan firmalardan 114 tanesi, kendi üretimleri
olan robotların marifetlerini sergiliyor. Robotlar, insanla-
rın tenezzül etmek istemedikleri her işi yapıyorlar.

Yapamayacaklarını da yapıyorlar, insan elinin erişeme-

yeceği yerlerde kaynak yapmak gibi. Hem de üstelik bir insanın, sürekli aynısını yapmaktan tozutacağı işleri. milyon kere -milyar kere aynı sabırla yapıyorlar. Üstüne üstlük bir insanın ezberleyemeyeceği kadar karmaşık işleri, yanlışsız yapıyorlar.

Vaktiyle Avrupa'da, iş için gezdiğim Fiat, Opel ve benzeri tesislerde çok robot görmüştüm. Bu fuardakiler onların iyice ötesine geçmiş bulunuyor.

Robot sözcüğü, Çek dilindeki «Robota» sözcüğünden geliyor. Anlamı: «ağır iş» veya «esirlik».

Nereye gider bu işin sonu? Robotların, önce insanların yaptığı işi yapması, sonra da yapamadığı işleri yapması... Bir gün gelip te bu işten kötü sonuçlar çıkmasın sakın! Hani, dünya robot nüfusu bugün korkulacak sayıda değil. Elli bine bile varmaz.

Ama, ya robotlar robot yapmaya başlarsa? O öyle, insanların çocuk yapmasına benzemez. Üretim süresine dokuz ay on gün desek bile, robot dünyaya büyümüş ve yaşlanmış geliyor. Daha birinci günü her işe hazır. Altını da kirletmiyor.

Hem sonra robotlar, ahlâk açısından da birtakım garantiler taşıyorlar. Esrara, içkiye düşmüyorlar, kumar oynamıyorlar, cinsel sıkıntıları yok.

Denebilir ki bunlar sanat yapamaz. İnanmam. Etrafta öyle binalar, resimler, heykeller görüyorum, öylesine mideye dokunan müzik dinlediğim oluyor ki: «Böylesini robotlar yapmazdı,» diyorum.

Siyasete gelince, robotların parti üyesi olarak, insanlardan daha güvenilir olduğuna inanıyorum. Neden? Programlandıkları yerde kalırlar, cici mamayı görünce karşı partiye tüymezler de ondan.

Lider olarak da robotları insanlardan daha dengeli bu-

lurum. Programında yoksa eğer, uğursuzlarla - hırsızlarla işbirliği yapmaz.

Hele hele, iktidardan düşünce, açık - kapalı mızızlanmaz, gizli işler çevirmeye kalkmaz, sonsuza dek çenesini tutar. Hurdaya gider, biter.

Herkes de kurtulur.

Fransa'dan espriler

Selââm, aziz ve sevgili dostlar!

Hepimizin günleri - ayları - yılları, fırtınalar içinde di-
dişmekle geçiyor. En ağırkanlımız, tembelimiz bile, kendi-
sinin de öyle yaşadığını sanıyor.

Çekilecek çile mi bu? Değil... Ama çekiliyor. Neden?
Biz toplumuz birden (Dolar milyonerleri dahil) yaşama işçi-
siyiz de ondan... Kimi yürekten çalışıyor. Kimi kaytarıyor.
O başka.

Bize güç veren umut ne ki? Ara-sıra limana girmek.
Gemicinin rüyası gibi... Girer girmez limana, yüreğimizin
çöplerini dökeceğiz. Sintine boşaltır gibi. İlaç arıyoruz fe-
rahlamaya. Aşk, sanat, müzik ve... ve... Mizah arıyoruz fe-
rahlamak için.

Raabe: «Mizah, hayat akıntılarındaki cankurtaran yele-
ğidir,» diyor. İyi demiş.

Hebbel: «Mizah, hayatın tek mutlak doğuşudur,» diyor.

Her kişi, nasıl hoşlanacağı sanat türünü buluyorsa, mi-
zah türünü de buluyor. Bu laf fazla bile... Çünkü mizah ta
sanatın kendisi değil mi?

Fransızlarda, başka ülkelere göre (garip gözükür ama)
mizah azdır da, espri (nükte) boldur. Barok'ta başlayıp, hele
Rokoko'da büsbütün azan bir hevesle tüm aydın geçinen
Fransızlar, günlük yaşayısta bile sürekli «Repartie» oturt-
mak zorundaydılar. Kısacası, lakırdıyı punduna getirmek,

cevabı «yerleştirmek», züppeliğın pazarlığı olmayan şartıydı. Pasta altında kalıp, laf altında kalmamak da onur gereğiydi. İngiliz Thomas Moore, bunları koca bir «Journal»de topladı ama, çoğı öldü gitti. Çünkü zamana ve üstelik o ana çok bağılıydı.

Henüz ruhunu teslim etmeyenlere örnekler verelim. Şaşı birisi Talleyrand'a: «Durum nasıl?» diye sordu. O da: «Gördüğünüz gibi!» dedi.

Kıdemi oldukça artmış bir kokot, aynaya baktı baktı, sıkıntılar içinde söylendi:

«Şaşılacak iş! Ne kadar berbat aynalar yapmaya başladılar. Ah, ah! Nerede o eski aynalar?»

IV. Henry, bir köyü ziyaret ediyordu. Her zamanki kaba - şakacı haliyle, bir köylüye sordu: «Nasıl oluyor da senin saçların bembeyaz olmuş, sakalın ise kapkara?» Köylü, çok duru bir mantıkla anlattı:

«Sir, benim sakalım, saçımdan on beş yaş daha gençtir.»

Acımasızlık mizahın ruhunda var. Ama sanatçıların (hele birbirine karşı) acımasızlığı, vicdan sınırlarının ötesindedir.

Dram yazarı Piron, ezile büzüle Voltaire'e yaklaşp dedi ki: «Son tragedyanın oynanışında yuhalamadığınız için size minnettarım.» Voltaire, kendisinden beklenebilecek cevabı verdi:

«Eh azizim, insan esnerken yuhalayamıyor ki!»

Molière'in ünlü «Tartuffe» oyununun dünya galası yapıldıktan sonra, ukalânın birisi yazarı eleştirdi: «Oyunda çok vaaz veriyorsunuz.» Yazar karşılık verdi:

«Eğer Papaz Tarinbourgh, kilise vaazında komedi oynarsa, ben sahnede elbette vaaz veririm.»

Çok akıllı ama çok çirkin Madam Geofrin, ressam Greuze hakkında çok kötü dedikodular yayıyordu. Dururlar mı? Ressama yetiştirdiler. O da haber yolladı: «Beni kızdırmasın! Sonra kendisine tamamen benzeyen bir portresini yaparım haa...»

Esprisi yapılmayacak olay olmaz ama, Fransız, iki eli kanda olsa espri yapmayı ihmal etmez. Politikada da elbet.

Bir aristokrat, Lafayette'in huzuruna çıktı. Yüksek bir mevki elde etmek istiyordu. Bu nedenle de geçmişinde parlak bulduğu ne varsa hepsini saydı. Devlet adamı bir an düşündü ve dedi ki:

«Demek ki böyle? Yedi kere en yüksek nişanlardan aldınız. Baronsunuz. XVI. Louis'nin Saray Duayenyidiniz. Napolyon'un da Protokol Başkanı...» Lafayette bir an düşündü, sonra ekledi: «Hepsini affediyorum. Size bir mevki vereceğim.»

Fransa yeniden illere ve bölgelere ayrılmıştı. Buna şiddetle karşı koyan birisi bağıırıyordu: «Ulusa ve Ulusal Meclise, yalnız **tabii** olanlar gösterilmelidir.»

«Aptalca laf bu!» diye sözünü kesti Papaz Maury adamın. «Bonim Popom da **tabii**'dir ama, ne Ulusa gösteririm, ne de Ulusal Meclise...»

Diyen olabilir ki, mizahta da olsa, acımasızlık sevilir birşey değil. Öyleyse görün bakalım, acımanın böylesini sevecek misiniz?

Fransa kralına bir suikast girişiminde bulunan Damiens, «dörde bölünmeye» mahkûm edildi. Yani, kolları ve bacakları, dört ayrı yöne koşacak olan atlara bağlanacaktı. Yapıldı bu! İdamın son sahnesi cellâtın atları deli gibi kırbaçlamasıydı.

İşte bu sahneyi seyreden saray kadınlarından biri ken-

dini tutamadı, gözyaşları içinde: «Zavallı atlar!» diye mırıldandı.

Fransa'da seks üzerine espri... Ciltler değil, kütüphaneler dolusu var. Bu yazıda bir tekiyle yetinelim.

Ünlü yazar Madame de Sevigné, sevgili kızı evlenirken, çok büyük bir drahoma verdi. Bir gün uzun uzun düşündükten sonra da dedi ki:

«Grignon Markisine, yalnız kızımın yatması için bu kadar para vermek, korkunç bir olay. Ama öbür yanını da düşünüyorum. Adam, yarın da, öbür gün de, gelecek yıl da, ömür boyu onunla yatacak, bu para azdır bile diyorum.»

(Ey Anadolu'muzun genç erkekleri! Günahınız ne ki, bir de sizden vicdan fıkraları başlık parası sızdırır?)

Fransız esprisinin zamanı ne? Ne zamanı canım? Doğumdan ölüme kadar...

Adam çok yaşlanmış ve hastalanmıştı. Ama akli fikri de, ömrü boyunca yaşadığı neşeli hayat ve sefahattaydı. Günün birinde, adamın birisi çıkıp kendisine, hastalığına üzüldüğünü söyleyince, yaşlı kurt kendini tutamadı:

«Sen ne söylüyorsun yahu? Ben hasta olmasaydım, çoktan geberirdim.»

Fontenelle'in 99'uncu doğum günü kutlanıyordu. Bulunanlardan birisi kendisine iltifat etti: «Bu yaşınızda hâlâ ne kadar da sağlıklı bir yüzünüz var!» Fontenelle tersledi:

«Sağlıklı ha? Demek ki sağlıklı... Siz neler zırvalıyorsunuz? Ben, sağlıklı veya sağlıksız, bu yaşımda hâlâ bir yüze sahip olduğuma şükrediyorum.»

Napolyon, Rus Çarı Alexander I'in taç giyme törenine katılan Talleyrand'a, izlenimlerini sordu ve şu cevabı aldı:

«Yeni Çarın önünde, büyükbaşasının katilleri yürüyor-

du Sağında ve solunda ise, babasının katilleri yürüyordu. Yeni Çarın arkasında ise, kendi katilleri yürüyordu.»

XVI. Louis'nin bakanlarından Malesherbes de, sonunda ölüme mahkûm edildi. İnfaz yerine götürüldü. Giyotin sahanlığına yükselen merdivenleri çıkarken tökezledi. Ya-
vaşça dedi ki:

«Bu, uğursuz bir şey olacağına işaret. Bir Romalı ol-
saydı geri dönerdi.»

Bu adamı, sırf bu esprisi uğruna affetmeliydi.

ah Şu müdürler!

Aaaah, ah!..

(Adı, moda deyimiyle Koordinatör, Genel Müdür, Direktör ve tüm benzerleri dahil, tpuna birden)

İçlerinde pırlanta gibi kiŖiler yok mu? Çooook... Ama bunlardan bir bölümü, bu dünyayı zorlaŖtırıyor ya!

Masum örneklerden baŖlayalım. Hepsi kendisini akıllı sanır. E, bir kısmı da değildir efendim.

Viyana Ulusal Tiyatrosu Direktörü Laube, genç oyuncu Baumeister'i çok ciddi yetiŖtirmek istiyordu. Ona Faust'ta öyle bir rol verdi ki, suflr duymadan, sahnenin arkasından konuŖmak zorundaydı.

Genç oyuncu provada rolünü hiç duraksamadan, su gibi söyledi. Laube kuŖkulanarak gidip gördü ki, oyuncu rolü elindeki kâğıttan okuyor. Kâğıdı aldı ve sahneyi tekrarlat-tı. Baumeister bu kez de çok doğru ve akıcı konuŖunca direktör vd:

«Bravo, demek ki bu sefer sahiden öğrenerek söylediniz!»

«Yooo Herr Direktör, yedek olarak cebime bir kopya daha saklamıŖtım.»

Liman sahası koskocamandı. ÇeŖitli ekipler, bu büyük alana yayılarak çalıŖıyorlardı. Aralarındaki anlaŖmayı ise, wollkie-tolkie tipi küçük cep telsizleriyle sağlıyorlardı. Oysa ki Karadenizliler, hiç telsiz kullanmadan kolayca an-

laşıyorlardı. Herkes de buna şaşıyordu. Liman Müdürü bu işin gizini sorunca, Karadenizlinin biri açıkladı:

«Efendum! Bizde kalp kalbe karşidir.»

Şimdi biraz alçaklara inelim.

Şirketin Yönetim Kurulu Başkanı, Genel Müdüre sordu:

«Siz hiç sekreteriniz hanımla yattınız mı?»

Genel Müdür, bu saçma soru üzerine şaşırdı. İçten davranışıyla Başkanı, böyle bir olay bulunmadığına inandırdı. Bunun üzerine Başkan dedi ki:

«Öyleyse çekinecek bir nedeniniz yok. Bu kızı hemen kovunuz!»

Hangi Müdürü arasanız meşguldür ya, nasıl? Şöyle:

Müdür, sekreter hanıma emretti: «Beni ararlarsa, ruhen meşgul olduğumu, rahatsız edilmek istemediğimi söyleyiniz!» Biraz sonra önemli biri aramasın mı? Sekreter hanım da şöyle demesin mi?

«Kendileri ruhen rahatsızdır. Meşgul edilmek istemiyor.»

Vaktiyle, bir Alman Direktörle iş ilişkimiz vardı. Kendisi, Alman olması yetmiyormuş gibi, üstelik de Prusya'lıydı. Etrafı, metodik çalışmasına ve otoritesine hayrandı.

Bu zat ile bir gün Cenevre'de, sabah sekiz için sözleştik. Dakikasında geldi. Bir fabrikaya gidip akşama kadar görüşmeler yaptık. Uçağa binip Zürih havaalanına vardık. İsviçre'den çıkıp, ertesi sabah yine saat sekizde Almanya'daki başka bir sözümüz için, hazır olacağız. Herşey düzenli gitmekte...

Gecenin on birinde Winterthur'dan geçiyorduk ki, bizimki önerdi: «Şu otelin barında bir içki içip devam edelim mi? Bardaki kız çok hoştur.» Ne diyeceğim? Tabii kabul dedim. Girdik.

Evet kız hoştu ama, biz ertesi sabah saat beşte, hâlâ

bardaydık. Üç saat sonra da Almanya'daki randevuda olacağız güya. Yine önerisi üzerine, hemen o otelde birer oda tutup, ikişer saat uyduk. Sonra yola çıktık.

Tam sekizde görüşmenin yapılacağı odaya girdik. Herkes Direktörün, dakika sektirmemek huyunu övdü.

Ama çalışmaya da öğlene kadar başlanamadı. Çünkü bizim hazret, görüşmeye esas olacak dosyaları, iki saat uyuduğumuz İsviçre Otelinde unutmuştu.

Müdür, profesyonel, geçimini o işten sağlayan bir yöneticidir. Anladık.

Çalıştığı kuruluşa, ahlâk çerçevesi içinde, kanının son damlasına kadar hizmet etmekle de görevlidir. Ona da pekiyi.

Ama bu görev, eline geçirdiği zayıf durumdaki kişilerin kanını da emmek kadarına yorumlanamaz. Bu, düpedüz ahlâksızlıktır.

İşte şimdi, ömür boyu adını duyurmak çabasına tenezül etmemiş bir büyük kişilikten söz etmenin sırasıdır.

Bir kuruluşun başı, eline geçirdiği başka bir kuruluşun hakkını kendi üç kuruşluk yararı uğruna yemek istemiştir. Âlet olarak da Müdürünü, sözünü ettiğim aziz dostumu kullanmaya niyetlenmiştir. Dostumun cevabı kısadır:

«Ben sizin cellâdınız değilim.»

Şimdi kalkıp da: «E, sonra ne oldu?» diyen olursa, ona üzüntülerimi bildiririm. İnsan herşeyin sonunu düşünelidir ama, o sonrasının korkusundan da sürüngenleşmemelidir.

Zaten «üst makamlar» da, güvenilecek kişilerin bunlar olmadığını çok iyi bilirler.

Çok yıl önce, hizmet verdiğim bir kuruluşun işi için Düsseldorf'a gitmiştim. Firmaların birbirini beklemesinden iş bitemedi. Bana da sıkıntı bastı ama, yarım bırakıp ta

dönemezdim ki! Zaten verilen döviz kıtı kıtına. Günler iç sıkıntısıyla geçip duruyordu.

Bir de, «bana yardımcı olmak» falanla karışık bir Müdür yollamasınlar mı? Ona da pekiyi.

Adam eğlenmek istiyor. Gece Altstadt'a gittik. Burası son derece tatlı bir eğlence mahallesidir. Severim. Ayakta sosisten lüks restorana, tipik birahaneden pahalı orospulu bara kadar, her keseye ve keyfe göre yer vardır.

Birahane falan derken efendim, bizimki hiçbir yeri beğenmedi, sonunda bol kadınlı, loş bir bara bayılmasın mı?

Ben başımıza geleceği sezdim ama, laf anlatamadım. Masum yüzlü (ama Nitribit kadar tecrübeli) iki kız, bizimkini bir makasa aldılar ki aman efendim!

Bir birini öpüyor, bir ötekini, «Cennet burası, cennet!» deyip duruyor bizimki. Masaya da boyuna şampanya getirtiyor. «Gidelim artık, sonu yok bunun!» dedikçe de: «Hayatı sen bana öğreteceksin ha?» diyor.

Uzatmayalım. Sabaha karşı kızlar birden kayboldu. Garsonlar da, hesabı söküp bizi kapı dışarı ettiler.

Çile bitmedi. Bizim iyi niyetli zat, kızlar kendisini gelip bulacak diye, iki saat daha kapıdan ayrılmadı. Sonunda onun da umudu bitti. Cennet rüyasından kaldırırma düşen bir hayalperesti, otele kederler içinde götürdüm.

Bin bilmemkaç Marklık hesabın da yarısını, benim ödemem uygun göründü ikimize de.

O gün akşama kadar uyuduk. Rastlantı bu ya! İşimiz de o gün kendiliğinden bitti. Daha ertesi gün de İstanbul'a uçtuk.

Duyduğuma göre kendisine demişler ki: «Bak gördün mü? Sen gidince iş, bir günde bitti.» O da mahviyetkâr bir şekilde ellerini kavuşturmuş, başını yana eğmiş, gülümsemiş.

Herşeyi hazmettim de, bu sahne ağır gelmişti.

ruj mu? nur mu?

Biliyorum tehlikeli, ama zevkli konu... Kadınlar ve erkeklerden söz etmek.

Erkeklerin bu konuda da saflığı hepimizce bilinir. Hem erkekler, hem de kadınlar hakkındaki sözler için en güvenli kopya kaynağı, yine kadınların görüşleridir.

Haydi buyursun da ilk söz, Jeanne Moreau'nun olsun. İşte bu Jeanne var ya! O, beraber oynadıkları bir filmde, Brigitte Bardot'yu gölgede bırakacak kadar güzel ve üstelik de akıllı bir kadındır. Diyorki:

«Erkeklerin aklında iki şey vardır. Para ötekisi.»

Jeanne'in, erkekler hakkında dizdiği incilerden bir diğeri şöyle:

«Problem şurada: Hemen hemen bütün erkekler bir bâkire isterler ama, Messalina kadar görmüş geçirmiş de olsun.»

Erkeklerin en akılsız taraflarından biri de, en parlak sözleri kendilerinin söyleyebileceklerini sanmalarıdır. Oysa ki Sophia Loren'in şu dediğinden daha akıllıcası zor bulunur:

«Kadınların en iyi silahı, erkeklerin fantezisi.

Elke Sommer'i hatırladınız mı? Ne kadar da güzel kadındı. Öyleydi ya! Şimdi... evet şimdi... herhalde daha da güzeldir. Demişti ki:

«İlk bakışta aşk, erkeklerin telâşlarına aradıkları özürdür.»

Bu kusursuz saptamayı Senta Berger (bildiniz mi?) şöyle tamamlıyor:

«Erkeklerde sabır yoktur. Bu nedenle de fermuarı icat etmişlerdir.»

Ya Zsa Zsa Gabor? (koca sayısında düzineyi tamamlamadıysa bile, haftaya bitirir) Diyor ki:

«Erkeklerle tartışmanın anlamı yoktur. Onlar her zaman haksızdır.»

Kadınların erkekler hakkındaki hükümlerini anlamanın bir yolu da, kadınların kadınlar hakkında ne dediklerini dinlemekten geçer.

Kadın, arkadaşına eski günlerden sözediyordu:

«Evlendiğimizde kocam o kadar miyop idi ki, önünü göremezdi.» Öteki: «Biliyorum.» Beriki: «Nereden biliyorsun?»

«E canım, seni tanıyan herkes bunu bilir.»

«Nasıl? Mantom yakışmış mı? Sahici devetüyü,» dedi kadının biri... Şöyle bir manken gibi de dönüverdi. Öteki ise beğendiğini şöyle anlattı:

«Ne kadar da yakışmış! Sanki kendi kürkün gibi.»

Erkekler arasındaki dostluk, ender olduğu için değerlidir. Ama kadınlar arası dostluk, dünyanın sekizinci harikasıdır.

«Aaaa! Ayol Jale sen misin? Ne tesadüf bu? Beş yıldır ilk kez görüşüyoruz. Yaşlanmışsın! Nerede ise tanıyamayacaktım!»

«Ya sen! Öyle değişmişsin ki, ben seni ancak elbiseniden tanıdım.»

Bakın hele! Söz giyim konusuna gelivermedi mi? Bu konuda yine ünlü güzellerden biri, Raquel Welch diyor ki:

«Giyinik iken herşeylerini gösteren kadınlar, erkekleri meraklandıracak hiçbir şey bırakmamış olurlar.»

Güzel söylemiş. Güzel söylemiş ama, kendisiyle bir mecliste olmamakla beraber, fotoğraflarından Raquel, ben de de merak bırakmadı. Yoksa, ben mi herşeyi göremedim?

Şimdi, çok sakın bir biçimde ve şaşırmadan, şöyle bir hakikati dile getirmeliyiz: «Dünyamızda, kendi güzelliğine inanmayan kadın yoktur!»

Böyle bir olasılık söz konusu olsaydı, hiç olmazsa yarısının kendisini öldürmesi gerekirdi.

Efsane aktris Eleanore Duse, evinde bir gazeteciyi kabul etti. Omuzlarından kayan hafif bir sabahlıkla. Gazetecinin de elifini şaşırdığını farkettil. Göğsünü ileri, başını geri atarak dedi ki:

«Dostum! Evet, ben güzelim. Üstelik ne zaman istersem, o zaman daha da güzel olurum.»

Eleanore böyle konuşur. Haklıdır da. Ama bütün kadınlar da, böyle demese bile böyle düşünür. Erkeklerin de buna inandığı besbelli. Çünkü kör satıcının kör alıcısı da vardır.

Eski film oyuncularından Adele Sandrock'a, yetmişinci doğum gününde bir gazeteci sordu: «Kadınlar sevmekten hangi yaşta vazgeçerler?» Sandrock kızgın, azarladı:

«Nereden bileyim ben? Yaşlı bir kadına sorun!»

Bir hanımın, (fiilen değil) hissen genç kalma çabası, bir yaşama zevki belirtisidir. Bu zevkin yüzüne aksettirdiği nur, onu sahiden de genç tutar, genç de gösterir.

Ruhu bezgin, yüreğindeki her türden sevgi hazinesi

tükenmiş bir hanımın yüzünde, nur da kalmaz. Böyle bir surata, ne kadar ruj sürülürse sürülsün, kâr etmez. Gençleştirmez. Aksine, sürdükçe yaşlandırır. Demek ki genç kalmanın anahtarı: «Ruju bırak, nura bak» diye özetlenir.

Evet, dünyamızda başını dinleyebilen tek erkek, (o da Havva Ana'mızdan önce tabii) Âdem Baba'mız olmuştur.

Bunu bile bile, hanımların susmasını beklemek, hele hele istemek, saçma bir düşüncedir. Belki fazla konuşanın fazla hatâ yaptığı anlatılabilir. «Bu hatâları ya başka kadınlar anlarsa!» denebilir. Belki yararı olur. Yine de bilmem. Anlatalım:

Viyanalı ünlü aktör Josef Kainz, bir Hamlet temsilinden sonra çok yorgun odasına döndü. İçeri giren bir yaşlı kadının övgülerini de keyifsizce dinliyordu. Sonunda kadın: «Herr Kainz, Hamlet'i ne kadar da aslına sadık oynadınız!» dedi. Kainz zoraki gülümseyerek cevapladı:

«Ne kadar ilgi çekici hanımefendi? Demek ki Prens Hamlet'i sağ iken tanımıştınız!»

Şiir gecesi idi. J. Ringelnatz da kendi şiirlerini okuyordu. İçkiliydi... Her zamanki gibi. Sağ elinde de bir şarap kadehi vardı... Her zamanki gibi. Bir ara öyle bir el hareketi yaptı ki, şarabın yarısı, ön sırada bulunan dekolte bir hanımın üstüne döküldü.

Ringelnatz her ne kadar büyük üzüntü ile yürekten af diledi ise de kadın şirretçe söylendi durdu. Konuşmasına devam etmek isteyen şairin sözünü de boyuna keserek. Sürekli af da dilemesine rağmen.

Sonunda öyle bir an geldi ki, Ringelnatz, «Öyle mi?» dedi. Gitti şarabın geri kalanını da, bu sefer bile bile, kadının üstüne döktü.

Thomas Alva Edison'un, gramofonu icat ettiği yıllardaydı. Onuruna büyük bir ziyafet düzenlendi. Bir konuşmacı

da kendisini buluşu için uzun uzun övdü. Edison gülümseyerek şöyle söyledi:

«Konuşmacıya iltifatları için teşekkür ederim. Ancak, şunu belirtmek isterim. İlk konuşma makinasını Tanrı'nın yarattığı kesin. Ben ancak, susturulabilen bir cinsini buldum.»

takma kalp

1982 yılı sonuncu ayının ikinci günüydü. Kalp cerrahı W. De Vries ve ekibi tarafından bir insana, tarihin ilk yapay kalbi takıldı.

Hasta: 62 yaşındaki emekli diş hekimi B. B. Clark, kent: A.B.D.'de Salt Lake City, yer: Mormon Üniversitesi hastahanesi.

Evet. Denecek ki amaç, insanlığın hayrına dönüktür. Pekiyi de, değer miydi bunca zahmet ve külfete? Bırakalım bu tarafını da hastaya çektirilen azap, işkence biçimine dönüşmedi mi? Ameliyat sonrası ne oldu? Ya en önemlisi: Sonu ne oldu?

Galiba doğru hükmü, operasyonu duyunca söyleyen ünlü kalp cerrahı Denton Cooley vermişti:

«Çok erken.»

Ameliyat tam dokuz saat sürdü.

Bu dokuz saat, ameliyat ekibine azap oldu. Ama ya hasta için ne demeli? Zaten zavallı harabe haline gelmişti. Ameliyatta Clark'ın harabesini bile eskittiler.

En büyük zorluk, yapay plastik kalbin yerine dikilmesinde çıktı. Clark'ın, yıllarca ilaç tedavisi gören dokuları, dikiş tutmuyordu. (Bu öyle, politikadaki dikiş tutturamamaya benzemezdi.) Etler arasına altlı-üstlü teflon yamalar kondu (çorap tamiri gibi).

Ameliyatın sonuna doğru deneylere geçildi. Bakıldı ki yapay kalbin sol yarısı pompalamıyor. Basınç arttırıldı.

Kalp çalışsın diye beklenirken, dikişler patladı. Çaresiz yapay kalbin yarısı tekrar değiştirildi.

Durum tıpkı eski kalorifer tamirine benziyordu.

Ameliyat sonrasında ilk komplikasyonu iki gün sonra çıktı. Clark'ın kalbura dönen ciğerleri yer yer balon gibi şişti. Nefes alamaz oldu. Hemen ameliyatla akciğer delikleri tamir edildi.

Ameliyat üzerinden iki hafta geçmeden yine beklenmedik bir olay doğdu. Clark'ın tansiyonu birden normalleştirdi. yarısına düştü. Anlaşıyordu ki kusur, yapay kalpte. Bir ventilin mili kırılmıştı. Operatör De Vries şöyle benzeriyordu: «Küçük bir klozet kapağı gibi,» idi ventil.

Ne yapıldı? Hemen bir ameliyat daha. Yapay kalbin sol yanı, bir kere daha yenilendi.

Sanki adamlar kalp değil, musluk değiştiriyorlardı.

Hasta bu ikinci kalp değişiminden sonra çabuk kendine gelmiş göründü. Tekerlekli koltuğa oturdu. Tüm ailesi başına toplandı. Herkes neşeliydi.

Olay bu sefer başka türlü patlak verdi. Birdenbire Clark etrafına, beş - altı yıl öncesi gibi davranmaya başladı. Mekanik pompalanmış kan, hastanın beyinde kargaşa yaratmıştı.

Clark arada, dinmeyen burun kanaması için de bir ameliyat oldu. Sürekli, sara hastalığındaki gibi şiddetli kramplar geçirdi.

Sonunda bu birkaç aylık çileli ömür sona erdi. Hasta ruhunu teslim etti.

Yapılır mı idi bu ameliyat? İnsaf ve vicdan neyi gerektirirdi?

Hastanın yaşama isteği, bu ameliyatın yapılması için yeterli dayanak sayılabilir miydi?

Sayılırdı, sayılmazdı, ne olduysa oldu. Ameliyat yapıldı.

Ayrıca, herhalde şöyle saçmalıklar da var:

Yapay kalp dakikada 90 kere atıyor. Hasta uyurken de bi ve atış azaltılıyor, yürürken de çoğaltılıyor. Bunu pompa bakıcısı ayarlıyor.

Ama böyle bir ayar çok aptalca oluyor. Diyelim ki, hastanın aklına ilk büyük aşkı geldi. Kalbin 130 atması gerekli. Bunu kimse anlamıyor. Veya diyelim ki, aklına karısı geldi. Adamın korkudan içi çekiliyor. Kalbin 150 atması gerekli.

Hayır. Hiçbir değişiklik olmuyor. O hep 90 atıyor. Pompa bakıcısı da hastanın yüzüne, eşşek gibi bakmaya devam ediyor.

Yapay kalp pompası, köpük plastik poliüretan malzemeden yumruk kadar bir şey zaten. Mısır çarşısında akvaryum pompası olarak görsem, ben almam. Şaka değil bu iş! Bakarsınız balıklar ölüverir.

Bir işin geçerli olup olmadığını anlamak için çok deneme geçirmesi şart. Bir de bakarsınız o iş, denemede kalır unutulur gider. Demek ki pratik değeri yok. Geleceği de yok.

Benim yapay kalbe gereksinmem olsa, önce bakarım büyük şirketler onunla ilgileniyor mu diye. Diyelim ki General Motors, GE, ITT marka yapay kalpler var piyasada. Hiç korkmam. Hemen bıçak altına giderim.

Çünkü bilirim ki bu iş yayılmış. Yayılmamış olsa zaten bunlar el sürer miydi o işe hiç?

Hani amacım kimsenin gözünü korkutmak değil. Ama yapay kalbin bizdeki tehlikesi, elektrik cereyanlarının kesilmesidir. Ya kesilirse?

Aklıma bizim bahçıvan Maarrem'in bostan beygiri geliyor. Bağlardı hayvanın başına çingırağı. Ses kesilirse, beygir durmuş demektir. Haykırırdı:

«Deeeh! Deh ulan deh!»

Bir de vardiyalı beygir çalıştırılırsa eğer, bizim elektrikten daha güvenli olur. Bütün mesele beygire bağırıp durdurmamak.

Hattaa, hastanın kendisi bile bağırabilir. Yok, yok! Bunun da tehlikesi var. Beygir durdu, korkusundan hasta: «Deh ulan deh!» diye diye, haykıra haykıra tozutabilir. Olmaz, başkası bağırmalıdır.

Yapay kalp standart hale gelse, onun züppe işi türlü çeşidi çıkar. Çakmak, gözlük ne hale geldi? Hangi zibidi adî plastik kalp taktırır? Gümüşü, altın kaplama olanı, timsah derisine sarılsı, binbir çeşidi dökülür piyasaya.

Piyasada satılık «iyi kalp» de bulunacaktır. İyiliğin «doz»u için de şunları yazacaktır:

«Enayilik sınırına kadardır.»

Bir de bakacağız, «yüksek aileden» bir kız almak isteyen hacıağa, bir şair kalbi taktıracak, ertesi günü de fakirlere yardıma başlayacaktır.

Hayatın çilesinden bıkan bir şair ise, gidip bir oduncu kalbi taktıracaktır. Sonra da artık tek bir mısradan başkasını söylemeyecektir:

«Naaaaa!»

İnsan makina değil. Organların da yeri, makinalarla dolar gibi görünmüyor. İnsan organları arasındaki ilişkiler, yardımlaşmalar da hâlâ giz'li. Belki de bu giz hiç çözülmez.

Vücut yabancı organı reddediyor. Aynı kan grubu da olsa, kendi yakınından birinin uzvu da olsa, red edebiliyor. Nerede kaldı ki yapay uzuvları reddetmesin?

Bunları düşünerek diyorum ki:

Ey hekimler! Siz öyle kalp, ciğer falan takmaya uğraşmayın! Takılması en tehlikesiz olanı «boynuz»dur.

Hiçbir vücudun da, boynuzu reddettiği görülmemiştir. Hem zaten, siz önce ciddi bir nezle ilacı bulsanıza be!

çapkınlık

Çapkınlık deyince aklımıza nedense, kaytan bıyıklı, yakışıklı, zampara gülüşlü, gözleriyle öpen bir adam gelir. Değil öyle.

Çapkın, geçici aşklar peşinde koşan «**kişi**»dir. Erkek olması da şart değildir. Hani bizde pek bulunmaz ama, dünyanın pek çok yerinde, çapkın hanımlar vardır.

Hanımların çapkınlığı, hayretlere sezâ bir şey olsa gerektir. Olay genellikle, bizim ülke erkeklerine çok yabancı gelir. Böyle bir hâl ile karşılaşan bizim erkek taifesi. çoğu zaman şaşkınlıktan tepe sersemine döner. Lakırdısını şaşıırır. Hattâ mahcubiyetten bel kemerini sıkır.

Bizden örnekler verirken, arkadaşlarım için (benim için zaten söz konusu değil), özellikle zaman aşımına uğramış olayları seçmem doğaldır.

Bundan otuz yıl kadar önceydi. Tanınmış bir İngiliz mimarı gelecek dediler. Mihmandarlık görevi verdiler. Biz de bazı dostları topladık. On kişi olduk.

Karşılادیk misafiri... Ama şaşkına da döndük. Biz, sıska - moruk karışımı bir adam beklerken, karşımıza ateş gibi bir güzel hanım çıkmasın mı? Bizim Ciciko'nun hınzırlığıydı. Bize, sınıf arkadaşının, hanım olduğunu söylememiştii.

O zamanın, iyi yemek yenen ve dans edilen yerlerinden birine, akşam yemeğine gittik.

Misafirimiz, bir hanımın en güzel olduğu yaşlardaydı

(kaç mı? Saçma soru). Bizim onumuzu birden dansa davet eden oydu. Unutulmaz bir neşeli gece idi bu. Sonunda ne yazık ki bitti.

Eve dönenlerin, kimisinde ruj lekesi, kimisinde diş izi vardı. Tatlı anılardan gayri...

Ve biz aziz dostlar, o gece misafirimize karşı, vatana ihanet derecesinde bir kabalık yaptık:

Onu otele bıraktık. (Yoksa sonradan, çaktırmadan otele dönen olmuş muydu?)

Hanım çapkınlığı öyle yalnız ortalama kişilerin işi değildir. Devlet yöneten kişilerin de marifetidir.

Kocasının ani hastalığı üzerine İspanya Kraliçesi Isabella II., bir gala yemeğine, onsuz gitmek zorunda kaldı. Yerine de Elçi Leon de Castillo'yu oturtular. O da kendisini, kraliçeyle şöyle konuşmak zorunda sandı: «Majestelerine bu akşam pek muhterem eşlerinin yerini alarak hizmet etmekten olağanüstü onur duyuyorum.» Kraliçe durumu çok sade biçimde açıkladı:

«Meseleyi karıştıрма! Hizmeti onun gibi yaparsan, hiç yorulmayacaksın.»

Tarihe geçen çapkın hanımlardan birisi de, Rus Çariçesi Katharina II değil miydi?

Bu hanım üzerine çok anekdot-masal anlatılır. Bizimle çıkarttığı iki savaş da unutulmaz (1768 - 74 ve 1787 - 92).

Bu unutulmayış, bizim pek öyle tarihimize olan merakımızdan falan değildir de, Baltacı Mehmet Paşa'mız ile Çariçe arasında, var olduğu söylenen sevişme söylentisinden doğar. Paşamızın, visal uğruna ülkesini sattığı bile söylenir.

Doğrusu bu konuda ciddi bilgim yok! Ama, Çariçe'nin çapkınlığı konusunda, yazılı ve sözlü söylentiler, bini aşmaktadır.

Ne denir? Bir kadının çapkınlığı, ünlü olunca tarihe geçiyor da, sırf başkalarına da hayır olsun diye yapıyorsa geçmiyor. İsyân ediyorum bu haksızlığa!

Artık hiç deney geçirmemiş sayılamayacak bir genç kız, günah çıkartmak için gittiğı papaza olanları anlattı. Papaz da dedi ki: «Biliyor musun sen bakalım, bu kadar günah sonunda neleri hakettiğini?»

Kız ciddi cevapladı: «Piyasayı aşığı yukarı biliyorum. Ama ben para için yapmıyorum.»

Tarihe geçen erkek apkınların en ünlülerinden biri G. G. Casanova'dır (1725 - 1798). Serüven düşkünüdür. Aşıklarını anlatan «Yaşayışımın yks» kitabı ünlüdür.

Casanova, pek çok edebiyat eserine, bir operaya, son olarak da Fellini'nin bir filmine konu olmuştur.

Ama hakkını yememeli. Adamın hayatı yalnız sevişme olaylarından ibaret değıldir.

İki yüzyıl önce yazdığı «Yer Küresinin İlerine Yolculuk» kitabı ile de, J. Verne ve H. G. Wells'in öncüsü sayılır.

Demek ki bu adam, sevişmenin dışında da ciddi işler yapmıştır. Hem sevişmenin, öteki yaptıklarından daha az ciddi olduğunu sanmak, bir başka biçim hafiflik olsa gerekir.

Bizde, bağışlayınız lütfen, sevmediğim, doğıru bulmadığım bir eğılim vardır. Oğulları çapkınlık yapacak diye, annelerin d kopar. Bunda, ikinci plana itilme korkusu gibi akıl dışı, iğd eseri bir duygu rol oynar.

Her anne bilmelidir ki, eğır ikinci plana itilmek varsa kaderde, hangi hanımla olursa olsun itilecektir. Öyle sıkıcı «**kanat germe**»lerle, bu sonuca engel olunamaz. Üstelik bu sonuç hızlandırılır.

Erkek ocuğun sevişme isteklerini engellemek şöyle dursun, tersine kolaylık gösterilmelidir. Baba ile oğıl ara-

sındaki hicap hisleri, ta sonuna kadar harcanmamalıdır. Bu nedenle de kolaylık göstermek görevi, herkesten önce «amca»lara düşer. Bu muhabbet tellâllığı değil, kutsal amcalık görevidir. (Bana gelmeyin! Genç amcalara gidin! Benim, o yaşıma da geçti.)

Zamanında normal sevişme ilişkilerine «alışmamış» gençlerde, kafadan ve ruhtan sakatlık tehlikesi başgösterir. Çeşitli sapıklık olasılıkları ufukta belirir.

Bu sapıklığın en masum türü kılıbıklıktır. Cennet meyasına alışmamış bir erkek, isterse karısı olsun, geçmiş yaşlarda ilk yaklaştığı kadının, ruhsal ve bedensel esiri olur.

Bu esirlik, evlilik içinde ise, adına «kılıbık» denir.

Böyle erkek, hele kadın diye ev hayatını sürükleyip götüren sahici bir hanıma düşmeyip de, bir süs bebeğine düştüyse eğer, zavallının iki yakası bir araya gelmez.

Bir anneyi mateme gömecek asıl hal, oğlunun bu biçim evliliğidir. Hele bu sonuçta kendisinin de payı varsa, dediğim gibi, o anne karalar bağlamalıdır.

Karısına saygılı olmakla kılıbıklık, birbirinin çok yakınındadır. Onun için de saf kişiler, bunları birbirine karıştırır. İkisi arasındaki çok derin uçurumu, ancak akli başında olanlar görür.

Kılıbıklığın kadınlar için makbul olduğunu sanmak, kılıbıklığın kendisinden daha büyük «bön»lüktür.

Kadına karşı saygı sınırının ta dibine kadar gidip orada durmalı, bir adım ötesinde kuyruk sallamanın başladığı da bilinmelidir.

Karısına saygısı olan bütün erkekler, hepimiz birden, saygıdeğer hanımların önünde eğilerek onur duyuyoruz.

(Kılıbıklar! Siz defolun! Başımızı derde sokanlar sizsiniz.)

Hakkâri günlerinden

Hani hep deriz ya: «Ne günlerdi yahu!» diye. İşte tıpatıp onlardandı.

Kasım ayının ortasına geldik. Şantiye binası bir türlü oturacak hâle gelmedi. Acı kar soğukları başladı. Şaka değil, denizden yükseklik 1750 metre. Yer: Hakkâri, yıl: 1946.

İki ayı aşkın ki hep çadırdaki yatıyorduk. Kar - fırtına hep çadırdayız. Çadır durmadan sallanıyor. Bu sallanma o kadar yaşayışımızın bir parçası hâline geldi ki, biz de sallanmaya başladık. Sabah - akşam sallanıyoruz. Açıkta - kapalıda sallanıyoruz. Ayık - sarhoş sallanıyoruz.

Gün oldu, aziz ve sevgili Vali Ağabeyim hâlimize acıdı. Vali Konağı garajını bize verdi. Zaten Vali garajı vardı ama, otomobili yoktu. Valinin makam katırı vardı.

Sanki bize bir cennet bağışlanmıştı ama, elimizden ne gelirdi? Yöre âdetlerine uyup, at ve katırları garaja soktuk. Biz yine çadırlarda kaldık.

Kent denizden çok yüksekledi ama, etrafı da dörtbinlik dağlarla kaplıydı. Hele kışın, saat dörtte karanlık olur, tükenmek bilmeyen bir gece başlardı.

Zordu bu geceler zor... Kentte bir aşçı dükkânı bile yok, gazete yok, radyo yok, elektrik yok. O yok bu yok da ne var? Biz varız.

Akşam olurken çadırımıza düşen ilk sevgili misafirimiz Hâkim bey olurdu. Güzel yaşamış bir kişiydi. Burasını

çok yadırgıyordu. Onu, sabah kapı arasında günlük gazete bulmak, Kumkapı'da balıklarla rakı içmek masallarıyla eğlen-dirirdik.

İkinci kadehten sonra marangoz Mehmet saz çalmaya başladılar. Hep bir ağızdan da söyledik:

Bağlamamın düğümü/İsterler öldüğümü/
Sağ yanım yastık ister/Sol yanım sevdiğimi.

Meze, otlu peynirle bulgur pilâvıydı. Saç soba, tezek-ler harladığında titrer - silkelenir, suratlarımızı yakar, beş dakika sonra ortalık yine buz keserdi. Dağ rüzgârları, çadırı deler geçerdi sanki.

Tam o sırada hâkim bey önerirdi: «Bir hava almaya çık-sak yahu!» diye. Ben de buna tozutturdum ama, yine de çı-kardık.

Zaten o zaman, kentin topu topu iki sokağı vardı. Kim hangi evde oturur, herkes bilirdi. Sokağın birisinin başına gelir dururduk. Hâkim bey bağıırdı:

«Rıza beeeey!» diye. Gaz lâmbası cama yanaşır, perde aralanır, Rıza beyin yüzü camdan gözükdü. Hâkim bey kükrerdi: «Ne iş bu be? Sokaklar bomboş. İnsan yüzüne hasret kalıyorum. Suratinızı bari pencereden gösterin ya-hu!»

Sonra da sırayla öbür evlerin sahiplerine dâvet çıkarı-lırdı. Bir sonraki hava alma turuna kadar, kuytu (!) bir ye-re, çadıra dönerdik.

47 yazı başladığındaydı. Yaşama şartlarımızı oldukça değiştirmiştik. Ben sanki şantiye şefi değildim de, çiftlik kâhyasıydım. Emrimde bir koyun sürüsü ve otlak, Niğde'-den bahçıvan getirerek yetiştirdiğim iki bostan, kendi fırı-nımız ve mutfağımız da vardı. Ama balığın yerini hiçbir şey tutmuyordu. Aklımız fikrimiz varsa balık -yoksa balıktı.

Bir tatil sabahı erken ata atlayıp, hızla Zap suyu kena-rına indim. Bir miktar dinamit lokumu, kapsül ve fitille be-

raber. Övünmek gibi olmasın ama, serçe Narlıkapı'lılık var ya!

Bilirim, Zap deli bir akarsudur. Varsın olsun! Bastım suyun gözüne - gözüne dinamiti. Yüzüp dalıp çıkardım on kilo kadar tatlı su balığını. Ata acımadan döndüm kente. Mızrak gibi bir sopaya bağlı, ipe dizilmiş balıklarla.

Haber iki sokaklı kente şimşek gibi yayıldı. Kenti alkışlarla, bir zafer alayını peşimden sürükleyerek geçtim. Şantiyeye geldik. Sofralar kuruldu.

O gün balıklara, Çamlıcalı Ali bey şiir söyledi, Langa'lı Muzaffer bey keman çaldı. Sofra insan halkalarıyla sarıldı. Kimine balığın kuyruk tarafı düştü. kimine de emilmiş bir kafa... Sonunda artık, balık suyuna banılmış ekmek verebildik.

Beykozlu Salih bey kendi ekmek payını yemedi. Eve götürdü. «Bizim çocuklar bilmezler balığın ne olduğunu. Bari kokusunu öğrensinler,» diye.

Bir saf kan Arap atım vardı. Canlı, iyi huylu bir hayvancağızdı. İyi anlaşıyorduk. Öyle zaman oluyordu ki, günde on - on beş saati, at üstünde geçiriyorduk. Keresteyi telefonla sipariş veremiyorduk ki! Bilmemkaç saat ötede dikili ağaç satın alıyor, orada biçtirip katır sırtında taşıyorduk. Bu şartlar altındaki bir insanın, atı ile anlaşabilmesi, ortağıyla anlaşabilmesi kadar önemli oluyordu. Onun için pek severdim yağız atımı. Kapkaraydı hınzır. Eh hani erkek güzeliydi de.

Teklif kız tarafından geldi. Bizim Hakkı beyin, bir saf kan İngiliz kısırağı vardı. O da güzel hayvandı. İkisini birbirine yakıştırmışlar. Ben de razı oldum Lâf aramızda gururlandım bile. Ne de olsa, oğlan babası gibi birşeydim

Öyle bir yer ve zaman ki, işi dışında kimsenin yapacağı birşey yok. Bizim atların tay üretmesi olayı, bir düğün gibi hazırlandı. Her türlü matrağı ile. Özellikle de tatil gü-

nüne raslatıldı. Ben de damat beye, özel arpa ve şeker k r  uyguladım.

T ren  yle ciddiye alındı ki, sofra bile hazırlandı. Gelinle damat ta, yanyana getirildi.

Aaa, o ne? Bizim hergele oralı değil. Arkasını dönüp gidiyor. Ne ayıp yahu! Yine getirdik, yine kaçıyor. Rezillik bu yahu! Millet kakhahadan kırılıyor, benimle dalga geçiyor.

Bir mahcup oldum, bir mahcup oldum kiii.

O sırada bizim ahır bakıcısı kulağıma fısıldadı: «Dün akşam ahırdan katı, çayırda sevindirmedi  kısırak bırakmamış,» diye.

«Bağır be! Bağır! Anlat bu beylere!» diye fırladım. Onurumuzu kurtarmaya çalışıyordum. Ama yine de, rakı paralarını benden söktü hınzırlar.

Kader  yle istemişti, sonunda bu sevgili atımı satıp yol parası yaparak İstanbul'a d nebildim.

Birbuçuk yıl da böyle geçmiş gitmişti.

düğün gecesi melekleri

Hani birisi çıksa dese ki: «A efendim, zorun ne? Havadan sudan dünya kadar pandispanya konu varken, evlilikten söz açmaya kalkışmanın mantık dayanağı nerede?» Der a!

Evet, farkındayım, ben de arıyorum. Eh zaten ömrüm aranmakla geçmiş. Niye değiştireyim davranışımı? Hem başımıza dert gelir korkusundan, çoğu zaman kaçmışız ciddi konulardan. Başımıza daha büyük dertler gelmiş.

Bir hanım çıkmış: «Evlilik, Devletin törenle onayladığı bir zulüm kuruluşudur,» demiş.

Bir başka hanım da diyor ki: «Evlilik, münasebetsiz işlerin en iyisidir.»

Ya bir başkası: «Yeni evli bir kadının ilk işi, kocasının arkadaşlarını kaçırmasıdır,» diyor.

Gördünüz mü erkekleri hangi teraziye koyduklarını? İsyan etmemek elde değil! Tüm dünya dillerinde kılıbık diye bir sözcük bulunuyor. Şimdi ayağa kalkıp, sağ elimin işaret parmağını havaya kaldırıp sorarım: Erkekler için kullanılan kılıbık sözcüğünün, kadınlar için karşılığı nedir? Cevap yok değil mi?

Dünyada kadın hakları diye çok yaygın bir hareket var. Duyan olmuş mu erkek hakları diye ağzını açan bir kahramanı.

Yeter!.. Söz erkeklerindir. (Hiç olmazsa on beş dakika, nooolur?)

Napolyon, İtalya seferi sırasında bir ziyafet masasında oturmuştu. Yanına oturan hanım durmadan hayran olduğu şairlerden sözetti de etti. İyice lâfı uzattıktan sonra da şöyle başladı:

«İnsan Napolyon gibi bir kahraman olmadıktan sonra, hiç olmazsa büyük bir şair olmalıdır.» Napolyon sözü şöyle bitirdi:

«Madam! Siz onu - bunu bırakın da, iyi bir ev kadını olmayaya ne dersiniz?»

Evet, devir değişti. Kadınların da meslek çalışması standart hal oldu ama, bu anekdottan yine de ders alınmalıdır.

Robert G. Menzies, Avusturalya Başbakanı oldu. Basın toplantısı yaptı. Bir gazetecinin kendisine yönelttiği soru şuydu: «Kuracağınız hükümet üyelerini seçerken, herhalde başarınıza yardımcı olan kişilerin de düşüncelerini alacaksınız sanırım, değil mi?» Menzies lâfa dalıverdi:

«Aman dostum! Karımı bu işe karıştırmayın lütfen.»

Başbakanı ne kadar iyi anlıyoruz değil mi?

Dünyanın tüm gelin hanımları, evlendikleri gün melek olmuşlardır. Giyimleri ne olursa olsun, güzelleşen yüzleri, o sıcak bakışları ile damat beylere mutluluk verir, etraflarına umut dağıtırlar.

Evet, bütün gelin hanımlar evlendikleri gün melektir. Pekiyi de, sonra nereye gider bu melekler? Bilen varmı?

Evlilik eskidikçe, taş atmalar başlar: Erkek: «Ben dünyanın en güzel kadını ile evlendiğim rüyasını görmüştüm,» der.

Kadın da: «Bari rüyanda mutlu olmuş muyduk?» deyiverir.

İş şuna bile varır:

Çiftlik sahibi, iş isteyen zenciye sordu: «İsmin ne?» «Johnson.» «Yaşın kaç?» «Yirmi dokuz.» Son soru da şu: «Evli misin?» Cevap:

«Değilim. Alnımdaki yara otomobil kazasındandır.»

Hemingway dört kere evlenmişti. Deneylerine saygı duyarak evlilik üzerine düşüncelerini özetleyen şu satırları alıyoruz.

Buluşuyorlardı! Beraberce gezmeye gidiyorlardı! Gözleri buluşuyordu! Beraberce oturuyorlardı! Dudakları buluşuyordu! Beraberce nikâh memuruna gidiyorlardı! Kalpleri buluşuyordu! Beraberce yaşıyorlardı!

Avukatları buluşuyordu!

Çiçeron ile Publilius'ın düğün gecesi idi. Bir dostu damat beyi bir kenara çekip dedi ki: «Sen altmış yaşına geldin. Sonra da kalkıp, genç yaşta bir hanımla evleniyorsun. Saçma değil mi bu yaptığın?» Çiçeron teskin etti:

«Meraklanma dostum! Yarın sabah o da, milyonlarcası gibi evli bir kadın olacak. O kadar!»

Zaman eskiydi. Öyleyse hikâyeye de eskiydi. Yaşlı baba çok geç doğan oğluna o kadar düşküncü ki, onu sokağa bile bırakmadı ki oynasın, öbür çocuklara benzesin. Sonunda da oğlunu evlendirdi ama, kendi de öbür dünyaya göçüverdi. Genç adam da başına buyruk kalınca aklına koyduğu eski birşeyi yaptı, kasabaya indi.

Zaman eski dedik ya! Ayna bile yeni icat olmuş. Delikanlı ilk defa gördüğü bir aynaya bakar bakmaz: «Babacığım!» diye bağırdı ve hemen aynayı satın alıp köyüne getirdi. Gizlice kendi odasına astı. Arada bir de karşısına geçip babasıyla söyleşmeye başladı.

Ama karısı durur mu? Anahtar deliğinden gözetledi. Kocasının ondan gizli, olsa olsa başka bir kadınla konuşacağına inandı ve (şimdi dikkat! Dünyanın değişmediği anlaşılabilecek) ilk bulduğu fırsatta koşup aynaya baktı ve bağırdı:

«Elbet ya! Benim miskin herife de ancak böyle karı bakar!»

Bu masal fıkra, Çin'den bir, Japonya'dan bir ve İran'dan iki eski kaynaktan, az değişik biçimlerde anlatılmıştır.

Marlborough Düşesi'nin gölgesinden kaçan kaçanaydı. Bu kadın bir gün kocasını çok zehir gibi acı bir ilâcı almak için zorluyor ve bağıırıyordu: «Bu ilâçtan iyi olmazsan eğer, beni şeytan götürsün!» Doktor kocasının kulağına fısıldadı:

«İçiniz Mylord! İlâcın, şöyle veya böyle, iyi bir etkisi olacağı anlaşılıyor.»

Kadın, çirkin olduğu kadar kötü yürekliydi de. Hasta yatağındaydı. Kocasına sordu:

«Ben ölürsem nasıl yaşayacaksın?» Adam problemini açıkça söyledi:

«O kolay. Çaresi var. Asıl sen ölmezsen nasıl yaşayacağımı bilemiyorum.»

Fransa İmparatoriçesi Eugenie, doksan yaşa merdiven dayamış yazar Auber'le bekâr kaldığı için alay ediyor, nedenini soruyordu. Yazar mantığını şöyle açıkladı:

«Tanrı aşkına Madam! Evlenseydim eğer, karım şimdi en az seksen yaşında olurdu.»

Hahamların mucize gösterdikleri anlatılır. Her musevî cemaatı da kendi hahamını över durur. Üstelik bu konuda yarışma bile yaparlar. Yine böylesine bir yarışmada Sadagora'lı biri anlatmaya başladı:

«Bizim ihtiyar hahamı geceleri karısının yattığı odaya,

yedi melek kanatları üzerinde taşır, sabahları da sinagoka dört melek götürür.» Karşı taraf durumu pek kavrayamadı ve sordu: «Yatak odasına sokarken neden yedi melek de, çıkarırken dört?» Sadagora'lı durumu kolay açıkladı:

«Canım efendim, bizim haham yetmiş beş yaşında, karısı da yetmiş... Yatak odasına isteyerek mi girer sanıyor-sun?»

bir eski dost

Ellili yılların başlarıydı. Akşamları, çiçek pasajı girişindeki Degustasyon'a uğrardık.

Masanın devamlılarından birisi, besteci Osman Nihat'tı. Çok sıcak yürekli bir kişiydi. Çok marifetliydi de. Dolmabahçe stadında bir tekaütler futbol maçında yaptığı hakemliği unutamıyorum. İtiraz eden oyuncular tabancayla kovalamıştı.

Masanın sektirmeli misafirlerinden ikisi de, tamburî Selâhattin Pınar ve piyanist Feyzi Aslangil'di. Bunların üçü de, gamlı alaturka müziğimizin ünlü isimleriydi. Ama her biri de, tükenmez ve gür neşe kaynağıydı.

Ya Cim Barnet Vedat (Öztaş) ile Amca Mithat'a (İlkray) ne demeli? Aynı masanın gediklileriydi. İkisi de Y. Mühendisti. İkisi de müziğimizin usta birer dinleyicisiydi.

Her gün yeni hınzırlıkların düzenlemesi yapıldı. En acımasız tuzaklar da kılıbıklarla, yeni evlilere hazırlanırdı.

Evlenen arkadaşın birine, düğünden üç gün sonra pusu kuruldu. Zavallı, işten çıktığı kapıda bizimkilere raslamasın mı? Yine beraber, tek bir kadeh içmezse erkek olmadığı kendisine tebliğ edilmesin mi?

Belliydi geleceği. Biraz korkulu ve şüpheli bir hâli vardı ama, geldi ya dostları arasına tek bir kadeh için... Birinci çok yavaş içildi. Bitince kımıldadı ama, çöktürüverdiler. Dördüncüde şu parlak fikre razı oldu: Adada oturduğu için,

«son vapuru kaçırdım» diye yıldırım telgraf çekilmesi. Üç adım ötedeki Galatasaray postahanesine verildi telgraf. Dostumuz da makbuzunu, diploma gibi itina ile iç cebine koydu.

Gerisi yâhey...

İki gün sonra bu arkadaşımız Degustasyon'a, bize hitâben ve yeni icadedilmiş küfürlerle süslenmiş bir pusula yolladı. Biz kendisini aldatmıştık.

Haklıydı da... Karısı bir domuzluk olduğunu anlamıştı. Çünkü Galatasaray postahanesinden yıldırım telgrafın verilmiş saati, Karaköy'den son Ada vapuru kalkışından iki saat önceydi.

Aaaa... İşe bakın! Şu anda aklıma geliverdi. Ben yukardaki satırları yazarken, sanki yarın kendileriyle buluşacakmış gibiyim. Oysa ki, beşini birden kaybedeli uzun yıllar oldu. Hele Amca, yalnız kırkyedi yaşındaydı dünyamızı terkederken, on yedi yıl önce.

Ben hâlâ buradayım, onlar çoktan gitmiş. Hata herhalde bende. Yalnız, beni nasıl karşılayacaklarını düşündükçe, pek gidesim de gelmiyor ya, neyse...

1948 Ekimiydi. Bütün sınıfların Yedek Subay Okulu, Ankara'daydı. Ben de bu yirmi dokuzuncu devreye katıldım. Pek çok sevgili arkadaşla da beraber İstihkâm bölüğüne ayrıldık.

Unutulmaz bir bölük olmuştuk. Şimdi kimler olduğunu saymaya kalksam, yatırım yaptığımı sanan vicdan fıkara-ları çıkar bakarsınız, neme lâzım. Ayının tabanını kaşıma-malı!

49 Nisan'ı geldi. Birkaç başka arkadaşla birlikte, meslekdaşım, dostum Cihat (Burak)'la ben de, Erzurum kurası çektik. Bir köyde bulunan taburumuza katıldık.

Geceleri masal anlatır, şarkı söylerdik. Hele bir arkadaşımızın dilinden düşürmediği türkü şuydu:

O Meryemo, Meryemo
Emicem kızı Meryemo,
Aynaya bakar tuvalet yapar
Göbek atar Meryemo.

Cihat dayanamazdı: «Adama bakın yahu! Amcasının kızına bile kem gözle bakıyor!» derdi.

Kader bizi birbirimizden uzun ayırmadı. Günün birinde, bir akşam vakti, Amca merhum ve Cihat'la beraber, İstanbul'da Boğaz'a gittik.

Amca'nın yemesi - içmesi ünlüydü. Çok iyi yemek pişirirdi. O zaman da, bir büyüğü devirdikten sonra gününe göre birkaç duble daha içer, 3 - 4 şişe soğuk birayla da kılavuz çekerdi. Ayrıca bara gidildiyse orada da boş geçmezdi. 20 - 30 porsiyon meze göçürürdü. Kendisi de 130 - 140 kiloydu. Önce Sarıyer'de Andon'a gittik. Amca aşçıbaşı ile, yirmi dakika kadar müzakere ettikten sonra mezeler hazırlandı. Geldi. Başlandı.

Gittiğimizde daha hava kararmamıştı. Birkaç yer değiştirdikten, vakit geceyarısını üç saat geçtikten sonra ben de takat kalmadı. Ayrıldım.

Ertesi akşam anlattılar. Sabahın beşi olmuş. İzbe bir yerde bizimkiler hâlâ içiyorlarmış. Amca da: «Yeter, gidelim artık!» deyince Cihat gayet sâkin cevap vermiş:

«Acelen ne yahu! Tatlı tatlı içiyorduk.»

Kimse inanmaz ama, kendisi anlattı. Bu söz üzerine Amca'ya fenalık gelmiş.

Amca ile, hayatının son yıllarında beraber de çalıştık. Gün içinde de güzel anılar kaldı o zamandan.

Vefatından üç yıl kadar önce bir rahatsızlık geçirdi. İki ay kadar zorunlu istirahat etti. Bu sırada içkiyi sigarayı bile kesti.

O günlerde kendisini neşelendirmek için bahaneler arardık. Bir gün istirahat ettiği otelden telefon ettiğinde müjdeyi verdim:

«Amcacığım tamam. Sekreterin bu sabah işe başladı. Dediğin gibi esmer. Bomba gibi maşallah. Bir de güler yüz-lü ki görsen?»

Dayanamadı kesti sözümü: «Uzatma! Gönder! Bir sa-tten önce gelmesin. Traş olup giyineceğim.» Kapattı.

Sahiden de o gün bizde işe başlayan bir sekreter var-dı. Ama başlayan, bizim kırkını geçmiş Arap Halit hergele-siydi. O sırada dişlerini de yaptırıyordu. Hepsi sökülmüş-tü. Çenesi de burnuna değiyordu. O gün sakallıydı da. Tek doğru şey, güleryüzlü oluşuydu.

Arap Halit'i yolladık. Ben de kayboldum.

Amca'nın o gün ileri sürdüğü düşünceler, uzun süre unutulamadı.

Vefatından önceki hastalığı aylarında içki kesin yasak-lanmıştı. Ama dinleyen kim? Sonunda yarım bardak rakıya izin verdiler. Onu arttırmak için, zekâsını nasıl kullanırdı da hepimizi aldatırdı.

Ya kendini aldatır mıydı? Aldatırdı ya!

Aylarca yattı. Bir gün tekerlekli bir koltuk alıp kendi-sini ziyarete gittik. Gözleri parladı. Kalktı. Aylar sonra tek-rar masaya oturdu. O eski akşamlar gibi idi herşey artık. Sofra düzeni de. Tuzluğun akıp akmadığını Arap Halit'in eli-nin üstünde tecrübe etti. Karabiberi ise yine Halit'in avu-cunda. Bilinir ya Arap avucunun beyaz olduğu!

Kahkahalarla gülüyorduk. Artık gelecek zamanı da plânlamalıydık. Proje işlerimizi konuştuk. Yapı konularını çözdük. Çıkış yolu bulunmadık problem kalmadı.

Amaaa, dünya bir kenara, herşeyden önce, üç gün son-ra Boğaz'a gidecektik.

Gidemedik.

Çünkü o gün Amca merhumun cenazesini kaldırdık.

Ölümle hayat ta, neşe ile keder kadar iç içe... O kadar basit herşey.

Rahmetli hiç de üzülünmesini istemezdi.

Mekânı cennet olsun.

eğlenceli yerlerden esintiler

Şarap tatma, bazı yabancı ülkelerde çok ciddiye alınan bir törendir. Ev kadar koca fıçılarının bulunduğu kavlara gidilip şarap tadılır. Yine böyle bir provada şarabı tadanlardan birisi diyor ki: «Bu fıçıya bir anahtar düşmüş.» İkincisi: «Üstelik paslıymış.» Üçüncüsü: «Üstelik de deri kılıftaymış.»

Şaraptan anlamak bazı ülkelerde, ağzının tadını bilme kültürüne ölçü sayılır. Bir de bakarsınız erbabı şarabı önce koklar. Sonra yudum alıp ağzını şapırdatır. «Meersburg güney yamaçları. Eylül 1959» deyiverir. Doğru da söyler. Bizde de içkicinin hası, Tekirdağ rakısını anında çakar.

Olgun yaşta bir zat, kibar bir restorana yalnız olarak girdi. Garsona önce bir şişe şarap ısmarladı. Tarif de etti: «Lütfen, benim gümüş evlenme yıldönümüne uyacak bir şarap olsun!» Garson tecrübeli, akıllı:

«Başüstüne. Neşelendirecek bir şarap cinsi mi olsun, yoksa unutturacak cinsten mi?»

Siao li Siao derlemelerinden, eski bir Çin fıkrası şöyle:

Ünlü sarhoşlardan biri rüya görüyor. Rüyasında kendisine bir testi çok nefis eski şarap hediye ediliyor. O da soğuk olan şarabı biraz ısıtmak için ateşin başına yaklaşıp bekliyor.

Ama birden de uyanıyor. Şarap yok elbet! Bağırıyor: «Sersem herif! Soğuk içmeye razı olmadın ha!»

Hastahanelerde, çocuğu doğmak üzere olan babalar için özel bekleme odaları yapılır. Bu kişilerin o sırada çok heyecanlı olduğu da bilinir. Yine böyle birisi o sırada, kendisini sakinleştirtsin diye cep şişelerinden kafayı çekip duruyor. İyice de fazla kaçırmış. Hani o, herşeyi çift görme noktasına bile gelmiş.

Derken doğum olmasın mı? Üstelik de ikiz doğmasını mı? Çocukları babaya gösteriyorlar. Onda ise tipik sarhoş çekingenliği var:

«Ne güzel bir çocuk bu!» diyor.

Taksi meyhanenin önüne yanaştı. Kendinden geçmiş üç gedikli müşteriyi arka koltuğa oturtular. Garson, şoföre tembih etti:

«Bu birinciyi Barbaros Bulvarı benzinci yanı dördüncü kata, ikinciyi Levent'te kebabçının yanına, ötekini de Zurnacı Veli Sokak altı numaraya bırak! Tamam mı?» Şoför, «Tamam,» dedi gitti ama, beş dakika sonra gerip dönüp dedi ki:

«Aaaabicim! Dönemeçte bir sıkı fren yaptım, bunlar birbirine karıştı. Bir ayırım daha yapsana!»

Prusya'lılar fazla bira içmez. Asıl biracı Alman'lar Bav-
yera'lılardır. Bir Prusya'lı yaz günü Ulm'de bir bira bahçe-
sine oturup maden suyu ısmarlıyor. Sudan da seyrek ve
küçük yudumcuklar alıyor. Oysa ki yanındaki Ulm'lu bu sı-
rada dördüncü yarımlik birayı, dilini şaklatıp gırtlığını oy-
nataraktan içiyor. Prusya'lı dayanamayıp diyor ki:

«Dostum! Bu kadarı fazla değil mi? Bakınız bana! Yal-
nız susadığım kadar içerim. Bir yudum fazla değil.» Öteki,
birasından gani bir yudum çekip kısa konuşuyor:

«Tıpkı inekler gibi!»

Münih'in ünlü birahanesi olan Hofbraeuhaus'da yabancı biri hanım garsona seslendi:

«Fraeulein! Bana bir bardak süt verir misiniz?» Kız gelip yabancıнын çenesini okşadı:

«Tüylü ayı da ister misin?»

Müşteri birahaneде sordu: «Günde kaç fıçı bira satıyorsunuz?» Barmen düşünüp açıkladı: «Ortalama beş fıçı.» Birakeş yine sordu: «Yarından tezi yok, günde yedi fıçı satmak ister misiniz?» Adam memnun: «Elbet isteriz, nasıl olur bu?»

«Bardakları doğru dürüst doldurursanız olur.»

Teksas viskicilerinden sözaçmazsak, haklarını yemiş oluruz belki...

Jack ve Jim bir Teksas kenti barına giriyorlar. Jack bardaki beş kişilik grubu işaret ederek diyor ki: «Şu bardaki herifi görüyor musun?» Jim soruyor: «Hangisini?» Jack tabancasını çekip, dört kurşunla dört kişiyi yere serdikten sonra ayakta kalan bir kişiyi gösteriyor:

«İşte bu herife tahammül edemiyorum.»

Vicdanlı adam dediğin de böyle olur. Düşmanına iyi davranır.

Eğlence denen şey de hep meyhanede olmaz ya!.. Azıcık - azıcık, uslu - uslu, biraz da öteye atlayalım.

Alman'ların o ünlü Sylt adasında, çıplaklar sahili kahkesinde bir genç kız, garsonu çağırdı. Kahve istedi. Garson yerinden kımıldamayınca da kızdı: «Niye bakıp duruyorsunuz? Ömrünüzde çıplak kadın görmediniz mi?» Garson:

«Görmesine gördüm ama, ne ile ödeyeceksiniz diye bakıyorum.»

Adamın Kazanova olarak ünü yayılmış da yayılmıştı.

Uçanla kaçan kurtuluyordu. Bir akşam meyhanede içerken, yanındaki arkadaşı ona önerdi:

«Ünün biliniyor. Kadınlar üzerine bilmediğin yok denir. Ama yine de bir deneyelim. Bir sorum var. Bilirsin hesabı ben öderim. Bilmezsen sen... Anlaştık mı?» Keskin zampara güven içinde: «Olur. Sor bakalım!» dedi. Öteki sordu:

«Bir bâkire sabah kahvaltısında ne yer?» Çapkın başını kaşdı kaşdı, sonunda:

«Kazandın be!» dedi.

Gece kulübünde olağanüstü güzellikte bir genç kadın renkli ışıklar altında dansediyordu. Seyirciler arasında bulunan ak saçlı bir kart zampara, yanındakinin kulağına eğilip dedi ki: «Şu tatlı yavrucağı görüyor musun? İşte o bir geceyarısı odamın kapısında saatlerce yalvardı.» Dostu şaşkınlıkla: «Deli misin? Niye açmadın kapıyı?» deyince de açıkladı:

«Kapının dışından değil, içinden yalvardı.»

Bu tip hergelelerin islâh olmasının tek yolu, saygı duydukları (ve korktukları) bir hanımla aile yuvası kurmalarıdır.

Vakit geceyarısını iyice geçmişti. Barın gedikli müşterisi kadehini kaldırarak bağırdı: «Yaşasın yeni yıl!» Yanındaki kolundan çekip uyardı: «Deli misin be? Biraz önce Ocak ayının on altısına girdik.» Ateşli müşterinin rengi sarardı, elindeki kadeh düştü:

«Yapma be! Eve hiç bu kadar geç kalmamıştım. Karım bu sefer haklı!»

Meyhane arkadaşına soruyordu: «Dostum! Bu kadar yıl bekâr kaldıktan, orta yaşa geldikten sonra, neden evlendiğini söyler misin bana?» Dostu saklamadan söyledi: «Yıllar boyu meyhane köşelerinde sürünmek artık bana zevk vermez olmuştu.» Öteki şaşkın: «İyi ama niye yine meyhanedesin?»

«Yeniden zevk vermeye başladı.»

ince davranışlar

Yaşadıkça, yenilenen sahnelerin içinde, üstelik de o sahnelerin her ânı içinde, bir «**davranışlar dizisi**»nin akışına kapılmış gidiyoruz.

Yaşanan büyük sahneler vuruyor yumruğunu, silinmez izlerini belleklere yerleştiriyor. Ondan sonra da, hep bunların değerlendirilmesi yapılıyor.

Kısacık zaman parçalarına sığan davranışlar ise önemsenmiyor, unutulup gidiyor. Hiç böyle olur mu? Oysa ki yaşayışın kumaşı, küçük sahnelerin ipiyle örülüyor. Büyük sahneler, bu kumaşa takılan güller, ya da dökülen salata lekeleri...

Avrupa kentlerinden birinde, oralı birisini tanıdım. İş ilişkileri sıklaştı. Evine de dâvet almaya başladım. Bahçe içinde güzel bir evdi. Batılı ya bunlar, yarım düzine kadar da, her boydan köpek besliyorlardı.

Bizim ahbap günün birinde bana şöyle bir düşüncesini anlattı: «Ben insanları, köpeklere karşı davranışlarına göre değerlendiririm.»

Belâya bakın! Adam çiçek sevmiyor da köpek seviyor. Ben de, aksilik bu ya, çiçek seviyor köpek sevmiyorum. Dişimi sıkıp sırnaşan, üstümü başımı kirleten köpeklere tahammül ediyorum. Samimiyetsizlikti benimki. Davranış yalancılığıydı yaptığım.

Bir gün geldi anladım ki benim ahbap, insanları köpek yerine koyan bir vicdansızdır.

Fırsat kolladım. Evlerine ilk gidişimde, o kucağıma çıkar, o tüyleriyle yemeğimi kirleten, eşşek kadar, abullabut koca köpeğin kıcına, herkesin içinde Samatya usulü bir tekme yapıştırdım.

Ortalık buz kesildi. Beklediğim ve istediğim sonuç o anda oradan kovulmaktı. Hayır, kovmadılar. Olay şakayla karışık geçiştirildi. Üstelik evsahibi hafiften sırttı bile.

Bu davranış, benim samimiyetsizliğimden çok daha kötü bir yüzegülücüktü.

Biliyorum arkamdan beni «çok şarklı» bulduklarını. «Bir batılı böyle yapar mı hiç?» bile demişlerdir.

Deyin bakalım! Biz de diyeceğiz artık.

Bazen ani davranışlar, olayların akışını değiştirir.

Bir tiyatro direktörünün de, seyircinin nabzını yoklayıp, şimşek gibi kararlar alması gerekir.

Paris'te, «Thibaut et justine» oyununun dünya galası vardı. Oyun sürdükçe, seyircinin ilgisi azaldı. Öksürmeler, kıpırdanmalar başladı. Direktör rejisöre: «Çabuk Justine'i evlendirin!» dedi. Emir, baba rolündeki aktöre ulaştı. O da hemen attı:

«Bu büyük aşk karşısında, bana Justine'i evlendirmekten başka çare kalmıyor. Mutlu olunuz evlâtlarım!»

Perde indi. Seyirciler çılgınca alkışladı. Oyun kurtuldu. Üstelik bu kısalmış biçimiyle, iki yüz kere oynandı.

O günden beri Fransız tiyatro dünyasında, her sıkıcı sahne sonunda: «Justine'i evlendirin!» denmektedir.

Evlenmenin çözüm yolu olduğu durumlar arasında ırza geçmek de var. Bu durumda evlenmek, hukuk yönünden çözüm getiriyor ama, insancıl açıdan ne götürüyor onu bilmeli.

Evet, yeni bir Demokrasi' dönemine giriyoruz. Yüce Ulus'um, Demokrasi denen gelinin hasretiyle yanıp tutuşu-

yor. Davullar vursun, zurnalar ötsün! Bir seçim düğünü daha yaşayacağız. Bir Ulus'la Demokrasinin evlenmesi bu.

Bağışlayın beni olur mu? Lütfen! Aklıma kötü şeyler geliyor. Sakın biz de demokrasinin daha önce ırzına geçmiş olmayalım?

Amaan! Olursa olsun canım! Nikâhta keramet vardır. Üstelik bu evliliğin çocukları bile düğünden önce doğmaya başladı. Baksanıza nur topu gibi siyasal partilere!..

Yalnız, anlayamadığım bir şey var. Neden böyle evliliklerde çocukların bazıları piç doğuyor?

Geçelim bu tarafını da şimdi, bazı önemli meselelere gelelim. Büyük merakım bu evlilikten mutluluk doğup doğmayacağı? Yoksa şöyle mi olacak:

Adam, tarihe meraklı geçinirdi. Boyuna da okurdu. Bir gün yine bir kitap okurken sordular:

«Ne okuyorsun?» Söyledi: «Napolyon'un hayatını.»

«Aaaa... Bak bu çok ilgi çekici. Moskova'yı yangınlar içinde bırakıp çekilmesine de geldin mi?»

«Ama eşeklik bu senin yaptığın! Heyecanlı yerini söylersen ben bu koca kitabı nasıl okurum.»

Ulus olarak demokrasiyi şiddetli bir aşk ile sevdiğimizize, kimse karşı çıkmıyor.

Ama evlenince ortaya çıkan şiddetli geçimsizliği, akıl almıyor. Yeni evlilikte de, büyük aşka rağmen, yine de tekrarlanırsa bu kafasızca geçimsizlik ne olur?

Müşteri hışımla söylendi: «Şu rezalete bakın! Çorbada iki sinek birden var.» Garson ciddi neden gösterdi:

«Sevişen bir çift birlikte intihar ettiyse, elimden ne gelir beyefendi?»

Evet, aşkın gözü kördür falan amma, evlilik ciddi iştir. Yeni bir şiddetli geçimsizliğin göz göre göre felâkete gitmek olduğunu anlamayacaklar mı bunlar?

Belki de yine anlamayacaklar. Bakaaa -baka göremeyecekler.

Biliyorsunuz Haydarpasha açıklarında bir geminin koca bir tankere çarptığını, tankerin de haftalarca yandığını...

O günlerde manevî evlâdım Kaptan Turgay hınzırına sormuştum: «Yenecek halt mı bu be! Görmedi mi o kaptan koskoca gemiyi?» O da açıklamıştı.

«Elbet görmez aaabi! Üç yüz metrelik geminin başında bir ışık var, kışında bir ışık. Kaptan bunu iki gemi sandı, aradan geçiyorum diye göbekten daldı.»

Ben rahmetli İstanbul'umuzda, mahallenin yaşama birimi olduğu zamana yetiştim. Şükürler olsun. Ne güzel bir yaşama biçimiydi o. Mahallenin büyükleri karı - koca geçimsizliğine bile karışırlandı.

Geçimsizlik örneğini biraz da aile dışından verelim ama, ilişkisini unutmadan.

Tiyatrolarda da çok şiddetli geçimsizlikler olur.

Bir gezginci tiyatro, Macaristan'ı dolaşıyordu. Bir akşam programda, Grillparzer'in «Ahnfrau» oyunu vardı. Ama Jaromir'i oynayacak kimse yoktu. Sonunda direktör, rolü komedyen Fenzl'e verdi. O da bu trajik rolü reddetti.

Direktör Fenzl'i hemen kentin hâkimine şikâyet etti. Hâkim de karar verdi: «Başındaki adam ne rol verirse onu oynayacaksın! Jaromir'i oyna!»

«Hayır. Kesinlikle oynamam!»

Hâkimin tepesi attı. «Teremtette, Haiduk!» diye bağırdı. (Ne demekse o) Mübaşire dönüp emretti: «Yatır şu herifi! Yirmi sopa vur!»

«Durun! Durun! Oynayacağım hâkim bey,» dedi Fenzl.

O akşam hâkim ve mübaşir (sopasıyla beraber) oyunu birinci sırada seyrettiler.

Fenzl ise, hayatının oyununu oynadı.

dolandırmak

Bir kişinin bilgisizliğinden yararlanarak onu zor duruma düşürmek, dolandırıcılığın tarifidir.

Örnek aramaya kalkışırsak, herkes birkaç isim sayabilir, belki. Ama uzağa gitmeye ne hacet? Duramayacağım. Bugüne kadar ortaya dökülmemiş bir olayın giz perdesini açıyorum size...

Tüm dünya erkekleri dolandırıcıdır. Hem de anadan doğma.

Zavallı kadınların gönlünü çalmak, onların duygularını dolandırmak için yemedikleri halt kalmaz.

Üstelik de, duygu dolandırmak yetmiyormuş gibi, bir de kendilerine: nazik, zarif, jantiy, centilmen gibi yakıştırmalar yaparlar. Bu üçkâğıtçılığa, Krallar ve Başbakanlar da önyak olur.

Louis XIV., ünlü güzellerden birini dansa davet ederek onurlandırdı. Bu zarif hanım da, Krala iltifatı borç bildi. Ded ki: «Majesteleri bütün kendinden öncekileri karanlıkta bıraktılar.» Kral hemen karşıladı:

«Şüphesiz haklısınız Madam. Onların hiçbiri sizinle dans etmemişti.»

Disraeli ile Gladstone, İngiltere'yi yönetmekte ömürleri boyu rakip oldular. Kraliçe Viktoria ise, açık açık Disraeli'den yana olurdu. Bunu nasıl sağladığını sorduklarında Disraeli derdi ki:

«Çok basit. Rakibim, Kraliçeye Hükümdar muamelesi yapıyor. Ben ise kadın.»

Düşes du Maine'in salonlarında, şununla -bununla arasındaki fark nedir gibilerden bir oyun oynanır, böylece kâtilanlar da neşelenmeye çalışırlardı. Bir keresinde Düşes, Kardinal Polignac'a: «Benimle bir saat arasındaki fark nedir?» diye sorup şu cevabı aldı:

«Madam! Saat zamanı hatırlatır, siz ise unutturursunuz.»

Sanatçılar hanımlara davranışlarıyla, dolandırıcılıkta sanata örnek verirler.

Maurice Chevalier, temsiline yetişmek için gece ekspresi ile Marsilya'ya gidiyordu. Çok yorgundu. Uyumak ta istiyordu. Ama karşısında oturan kadının güzel gözleri ona tatlı tatlı baktıkça da, uyuması söz konusu olamıyordu. Sonunda yalvardı:

«Matmazel! Lütfen gözlerinizi kapayınız da uyuyayım.»

Viyana'da bir Richard Strauss büstü, bestecinin de hazır bulunduğu bir tören yapılarak açıldı. Kendisini kutlayan bir hanım dedi ki: «Beş yüz kilometre yol geldim üstad! Sırf sizin büstünüzün açılışında bulunmak için...» Strauss gülümseyerek teşekkür etti:

«Bu, bana onur veriyor. Ama unutmayın ki, ben sizin büstünüzün açılmışını görmek için beş bin kilometre yol gelirdim.»

Igor Strawinsky bir ziyafette, çok güzel bir hanımın yanına düştü. Ama ne yazık ki tam karşısına da oturan Müzik eleştirmeni, besteciyi ütüledi durdu.

Strawinsky sonunda yanındaki güzel kadının kulağına fısıldadı: «Bu adamın şarabına, acımadan zehir karıştırı-

rım.» Kadın ürpererek: «Ama o benim kocam!» deyince de hiç bozuntuya vermeden ekledi:

«İşte onun için ya!»

Leo Fall'e gelip de, kendisine müzik dersi vermesini isteyen genç hanım resim gibi güzeldi. Ne yapsın? O da hemen razı oldu. Ama az sonra anladı ki, kızcağız başlangıçtan bir karış ileri gidemez. Tümünden yeteneksiz. Sıkıntı içinde sordu:

«Size dersini vereceğim şeyin, ille de müzik olması gerektiğine emin misiniz?»

Hava sıcaktı. Mösyö Duclos, Paris'te Seine nehri sularına daldı. Üstelik de Âdem Baba kılığındaydı.

Derken efendim, oracıktan geçen bir gezinti teknesi devrilivermesin mi? İçinden de çok güzel bir hanım suya düşüvermesin mi? Kahramanımızın hemen atılıp, güzel kızı kurtardığından şüphemiz yok, değil mi?

Çırılçıplak Duclos'umuz kıyıda kendini tanıtmak için elini uzatırken şöyle de söyledi:

«Madam! Dilerim ki eldivenim olmadığı için beni bağışlarsınız!»

Fransız erkeği böyle incedir işte. Dünya'da eşine rastlanmaz.

Seyahate çıkan erkekler öyle azarlar, öyle kudururlar ki, gözleri dünyayı görmez.

Otelin devamlı müşterisi, habersiz ve üstelik çok geç geldi. Geceyarısını geçmişti. Resepsiyon memuru yer olmadığını söyledi, o ise dayattı. Memur dedi ki:

«Tek çare var. Ortasından perde ile ayrılmış bir odanın yarısında bir kadın yatıyor. Öbür yarısını size verebilirim ama, sessiz olacağınıza ve perdeye yaklaşmayacağınıza namus sözü verirsiniz!»

Adam namus sözü verdi. Odaya çıktı. On beş dakika sonra koşarak geldi ve heyecanla dedi ki:

«Bu kadın ölü!»

Memur patladı:

«Nereden bildiniz?»

Hayvanların bile erkeği, insanın erkeğinden aşağı kal-
maz.

Hergele horoz, nereden bulduysa bir devekuşu yumur-
tası getirdi. Kümese soktu. Tavukları başına topladı. De-
di ki:

«Hanımlar! Amacım sizin çabalarınızı küçümsemek, si-
zi yermek değildir. Ancak, başka yerlerde nelerin başarı-
labildiği konusunda bir fikir edinmenizi istemek de hakkım-
dır sanırım.»

Hollywood aktörü yaşılanıyordu. Zaman geçtikçe de
Casanova numaralarıyla avunmaya çırpınıyor, boyuna aşk
serüveni anlatıyordu. Joan Crawford durumu güzel özet-
ledi:

«Bırakın konuşsun! Bütün Malûl Gaziler savaştan söz
açmaya bayılır.»

Sokrat bir gün öğrencilerini toplayıp bir güzelliğin te-
maşasına götürdü. Bu güzellik ne bir doğa parçasıydı, ne
de bir sanat eseri idi. Seyredilecek güzellik bir kadının gü-
zelliği idi.

Sokrat düşünür olarak ününü herhalde boşuna yapma-
mıştı. Yine güzel güzel düşünmüş ve öğrencilerinin, bir ka-
dının güzelliğinden alacağı unutulmaz derslere fırsat ha-
zırlamıştı.

Kadının adı Theodote idi. Çağının da en ünlü aşüfte-
lerinden biriydi.

Sokrat ve öğrencileri Theodote'nin kapısından içeri gi-
rince bir de ne görsünler efendim? Kadın, güzelliğinin bü-

tün çarpıcılığıyla bir ressama poz vermiyor mu? Üstelik çırılçıplak!

Sokrat hoca feleğini şaşırmış ama, sözünü şaşırmamış. Buyurmuş ki:

«Biz mi Theodote'ye, bize güzelliğinin sihirini gösterdiği için minnet borçluyuz, yoksa kendisine hayran kaldığımız için o mu bize şükran borçlu?»

İşte hoca diye böylesine denir.

Centilmenlik İngilizlere vergidir, değil mi? İşte buyurun örneğini:

Yaşlı bir Lord, doktora gitti ve frengi hastalığına yakalanmak istediğini söyledi. Doktor kulaklarına inanamadı ve nedenini sordu. Lord açıkladı:

«Ben hastalanırsam karıma geçiririm. Ondan da şoförümüz alır. Şoför karımın oda hizmetçisine aşılarsa, papaz da hastalandı demektir. İşte o papaz hergelesi bunu haketti.»

rakıcılaaar! heeey!

Neredeyse üç ay olacak, Mürtezâ bey dostumun Ankara'dan gönderdiği mektubu alalı... Yazdıkları da yüreğime ateş düşürelili...

Mürtezâ'nın sabredip - edip, susup - susup, birden koparıverdiği feryat şu:

«Ne olur be âbi; nasıl bıraktın şu meredi? Bi deyiver gözünü seveyim!»

Meyhane - demhane gediklisi Mürtezâ, yüreğinin kapılarını açmıştı. Saygı ve sevgiyi haketmişti.

Ben de, zaman olurdu ki kendimden kaçma, zaman olurdu ki etraftan kopma uğruna ve de zaman olurdu ki ısmarlama rüya görme aşkına hizmetkâr olmamış mıydım tam kırk yıl? Dört yıl önceki devrilmeye ve tövbeye kadar... Bizim pazartesi hergeleleri adını da koymuşlardı: «Vurgun yedin aabi!» diye.

Rastlantı bu ya! Ben de aylardır alkol üzerine kitap topluyordum. Eğrisi doğrusuna gelivermedi mi? Tüm iş dışı zamanı alkol kitaplarına ayırıp, teker teker ciğerinl sökercesine okumaya başlamadım mı?

Okudukça elim - ayağım titredi. Anladım ki ben alkol üzerine, bu geçmişe de rağmen, ciddi hiçbir şey bilmiyormuşum. Şimdi bu yeni öğrendiklerimi elimden geldiğince derleyip, anılarla da bağdaştırıp, dostlara sunmak borç oldu.

Bunu yaparken, adını açıklayacağım veya belirtmeyeceğim kişilerin konuya tuttuğu ışıkları da yansıtacağım.

Bunlar arasında hele birisi var ki, onun yardımı olmadan yapamam. Uzun yıllar beraber yaşadık. Çok mutluluğa, çok felâkete ortak olduk. Yediğimiz - içtiğimiz ayrı gitmedi. Nasıl girerdim bu konuya onsuz? Dayattım. Sonunda razı oldu sevgili Coşkun Yanık dostum. Sağ olsun!

Şimdi başlıyoruz.

Önce benden bir anı ile...

Kırklı yılların sonuna yaklaşıyorduk. O zaman daha gelecekte ambar dolusu zaman var. Nasıl kaynamaz ateş? Herşeyi aşk ile ve şevk ile yapmaya çalışıyorum. Ölçüm - ayarım yok. Ya hep, ya hiç.

Bir akşamüstü Galatasaray'daki Nektar'a gittik. Oturduk içmeye başladık. Aziz ve sevgili Nejat âbimle beraber (Harmancı, Prof. Dr.).

Bir hızlı içmeye başlamıştım ki, farkında değilim. Nejat âbim baktı baktı, dedi ki:

«Nasıl bir içiş biçimi bu yahu? Hem geçen gün okudum. Bir bektaşî: '**içmek marifet noksanından doğar,**' diyor. Düşün ve dikkat et!»

Yaşayışimdaki en anlamlı uyarılardan biriydi bu. İçmek, hele ölçüsüz içmek sahiden de; kendine —yani ikinci benliğine— yetememek, ulu veya güzel bir işi becerememek, biraz daha çok öğrenmek aşkına varamamak, düşünceyi tembellikten kurtaramamak değil de neydi? Bu **marifet**'leri olamayan kişi, zıkkımlanmaz da ne halt ederdi?

Bu güzelim öğütün darbesi sert oldu. Ama yazıklar olsun ki, etkisi kısa sürdü. Öğüt kendini kanıtladı: Marifet noksanı vardı.

Şimdi de izninizle, Coşkun Yanık dostum sözü alsın:

«Ah be âbi! Neler çektik biz bu içkiden? Bize yıllarca, **adam gibi** içmenin değil de **çok** içmenin beceri olduğu anlatıldı.

Bu aptalca oyun, içkiye başlamanın kendisinden de tehlikeli... Hele aç karnına ve yumruk mezesiyle içmek, intiharın yüzde bilmemkaçı... Bu şartlarla beş duble rakıyı deveye içirtsen, duraklamadan iki çöl geçer. Sonra da yatar da, kalkmaz mı bilmem. Neler çektik neler? Derdimizi keşlere bile anlatamadık.»

Coşkun, çok dertliydi:

«Ne oldu sonu? İçtik içtik, sonunda sarhoş bile olamaz hale geldik. ‘Mest’ olmak çoktan uçmuş gitmiş. Kendimizden geçer, sızar olduk. Hayat şirâzesinden çıktı. Yaşamanın çarklarına taş kondu. Başka hiçbir seçenek olmadan, sadece iki yol kaldı: Ya gebermeye razı olmak ya da dirilmek...»

«Biliyorsun dirilmeyi seçtiğimi... Bir başka biçim sarhoşluk, içkiyi tümünden kestikten sonra başladı. Baş dönmeleri, göz kararmaları, dermansızlık. Mumun her an sönebileceği düşüncesinden (korkusundan değil) kurtulmak için aylarca sabır gerekti.»

Sözünü bir nefeste bitirdi Coşkun dostum:

«Kimisi bu sabrı, yalnız irade gücü ile gösterdiğimi sanıyor. Öyle değil. Ölümden korkmuyordum ama, ölmek de istemiyordum. Kısaca ve sadece hepsi bu...»

Coşkun’u ben anlamayacaktım da kim anlayacaktı? Ben de, içki köleliğinden azat oldukça, aylarca çantamda tansiyon aletiyle dolaşıp günde elli kere kendi tansiyonuma bakmamış mıydım? Nasıl da inip inip çıkardı. Ben de seyredirdim sanki. Vücudumda yer yer karışıklıklar, isyanlar vardı. Nedenini anlayamıyordum. Aziz ve sevgili Kemal dostum (Önen, Prof. Dr.) bana şunları öğretti o zaman:

«Vücuttaki her organın kendi kişiliği vardır. Her hücrenin de bir beyni.»

Bu kahrolası ille de içilecekse, adam gibi içmek. Zıkkımlanmanın sonu gelmiyorsa da hiç içmemek. Bu ikisinden başka çare yok.

Ne olurmuş? Bırakılırsa bunalıma düşölürmüş. Pekiyi ya, bunalım yüzünden başlanmadı mıydı? Yalan, bahane bunlar.

Bunalıma kaşık tutanı kimse kurtaramaz. Doktor hastayı kurtarır ama, ancak kendi çabası olursa.

Yaşayışımın en emsalsiz öğütlerinden birini, yine bir hekim, aziz ve sevgili Adnan dostum (Salepçioğlu, Prof. Dr.) vermişti:

«Azizim, sen herşeyi hekime bırakacağına, kendin güçlü bir çaba göstereceğine!»

Tüm ömür boyu, beş - on sahici dostun, beş - on öğüdü yetmeli insana. Değerini bilmeli bu hazinenin.

Ana memesine sarılır gibi dost çenesine sarılmamalı, boyuna akıl almak için.

Heey Mürtezâ! Tüm Mürtezâ'lar! Dostlarım!

Tutun kendinizi!

Beraber yaşadığınız insanlar aşkına tutun! Yalnız mı yaşıyorsunuz? İnsan arasına karışın, tutun!

Arkanızda ağlayanınız mı yok? Oldu mu ya? Kesin zıkkımlanmayı da, önce ağlayacak insan bulun! Arkanızdan bir insan ağlasın, şişe ağlamaz. Tutun kendinizi!

Nâhak yere küçülmemek için tutun! Hamervahlara küçük düşmemek için tutun! Karacaoğlan'a inanır mısınız? **Ağız açık nâmertlere / Yiğit sırrın açmak olmaz derdi ya!**

Ülkenize, topraklarınıza olan borçlarınız aşkına tutun kendinizi!

Hak Taalâ aşkına tutun!

Kolay bitmez bu söz. Zaman zaman (seyircileri sıkmadan) döneceğiz bu konuya.

perde arkasından

Garrick, Drury Lane Tiyatrosu'nun yönetimini eline alır almaz bilet fiyatlarını iki misline çıkarttı. Buna sinirlenen tiyatro seyircileri ise, saray locası dahil bütün salonu harabeye çevirdiler.

Dünyanın parası harcandı ve tiyatro tekrar yenilendi. Yeni açılış gecesinde, hıncını alamayan seyirciler bağırarak Garrick'i sahneye çağırdılar. Diz çökerek af dilemesini istediler. Yoksa salonu bir kez daha yıkacaklardı.

Garrick sahneye geldi. Diz çöktü. Kalktı. Salonu da, tiyatroyu da bir daha dönmek üzere terketti.

Kendisine, geri dönmesi için ricaya gelen halk heyetlerine de, tek bir kesin karşılık verdi:

«Bir kere diz çökmek yeter!»

Pis bir işti tiyatro seyircisinin futbol seyircisi gibi davranması.

Gezginci tiyatro direktörü Jakob Winter, giysilerde çeşit konusundan bıkmış, bu nedenle de şöyle bir özet yapmıştı:

«İsa'nın doğumundan önceki oyunlarda sandalet, sonrakilerde haçlı şövalyesi giysileri giyilecek!»

Gezginci tiyatroların, sahnede değil ama, gerçek yaşantılarındaki tragedya, yüzyılımızın başlarına kadar böylece sürdü gitti. Sanırım ki biraz kılık değiştirerek günümüzde bile süregelmekte...

Tiyatro tarihinin pekçok seçkin oyuncusu ise, bu demir yumruklu, ama eğitimi güvenli okuldan yetişmiş bulunuyor.

Tiyatronun en yenilerinden çok cici bir kız, intendant Possart'a geliyor ve ağlayarak derdini anlatıyordu.

Kısacası şu: Sevgilisinden bir bebek bekliyor. Dünya bir kenara, annesinden o kadar utanıyor ki, kesinlikle yüzüne bakamayacak artık ve evden kaçacak. Başka çare yok.

Possart çok duygulanmış görünüyor, kızın ellerini avuçları arasına alarak teselli ediyor ve diyor ki:

«Sevgili çocuğum! Anneniz Fraeulein'i iyi tanırım. Hele, büyükanneniz Fraeulein'i özellikle çok daha iyi tanırım. Şimdi hiç çanınızı sıkmadan evinize gidiniz! Utanacak hiçbir şeyiniz olmadığını da iyi biliniz! O kadar.»

İşte intendant dediğin de böyle olmalı!

Coventgarden tiyatrosunda Lohengrin'i oynayacak olan Leo Slezak ile Elsa'yı oynayan Milka Ternina, ilk temsile hiç prova yapmadan, üstelik de tanışmaya bile fırsat bulamadan çıktılar.

Lohengrin, «Elsa, seni seviyorum!» aryasını bitirdi. Önünde dizleri üstünde duran Elsa'yı yavaşça kaldırıp başını elleri ile göğsüne bastırdı ve fısıldadı:

«Kendimi tanıtmama izin verir misiniz? İsmim Slezak.»

Elsa da fısıltı ile karşılık verdi:

«Cok memnun oldum. Benim adım da Ternina.»

Ünlü tiyatro yöneticisi, yaratıcısı Gustaf Gründgens, Stuttgart Devlet Tiyatrosu intendantı Schaefer'e: «Beni misafir rejisör olarak niye davet etmiyorsunuz?» diye takılıyordu.

O da bir sene evvel davet yazısı gönderdiği halde cevap alamadığını söyledi. Gründgens: «Olamaz böyle şey! Herhalde cevap verirdim,» dedi. Schaefer ise yazının kop-

yasını dosyadan çıkarıp verdi. Gründgens okudu ve kahkahayı bastı:

«Evet ama siz daveti, mektubun ikinci sayfasına yazmışsınız. Ben ömrümde hiçbir zaman ikinci sayfa okumadım ki!..»

Tiyatro yazarları arasındaki dostluk da kendine özgüdür.

Genç ve çok güzel bir aktrisin, geceleri Marcel Achard ile beraber «uyudukları», Jean Cocteau'ya anlatıldığında, kendisini tutamayıp karşı çıktı:

«Achard'la mı?.. Olamaz. Onunla, olsa olsa seyirciler uyur.»

Konserin başlamasına az zaman kalmıştı. Piatigorsky, biraz sonra seslendirecekleri çello konçertosu için, çalarak hazırlık yapıyordu.

Odaya, bilinen sinirli hali ile orkestra şefi Toscanini daldı. Biraz dinledikten sonra kükredi:

«Sen de beş para etmezsin, ben de!..»

Bu sinirle sahneye çıktılar. Ama o gün her ikisi de çok iyi idi. Konser bittikten sonra Toscanini, Piatigorsky'nin sırtını okşadı:

«Evet, ikimiz beş para etmeyiz ama, bütün ötekiler bizden çok daha berbat!..»

Denebilir ki bu kadar nazik konular için, daha «**edep**li imaj»lar, daha terbiyeli sözcükler kullanılması gerekmez mi?

Bakın, yine Piatigorsky nasıl anlatıyordu:

Orkestra şefi alı - al, moru - mor intendanta koştu. Orkestra üyelerinin kendisi için «köpoğlu» dediklerini söyledi. Intendant ise gözleri parlayarak bağırdı:

«Tebrikler azizim! Sonunda sizi saymaya başladılar.»

Siragüza tiranı Diyonisyos şiir yazmaya merak sarmıştı. Bunları bizzat sofralarda okur, oradakiler tarafından da çılgınca alkışlanırdı. Şair Filoksenos hariç. Tiran bir gün neden alkışlamadığını sorunca da korkusuzca belirtti:

«Beğenmiyorum!»

Bu açıklama üzerine, taş ocaklarında ağır işe mahkûm edildi. Uzun aylar geçti. Affedildi. Yine meclise kabul edildi. Tiran yine şiirlerini okumaya başladı. Şairin ayağa kalkıp gittiğini görünce de bağırdı:

«Nereye gidiyorsun?» Cevap kısa:

«Taşocağına!»

Besteci Rameau, ölüm döşeğindeydi. Başına getirilen bir papaz, önce ölüm dualarını okudu. Sonra ilâhi söyledi. Hasta birden doğrulup son gücü ile yalvardı:

«Tanrı aşkına! Bu kadar yanlış söylemeyiniz!»

«Beethoven o kadar sağırdı ki, bütün yapıtlarına çalışırken hep resim yaptığını sanıyordu,» dediklerini okudum.

Tanımiyorum ki söyleyeni. Anlayamadım ki bu sözden, içinde kötülük olup olmadığını.

Beethoven'ın Dokuzuncu Senfonisinin ününü ve yerini, bu tür müzikten azıcık haberi olan da bilir.

Bu senfoninin dünyadaki ilk seslendirilişi 7 Mayıs 1824 günü Viyana'da oldu. Üstelik bestecinin tüm karşı koymalarına rağmen sadece iki prova ile. Bu hafifliği yapanlar da, o ünlü ve gururlu Viyanalıları.

Programda şu bildiriler veriliyordu: «Herr Schuppanzigh orkestrayı, Herr Umlauf bütün konseri yönetecek ve Herr Ludwig van Beethoven onlara katılacaktır.»

Son notaların sesi kaybolduğu anda, beklenmedik, görülmedik bir dinleyici beğenisi salonu gökgürültüsü gibi doldurdu. Kulakları sağır eden bu gürültüyü duymayan tek kişi ise Beethoven'di. Alto Caroline Unger, sırtı seyirciye dönük sağır üstadı sevgi ile seyirciye çevirdi.

Hiç olmazsa onları görsün diye...

Beethoven bir an yürekten alkışlayan seyircilere baktı. Onları eğilerek selamladı ve çıktı, gitti.

Bu konser üstada, bugünkü karşılığıyla 300 DM getirmişti. Bir züppenin bir akşam yemeği parası bu...

yazık oluyor

Bir süredir aklıma takılmıştı. Bizde, savurganlığın önlenmesi için bir kanun olduğunu hatırlıyordum. Sonunda da yanamadım. Aziz ve sevgili bir avukat dostuma gittim. Sağ olsun buldu kanunu. Bilgi şöyle:

Düğünlerde Men'i İsrifat Kanunu. Numarası: 55. 13 Rebiülevel 1339/25 Teşrinisani 1336. Sicilli Kavanin Cilt 1. Sa: 59.

Madde 1 — Düğünlerde aleliltlak cihaz teşhiri, cihazın açıktan nakli, erkek tarafından iki kattan fazla elbise ihdası, (hediyesi) düğün günlerine münhasır olmak üzere, bir günden ziyade çalgı çaldırılması ve ziyafet verilmesi, nişan, çevre merasimi ile ağırlık ve hedâya (hediyeler) ihdası ve kuçek (oynayan - şarkı söyleyen kişi) oynatılması gibi israfat (savurganlık) memnudur.

Ülkemize bundan daha fazla yakışacak bir kanun olabilir mi? Olamaz. Yoksa ben mi yanlış duyuyorum, milyonlar değerinde hediye veriliyor diye. Hele kuçek (kanun böyle yazıyor. Konuşma dilinde köçek diye geçiyor) oynatılması büsbütün yasak iken, nedir bu duyduklarımız? Bu suçlar yalnız büyük kent otellerinde değil, tüm taşrada işleniyor.

Madde 5 — Hitan (Sünnet) cemiyetleri için masraf ihtiyarı ile düğün yapmak memnudur.

İşte şaşırmanın sırasıdır. Demek ki bütün sünnet düğünleri kanunsuz. Kısacası «Cemiyet» toplanamaz. Bu

amaçla beş kuruş harcanamaz. Çocuğun yakınlarından başka sadece sünnetçiye müsaade edilebilir. Fotoğrafçı bile çağırılmaz.

Ölçüsüzlüğümüz, dolayısıyla her işin tadını kaçırmamız belli. Nedir o sünnet çocuklarının maskara gibi kıyafetleri. Bunların adları da rezillik. Ne imiş? Mihrace imiş sünnet kıyafetinin adı. Bre insafsızlar. Mihrace denen adam sünnet mi olurmuş? İlgisi ne? Bu şatafat niye? Yaz günü bu kıyafet içinde sıcaktan bunalan çocuklara yazık değil mi?

İşte, Düğünlerde Savurganlığın Önlenmesi Kanunu'nun bir önemli hükmü daha:

Madde 3 — İşbu mevad ve tâlimatnameler hilâfında hareket edenler Mahalli Belediyelerine ait olmak üzere 50'den 100 liraya kadar cezayı nakdî ita veya bir aydan altı aya kadar hapis ile mücazat olunurlar.

Bu kanunun çıkış tarihine göre, para cezasının bugünkü miktarı elli binden yüz bin liraya kadar olmalıdır. Olmazsa kolay: Bir aydan altı aya kadar hapis cezası, günümüz piyasasına da uygundur.

Evet dostlar, her işimiz antika ama, biz galiba çok sevimli insanlarız. Onun için de böyleyiz.

Savurganlığın önlenmesi konusunda o aklımda kalan kanunu ararken neye rastlasam? Bizim 2590 sayılı Kanunumuzdan daha ince ruhlu bir kanun olamaz. Tarih: 26 Kasım 1934.

Madde 1 — Ağa, Hacı, Hafız, Hoca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lâkap ve unvanlar kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşlar, kanunun karşısında ve resmî belgelerde yalnız adlarıyla anılırlar.

İmtiyazsız - sınıfsız bir kitlede tüm yurttaşların onuru böylece korunmuş bulunuyor. Neymiş: Kapıcıya efendi देनेcek de, Genel Müdüre Beyefendi, Bakan olunca Beyefendi Hazretleri ha! Yok öyle farklı muamele.

Yani unutmayalım: Kanun yoluyla, «Beyefendi senin sülâleridir!» denebilir kim olursa olsun.

Savurganlık, haddini bilmemenin de bir biçimi.

Zürih'in en ünlü kuyumcu ve saatçilerinden Bucherer'in reklâm broşürleri her otelde var. Bunlar birkaç dilden yazılmış. İçinde Türkçe de var. En ucuz saat, bir otomobil fiatına.

Ekonomik durumumuzu bilmeyen yok demeye dilim varmıyor. Herkes biliyor da, bir biz bilmiyoruz galiba.

Nüfusumuzun yarısı yirmi yaşından aşağıda. Kısacası, bunun çoğu bakılmaya muhtaç. Çok geri ülkelerin dışında, bu nüfus yapısında ülke yok. Bu durumdan, erkeklik gücümüz konusunda sonuç çıkarmaya kalkmak ise, saflığın ötesinde bir bölük.

Yeni bildirildi. Bir çalışana, bir emekli düşmeye başladı. Ortalık kırkılık emekliden geçilmiyor.

İsviçre, A.B.D. gibi, dünyanın en zengin ülkelerinde, altmış beş yaştan önce emeklilik yok. Yıllık gelirleri bizim yirmi mislimiz gibi. Üstelik geçmişlerinde servet birikmiş. Bizim gibi borç değil.

Ey vicdan sahipleri! Söyler misiniz, bu hesaplar ortadayken, kim kimi besleyecek? Emeklisi de, çalışanı da, çekmeye mahkûm bu hesapların getireceği akıbetleri.

Pembe hayal taciri politikacılara kimse inanmasın!

Zaman akar, biz bakarız. Zamanın boş yere akmasına seyirci kalmak, savurganlığın çılgınlık basamağı olan hırsdardalıktır.

Zaman savurganlığının bir biçimi de az çalışmak.

Geçenlerde Tarım Uzmanı bir dost söyledi. Kuru tarımda yıllık çalışma günü 18 (evet, on sekiz) sadece. Ya geri kalan 347 gün ne oluyor?

Olay yeni: Marmara bölgesinde bir köyü ziyaret ettik geçenlerde. Tam öğle zamanı. İki kahve dolusu erkek, video seyrediyorlardı.

En acımasız, üstelik kanlı savurganlık biçimi vakit öldürmek.

Bakıyorsunuz Muttalip bey oturmuş, komşusu Dilâver beyle pişbirik oynuyor. «Merhaba yahu! Ne yapıyorsunuz?»

«Ne yapalım? Vakit öldürüyoruz!»

O gün tatil. Dilâver bey kalkıyor. Kahvaltıda iki yurmurtadan fazla yemiyor. Kendini tutuyor. Neden? Öğlen yemeğindeki suböreğine iyi dalacak da ondan.

Gazeteleri şöyle bir karıştırmış. Başlıklara göz atmış. Kadın bacağı ve göğsü resimlerinde, ciddileşmiş Muttalip bey. Hıçkırır gibi içini çekiyor. Ah, ne karıydı o kızıl saçlı! Ooof, of!

Gidip balkondan biraz denizi seyretmeli. Neyse rüzgâr yok. Yahu bu Feramuz beyin teknesi değil mi? Çağırdı da gitmediler.

Karısı pikaba bir plâk koydu. Muttalip beyin gözleri kapalı ama, parmaklarıyla göbeğinde tempo tutuyor. Gü-lümsüyor. Ah o kızıl saçlı karı...

Kısacası Muttalip bey zihnen geviş getiriyor. Vakit öldürüyor.

Hey Muttalip bey hey! Sen vakit öldürmüyorsun, kendini öldürüyorsun. Vâden doluyor. Zaman savurganlığından daha kanlı katillik var mı ki?

Vakti öldürürsün de öldürürsün. Ama günü gelir bir bakarsın ki hayat bitmiş. Niye geldin bu dünyaya Muttalip beyciğim? Besin ürünü tüketmeye mi? Öyleyse eğer, lâıy-ğını bulmuşsun.

deliliğe övgü

Eskiden deli denirdi. Laf biterdi. Çünkü herşey anlatılmış olurdu. Tozuttu, üşüttü gibi lakırdılar da, argo ekin-den başka birşey değildi.

Tımarhane deyince de, tüm önlemler anlatılmış olurdu. Bu deyim, delilere insanca davranılmadığını da gösterirdi. Çünkü tımar, hayvanlara yapılan bir çeşit masajdır, tımarhane de onun yapıldığı yer.

Oysa şimdi öyle mi? Akıl ve Ruh Sağlığı Hastahanesi deniyor. Deliliğin ise önemi, çok ciddi olarak anlaşılmış bulunuyor.

Bana göre yüzyılımızın en insanca gelişmesi budur. Delilik, İnsanlık Tarihindeki yerini almaya başlamış bulunmaktadır. Ne sibernetik, ne nükleer güç, ne laser ışını, hepsinin canı cehenneme, deliliğin büyüklüğü anlaşılmış bulunuyor.

Deha ile Delilik ilişkilerini araştıran kitaplar var. Daha başından yanlış iş bu! Yalnız dehalar mı deli olur? Her aklın (naçizane kendine göre), deli olma hakkı vardır. Nasıl ki her delinin de, deha olması şart değildir.

İnsanları, akıllılar - deliler diye ayırmak, ispermeçet mumu kadar eskimiştir. Ayırım olsa olsa, akıllılar - aptallar diye yapılabilir.

Her akıl sahibi ise, kendi akli oranında delirmek hakkına da sahiptir. Bu onun, en doğal hakkıdır.

Aslında, tarihteki uygulamalar da başka türlü olma-

miştir. Yalnız, ne yazık ki aptallar tarih boyunca bize dell diye yutturulmuştur.

Açık ve içten davranan akıllıların ise, delilik ettiği anlatılmıştır.

Bütün bu saçmalıklar, aptalların işidir.

Son haftalarda, zevkine doyamadığım bir deneyler dizisiyle uğraşıyorum. Çok ünlü kişilerin, sevilen anekdotlarını anlatıyorum. Ama isimlerini gizliyor, isim yerine «**bir deli**» diyorum.

Dinleyenler o kadar yürekten gülüyorlar ki, aralarında sakatlananlar var. Üç tanesinin diski kaydı...

Delirmek işten değil, ne güzel değil mi?

Tıpta Vaka Takdimi, yaygın sonuçlara varabilmenin önemli dayanağıdır.

Böyle bir takdimin, haddim olmadığını bilirim. Ama bizim kusurumuza bakılmaz, onların kitaplarından arakladığım birkaç vakayı kendi yorumlarımla anlatacağım. Birinci vaka, ünlü Napolyon Bonapart'ın ta kendisidir.

Ruh hekiminin muayenehanesinden içeri kısa boylu bir adam girdi. Sağ eli göbek hizasından ceketine sokuluydu. Kendini tanıttı:

«Ben Napolyon, doktor bey. Bana yardım etmelisiniz!» dedi. Doktor hastasını güleryüzle karşıladı. Rica etti: «Memnun olurum yardım edebilirsem. Lütfen sedire uzanın da bana problemlerinizi anlatın.»

«Ne problemi? Fransa İmparatoru olarak istediğim herşeye sahip oldum. Kudret, servet, kadın... herşeye. Ama karım Josefin beni üzüyor. Ruh hastası o... Anlaşılmaz biçimde inatlaşıyor, ben Josefin değilim, Kasımpaşalı Raziye'yim diye.»

İkinci vaka, çalıştırarak tedavi üzerinedir.

Delinin biri, akıl hastahanesi bahçesinde, el arabasını

başasağı etmiş, sürükleyip duruyordu. Bu, ziyaretçinin birine merak oldu. Doktor da anlattı:

«Umutsuz hasta. Bıraktık peşini.» Ama ziyaretçi sabretti. Fırsat kolladı. Deliye sordu: «El arabasını niçin doğru sürmüyorsun?» Deli de onun kulağına fısıldadı:

«Doğru sürersem içine taş dolduruyorlar. Deli miyim ben?»

Bu hastanın tedavisi, çok başarılı olmuştur ama, doktoru farkında değildir.

Delilerin hastahaneden kaçması, dışardaki aptallar arasında rahat etme umudundan doğar.

İki deli hastahaneden tüydü. Yolda neşe ile yürümeye başladılar. Hele bir de yol kenarında eski bir direksiyon bulmasınlar mı? Öyle keyiflendiler ki, benzin bile almaya kalktılar: «Bin liralık Super lütfen!» Benzinci ters ters baktı. Dedi ki: «Sizin cıvatalarınız gevşek anlaşılan!» Delinin biri yakındı:

«İşe bak be! Araba sahibi olur olmaz tamir masrafı başladı.»

Şimdi sorarım: Hangi akıllı geçinen kişi, otomobil masrafı kazığının, bu kadar çabuk farkına varmıştır?

Delilikte kalleşlik yoktur. Deli merttir. Hastahaneden kaçarken bile merttir.

Deli, hastahaneden kaçış planını arkadaşına fısıltıyla anlatıyordu: «Geceyarısından sonra boyacıların merdiveni ni kapının üstündeki duvara dayayıp kaçacağım.» Ama ertesi sabah hasta hâlâ orada. Kaçmamış. Arkadaşı merakla soruyor: «Neden kaçmadın?» diye. Cevap:

«Olmadı. Kapı açıktı.»

Deliliğin yardımı olmadan, yani yalnız akıl yoluyla mantıklı sonuç çıkarılamaz.

«Kutsal meslek» var ya hani! Kadın o meslektendi. Üstelik zavallı Akıl Hastahanesine de düştü. Kaderin cilvesi yetmezmiş gibi, iki ay sonra da çocuk doğurdu.

Olay deliler arasında ilgiyle karşılandı. Hatta birisi şaştı bile: «Nasıl olur? Ben bu kadınların çocuğu olmaz diye bilirdim!» Bir başka deli, işin mantığını şöyle çözdü:

«Niçin olmasın? Onların da tatil günleri var.»

Akıl Hastanesinde yangın çıktı geceleyin. Büyük kargaşa oldu. Delilerin bir bölümü de kaçtı. Ertesi sabah başhekim telefonla karakola soruyordu: «Acaba kaçan on iki deli yakalandı mı?» diye. Başkomiser de hayretle cevap veriyordu:

«Nee? On iki mi? Ama biz seksen altı deli yakaladık!» diye.

Bu olayda şaşacak bir yan bulanlar, hemen aynı karakola başvurmalıdır.

Hastayla aile doktoru arasında şu konuşma geçiyordu:

«Korkunç başağrıları çekiyorum. Aklımı kaçıracağım sanki.»

«Böyle durumlarda hemen dinlenmeye çekilin, övmeyi de bırakın!»

Nâfizane, yürekten saygı ve sevgi ile bağlı olduğum insanlar, akıl ve ruh doktorlarıdır. Onlar deliliğin sırrına erecek, aklın doruğuna çıkan insanlardır.

Akıl Hastahanesine yeni başhekim atandı. İyi bir adamdı. Birkaç gün geçtikten sonra hastalardan biri yeni başhekime dedi ki: «Doktor bey! Biz sizi daha önceki başhekimden çok daha fazla seviyoruz.» Doktor memnun oldu. Nedenini de sorup, cevabını aldı:

«Sanki bizden biriymişsiniz gibi etki yapıyorsunuz da...»

Dünyada akıllı geçinen hiçbir âdem bulunmaya ki, deli mantığı ile boy ölçüşebilsin.

Deli mantığı akıl durdurur.

Dellik, aklın yürekliliğidir.

Delilik, aklın içtenliğidir.

Delilik, akıllılığın karşıtı değildir. Aksine, her akıl kendi basamağındaki delilikle eserini verir.

Akıllılığın karşıtı, aptallıktır.

kilisenin faydası

Acaba faydasız kilise olur mu? Bilmem. Kilise deyince, elbet aklıma bizim Samatya kiliseleri gelecek. Bizim ilkokulun yanında, bir İtalyan kilisesi bile vardı. Uzun boylu zangoç, gözümün önünde hâlâ.

Şimdi düşünüyorum. Herhalde bu kilise de Roma'ya bağlı idi. Yani Papa'ya.

Papa deyince, bizim aklımıza ilk gelen Aleksandr VI. olur. Neden?

Lükres Borgia onun kızıydı da ondan. Sadece 39 yıllık yaşayışının ünü, beş yüzyıldır süregelmekte. Kadınlığı ile elde ettiği ün, babasının Papa olarak edindiğini gölgede bırakır.

Ya bir de günümüzde yaşasaydı? En azından bizim bazı gazetelerimize yüzer bin fazla sattırırdı.

Televizyonun Dallas serisinde oynasa, en az on zamparanın daha rol alması gerekirdi. Başta Ceyar olmak üzere hiçbirinin boynuzu, değil 61 ekrana, 161 ekrana bile sığmazdı.

Nasıl olurdu da Papa'nın kızı, bu kadar günah işlemeye çekinmezdi, korkmazdı. Çok merak ederdim. Sonunda buldum:

Günah çıkartırdı da ondan.

Katolik inançlara göre ne halt işlenirse işlensin, yetkili papaza gidip itiraf edilir, cezası - kefâreti ödenir, böylece de pirü - pâk olunuverirdi.

Lâzım olan neydi? Papazla para. E, bu da Lükres'te istemediğin kadar. Baba zaten Papa. Paraya gelince ohooo...

Münihli iki yaşlı hanım, günah çıkarmaya giderken yol-
da rastlaştılar. «Siz hangisine gidiyorsunuz Frau Huber? Ben Pater Onufrius'a gidiyorum.» Öteki kıkırdadı:

«Yooo. Ben Pater Hilarius'a gidiyorum. O öyle güzel günahlar sorar ki insana, otuz yaş gençleşiyorum.»

Bir sirk cambazı günah çıkartmaya gitti ve derdini anlattı. Papaz, ne iş gördüğünü sorunca da: «Artist'im,» dedi. Papaz nasıl bir artistlik olduğunu anlatmasını isteyince de: «Anlatamam. Göstereyim,» dedi. Hücre önüne çıktılar. Artist bir zıpladı. Havada iki perende attı ve yine yavaşça ayakları üstüne indi. Sonra da töreni bitirdi gitti.

Sırada bulunan kadın, günahlarını anlatmaya başlamadan önce, papaza yalvardı: «Muhterem Peder! Bana, benden öncekine verdiğiniz cezayı vermeyin! Yapamam.»

Günah çıkartmakla ünlü bir papaz, mahallenin kilisesine misafir gelecekti. Karışıklık olmasın diye de birinci günü erkeklere, ikinci günü kadınlara ayırdılar.

Papaz ilk günü kiliseye geldi. Ama kuyruğun başında bir kadın görünce uyardı: «Kadınlar yarın!» diye. Kadın yapışkanın biriydi: «Ben bir kere buraya gelmişim. Zaten bir daha da zor gelirim. Son günah çıkarttığımdan beri beş yıl geçti.» Papaz:

«Neee... Beş yıl mı? İşte erkeklik diye buna derler,» dedi ve önce bu kadını aldı hücreye.

(Laf aramızda bu fıkra, Türkçemiz dışında bir kadının «erkekliğinin övüldüğü» tek örnektir benim rastladığım.)

Katolik Notre Dame Üniversitesi, Amerikan futbolu oyuncularından biri, günah çıkartırken itiraf etti:

«Karşı takımdan birinin gözünü, parmağımı sokarak çı-

kardım. Bir başkasının ön dişlerini döktüm. Birisinin de hasas yerine tekmeyi basıp hastahanelik ettim.»

«Yazık evlâdım! Sen Hristiyanlığın başkasını sevme kurallarını çiğnedin. Üniversitenin ismini utanmadan kirlettin Kime karşı yaptın bunları?»

«Baptist koleji oyuncularına...»

«Ha, öyle mi? O zaman gençliğine verdim. Affettim.»

«Neden günah çıkartmam gerekir ki Muhterem Peder? Tam saat dokuzda yatıyorum. Kadınlarla hiçbir ilişkim yok. İçmiyorum. Çalmıyorum. Karıncayı bile ezmiyorum. Her pazar kiliseye gidiyorum...»

«İyi evlâdım, çok iyi de, buradan çıkınca değişeceksin diye korkuyorum,» dedi hapishane papazı.

Din masallarına göre Hazreti İsa Yahudi'dir. Ama Musevî değildir. Kendisi Hristiyanlık diye bir din ortaya çıkartmış ve Musevîliği terketmiştir.

Öbür taraftan anlatılanlar, Yahudi oluşu konusunda da akıl karıştırır. Çünkü İsa, Tanrı'nın oğludur. Ve de Meryem Ana, İsa'yı doğurduğunda bâkire idi.

Sanki bu kadar kargaşa yetmezmiş gibi, arkadan bir olay daha gelir: Hazreti İsa'yı çarmıha gererek öldürenler de Yahudi'lerdir.

Adam antikacı dükkânına girip, bir çarmıha gerilmiş İsa heykelciği aldı. Ağaç heykel eskiydi ve oynaklaşmıştı. Müşteri, Yahudi antikacıya heykeli tamir edip, İsa'yı iyice tespit etmesini rica etti. Antikacı şiddetle reddetti:

«Biz İsa'yı iki bin yıl önce çarmıha iyice bir tespit ettik. Hâlâ onun derdini çekiyoruz.»

Protestan papaz öldü. Öbür dünyaya gitti. Aziz Piyer kendisini hemen cennete kabul etti. «Samanyolu»nda rahat gezsin diye de bir Volkswagen otomobil verdiler.

Adam önce sevindi, ama sonra kızdı. Çünkü Katolik

papaz Mercedes ile, haham da Rolls - Royce ile geziyordu. Hemen Aziz Piyer'e gelip şikâyet etti. Cevabını aldı:

«Aman efendim, Katolik papaz dünyada iken sana göre çok daha kısıtlı şartlar içinde yaşadı. Burada biraz rahat etmesin mi yani?»

«Pekiye hahamın marifeti ne?»

«Cahil gibi konuşma! Bilmiyor musun onun 'Patron'un akrabası olduğunu?»

Bir Musevi, hahama dert yanıyordu:

«Haham efendi! Durumum çok fena! Oğlumu güzel yetiştirdim. Büyüttüm. Vasiyetname düzenledim. Herşeyimi ona bıraktım. O kalktı, Hristiyan oldu.»

Haham da dert yandı:

«Ah, ah! Aynı şey benim de başıma geldi. Ben de oğlumu yetiştirdim. Vasiyetnamemle herşeyi ona bıraktım. O da gitti, Hristiyan oldu.»

«Pekiye haham efendi, sen ne yaptın?»

«Ben Tanrıya akıl danıştım. Tanrı dedi ki: 'Sıkılma, aynı şey benim de başıma geldi. Ben de yetiştirip büyüttüm. Vasiyetnamemle dünyayı ona bıraktım. O ise Hristiyanlık diye birşey icat etti. Ben de kalkıp vasiyetnamemi değiştirdim.»

Korkunç fırtına gemiyi tehlikeden tehlikeye sürüklüyordu. Yolcular arasında bulunan bir papaz zorlukla kaptanın yanına giderek, «Durumun sahiden korku verecek gibi mi?» olduğunu sordu. Kaptan düşünceli, ama saklamadan açıkladı:

«Muhterem Peder! Eğer fırtına hemen yatışmazsa, birkaç saat içinde hepimiz cennette olacağız.»

Papaz haç çıkararak dedi ki:

«Tanrı bizi bundan korusun!»

nedir bu alkol?

Alkolle ilgili her türlü sözü ederken, söyleyenin de dinleyenin de şöyle bir vicdan borcu var: Olağan dışı hal-leri (istisnaları) söze dayanak yapmamak ya da apaçık ha-kikatlerden kaçmak için bahane etmemek. Şart bu! Yoksa herkes hayıncasına birbirini aldatmaya çalışıyor demektir.

Kendimizi aldatmanın ya da başkalarını yoldan çıkart-maya çalışmanın bahanesi hazır. Deyim dilimize yerleşmiş: «İnsan bir kere öpmekle âşık olmaz» deyip duruyoruz.

Küçük kabahattan büyük suça kadar herşey: «Ne ola-cak! Bir kerecik,» diye, çekinmeden yapıveriyor. Bir ke-recik yapıldı ya. Arkadan bir kerecik daha... Boyuna bir ke-recik. Bitmek bilmiyor bu bir kerecik.

Sonunda bir de bakıyorsunuz, bu kişi «Âşık» oluver-miş. Kurtulması zor mu zor artık.

Alkol nedir? Kimyaca tanıtması şöyle: Şeker mayalan-dırılır (kimyasal formülü $C_6H_{12}O_6$). Bundan iki kısım karbon gazı ($2CO_2$) ve iki kısım da Etil alkol ($2C_2H_5OH$) çıkar. Hepsi bu. Yani kısaca, suyu yaratan Hidrojen ve Oksijenden baş-ka C var. Ne bu? Kömür bu kömür. Başka birşey değil.

Ya mayalanan şeker nedir? Elbet en iyisi üzümde bu-lunan şekerin kullanılması. Ama üzüme kim kıyar her za-man? İçinde nişasta olan ucuz malzeme (patates gibi) ya da artıklar (melas, selüloz) kullanılır, mayalandırıp alkol çı-karmak için.

Hekim ve doğa araştırmacısı Paracelsus (1493 - 1541) bir sonuç çıkarmıştı: «Dosis facit venenum.» Bu kadar büyük akıl, bu kadar küçük deyimle nasıl verilebiliyordu, şaşmalı. Şöyle: «Zehiri miktar doğurur».

Su zararsızdır. Ama o bile az içilirse. Çin işkencelerinde insana, su içirtmek vardır. On litre, yirmi litre derken, nefesini keserler kişinin. Hani masumdu su?

Birdenbire alkolik olunmuyor. Miktarı az da olsa, sürekli olarak alkol alan her kişi, hiç beklemediği halde bir gün gelip de bu alışkanlığını kontrol edememek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor.

Alkol sabırlı. Alkol alçakçasına da sinsî. Yıllar boyu, insanların zayıf zamanını yakalamak için bekliyor. Taştan yaratılmadık. Günün birinde ya da yılın birinde, geliveriyor o zayıf zaman.

Alkolün tümden yasak sayılıp içirilmemesi... Yıllanmış alkolikler için tek yol bu. Çünkü onlarda, bir şişe ile tekrar uçuruma yuvarlanma tehlikesi var. Yazık .

Ama tüm insanlar için kesin bir yasak koymak ne kadar zor. Amerika içki yasağını denedi. Sonunda vazgeçmek zorunda kaldı. O toplum için yasağın zararı, yararından fazla oldu. Kaçakçılık korkunç boyutlara ulaştı. Alkol, büsbütün pahalı ve zehirli hale geldi.

Dini nedenlerle alkolün yasak olmaya devam ettiği ülkelerin dışında alkol üretim, satış ve tüketimi günümüzde serbest.

Toplum yaşayışı, istisnalar dışında insanı alkole sürükliyor. Törenler içkisiz yapılmıyor. Dünyada ne kadar viski sunuluyorsa, o kadar da votka sunuluyor. Bunda görüş ayrılığı yok.

Ya bizde? İstanbul'un büyük otellerinde içkinin her çeşidi, benzin gibi tüketiliyor. Dar sokak meyhanelerindeyse gariban takımı, mangır gücüne göre efendice yolunu bulmaya çalışıyor. Birkaç büyük kentimizin manzarası aynı.

Ya Anadolu kentlerimizde, kasabalarımızda akşam nasıl olur? Karanlık insanın ensesine biner. Uyuyuncaya kadar geçecek zaman, sanki bir sırat köprüsüdür. Ne zor onu geçmek. Kitap mı? Olmaz. Ağır gelir akşam akşam. Müzik mi, yoksa «Musikiy» mi? Elbet Musikiy... Ama ille de rakı beraberinde. Kumar? O olur! Ama o da ille rakı beraberinde. Gece, cumbagöbek Zarife'nin evinde biter. O da rakı beraberinde...

Uslu adamlar böyle yerlere gitmez. Onlar evde televizyon seyreder. O da rakı beraberinde.

Arada - sırada hafiften çakırkeyif olma. Yani güldüren sarhoşluk. Ölçüyü kaçırmadan kendini tutabilmek. Bir hafta, hatta bazen iki hafta, hiç içilmemişse, alkol kaşıntısına girmemiş olmak. Böyle bir tanım içinde, alkolün tehlike yaratmayacak dozda kaldığı söylenebilir.

Sürekli ve düzenli içiş, yani açıkçası akşamcılık, tüketimde doz yüksekliği ve gün içindeki sıklaşma, hiçbir gün içmeden duramamak, istediği halde içkiyi azaltamamak, kendini tutamamak... İşte bu tanım da demcinin, geri dönülmesi zor kaygan eğimde bocaladığını kanıtlar.

Bu kertede demci, artık beden ve ruh hırpalanmalarından kendini kurtaramaz. Bunların sosyal sonuçlarından da kaçınamaz. Kişi, kaygan eğimin daha neresinde olduğunu anlayamadan, geri dönülmesi zor değil, çokook zor olan «son kerte»ye yaklaşır.

Uzun yıllar sonra «küül» sözcüğü ile yeniden karşılaştım. Hem de Alman kitaplarında. Çocukluğumda duyardım. «Herif, tesemmümü küüliden gitti,» derlerdi. Alkol zehirlenmesinden öldü demekti bu. Küül, alkol demekti. Meğer dünyanın kullandığı alkol sözcüğü, Arapça küül'den türeme değil mi imiş? Arapçadaki anlamı ise: «Birşeyin en iyi, en zarif özü» (ruhu) demek.

Var bu yakıştırmada bir propaganda kokusu. Arapların-

ki yine birşey değil. Grekler Diyonisos'u, Romalılar Baküs'ü şarap ve bereket tanrısı yaptılar ya.

Şimdi aklıma geliyor ispiroto sözcüğünün kökünü deşmek. Bu da sprit, sprituel, ruh, espi demeleriyle karma-karışık değil mi? Seni ispiroto seniii! Demek biz bu lafı bile batıdan almışız!

Kabahat bende değil ki... Ben Yedikule'nin sur diple-rinde tanımışım mavi ispirotoy. Kızarmış ekmekten nasıl süzölüp de içildiğini görmüşüm. Aklıma mı gelir geçmişî tenekelinin bize Fransız salonlarından geldiği?

Ne diyordu Cahit Sıtkı Tarancı:

Meyhaneler, sabahçı kahveleri / Cümle eş dost, şair, ressam, serseri, / Artık cümbüşte yoksam geceleri, / Sanmayın ki tarafımdan ihanet var.

Hiç Cahit Sıtkı tarafından ihanet olur mu idi? Alkoldü bu hain. Onu da Orhan Veli'yi de gencecik alıp götürü-verdi.

Ya adı bilinmeyen nice pırlanta beyinli, çiçek yürekli insanlar? Götürüverdi hepsini.

Alkol başka ne mi yapar?

Daha ne yapsın ki?

olur mu böyle?

Herkesin bir okuma tekniği var. Ben de birkaç kitabı birden, paralel okumayı severim. Dergilerle gazeteler de beraber. Daldan dala gibi. İyi böylesi.

Şimdilerde paralel kitaplardan birisi, S. Haffner'in Hitler kitabı. İlgi çekici. Ama, sürekli okuyunca neşem kaçıyor. Ondan paralel okuyorum ya zaten. Hitler yüzünden, benim bile başıma neler gelmişti? Biliyorum, benimkinin lafı mı olur? Dünyanın başına neler getirmişti Hitler!

Almanların yüreğindeki Nazilik ateşinin küllendiği söyleniyor. Çocukluğum - gençliğim mangalda ısınarak geçti. İyi bilirim. Külleri karıştırdıkça altından kıvılcım çıkar. Bu kıvılcımdan ise, yeniden mangal da yanar, büyük yangın da çıkar.

Almanları da karıştırdıkça içinden Türklere saldıran meşin ceketliler ya da Zimmermann'lar çıkıyor.

F. Almanya İçişleri Bakanı Zimmermann kalkmış diyor ki: «Ben yabancı işçiler sorunu deyince, Türkleri kasdediyorum.» Avrupa'nın öteki ülkelerinden gelen işçilerin hiçbiri yabancı değil ha? Akraba ha? Nereden ola ki hazretin, bunlarla akrabalığı?

Hitler 1933'de iktidara geldikten sonra, altı milyon işsize iş bulmuştu... Ya kaç milyonu ölüme göndermişti?

Beynini çalıştırmak, çeneyi - mideyi çalıştırmaya benzemiyor. Böyle de olunca, paketlenmiş düzen uşaklarının,

dünyanın ta sonuna kadar insanlığın başındaki belâ olarak, yerini koruyacağı anlaşılıyor .

«Tarih büyük bir anekdot. Bir anekdot ise, tarihsel bir unsur veya molekül ya da bir yergi,» diyordu Novalis.

Prosper Merimée ise: «Ben tarihten yalnız anekdotları severim,» derdi.

Berlin'de bir helâ bakıcısı kadına, Naziler geldikten sonra işlerinin artıp artmadığı soruldu. O da gülerek bilânçoyu verdi:

«Oooo, hem de nasıl arttı! Şimdi yüzde doksanı altına yapıyor. Kalan yüzde on ise hükûmete yapıp sınıyor.»

Bir gün geldi. Hitler, halkın kendi hakkındaki düşüncelerini anlamak istedi. «Tebdil» gezilirdi ya hani. O da bıyığını kesti. Saçını düzeltip bir de peruk taktı, caddeye çıktı. İlk rastladığı adama da sordu:

«Führer hakkında ne düşünüyorsunuz?» (Lâkabı öyleydi ya.) Adam hemen sağına - soluna bakındı. «Bu soruyu sokakta cevaplayamam. Gelin!» dedi. Yürüdüler. Bir kenar sokak oteline girdiler. Odaya çıktılar. Adam kapı, pencereyi kapatıp, her yanı kontrol etti. Yine de, Hitler'in yanına yaklaşıp fısıltıyla dedi ki:

«Ben Führer'i seviyorum.»

Fısıltı mizahı, münasebetsizlikle doruğuna ulaşır. Normal insanların delilerle aynı dalga uzunluğuna erişebildikleri alan ise, işte bu münasebetsizlik mizahıdır.

Koca Ulusun selam verme biçimini bile değiştirtip, «Heil Hitler» (Yaşasın Hitler) dedirttiler yıllarca. Ama bazı hınzırlar da çaktırmadan, «Heul Hitler,» diyorlardı. (Höykür Hitler, feryat et - ağla gibisinden).

«Heil Zimmermann!» demek geliyor içimden.

Albert Speer, Hitler'in mimarıydı. Beraberce yapı ve

kent planlarıydı. Bir Berlin planı yapmışlardı ki, tam bir büyüklük budalalığı örneğiydi. 120 metre genişlikte ve beş kilometrelik bir cadde, Berlin'i göbeğinden yarıyordu. Böyle kafaların yarattığı sonuç, bugün Berlin'in sahiden göbekten yarılmasıydı.

A. Speer sonunda, Savaş Üretimi Bakanı oldu. Nürnberg savaş suçluları mahkemesinde, zoraki esir ve yabancı işçi çalıştırmaktan 20 yıl yedi, yattı, çıktı. Bir süre önce de öldü. Okuduğum Anılar'ı çok ibret verici. «Esirler Devleti» kitabı da başucumda sırada.

Hitler, mimarlıkta da geleneksel düşkünü idi. Geleneksel olmayanı, soysuz oldu sanırdı. Kanlarını German'lık ateşiyle ısıttığı insanların beynindeki akli alıp, rüya ambarlamasını iyi bilirdi. Bir German'lıktır tutturdu. Zaten uzağında bulunduğu insanlıktan, bütün bütüne uzaklaştı, uzaklaştırdı.

Bilemedi Ulus olarak ilerleme yolunun da, çağdaşlaşmaktan geçtiğini. Geçmişe körü körüne hayranlıkla, ancak geri gidildiğini.

Nasıl oluyor da bugün F. Almanya'da Neo - Naziler yaşayabiliyor. Sağlıklı insan beyni sağduyusu, bugün Hitler hortlakları eliyle Türk düşmanlığı yapamaz ki... Bunlar kim öyleyse?

F. Almanya başkenti olarak, Beethoven'in kenti Bonn seçilmemeliydi. Yanlış oldu bu. Nazi toplama kamplarının bulunduğu bir yer seçilmeliydi. Bu «Endüstriyel can alma tesisleri» korunmalı, yeni başkent bu tesislerden birinin etrafına kurulmalıydı. Bazı Almanlara Nazileri unutturmak için, sağduyu sahibi Almanların bugün de gerekeni kesinlikle yapmaları şart.

Koca bir Ulus, ne yalnız büyük adamlarıyla yücelir, ne de alçaklarıyla batar. Bu nedenle de bir Hitler çıktı diye (isterse Göring, Himmler, Bormann da beraber olsun) Al-

manları sevmesek olmaz ki. Biz insanız. Türkleri küçümseyen Almanlardan değiliz.

Nazilik ve arkasından da gelirse Alman'lık lafı edildiği zaman, yüreğimizin ateşini söndüren yine aziz ve sevgili Alman dostlarımdan anılar... Sağlar çok yaşasın, ölenler cennete gitsin dilerim...

Bunlardan Willi (Ehle) dostum, tiyatro - opera sahnesi planlama uzmanıydı. Bu ender uzmanlık dalında, dünyanın sayılı kişilerinden biriydi. Opera ve tiyatro konusundaki koca denizler gibi derin ve engin bilgisi, elektrik mühendisliği gibi bir temele otururdu. Hepsi bir kenara, Willi insan olarak doruklaşırdı. Öbür yanları, bu doruğun eteklerinde akan temiz sulardı.

Topyekûn (total) savaştı Naziler için İkinci Dünya Savaşı. «Benden sonra batsın bu dünya!» kafasındaydı Hitler. Çocukları bile cepheye sürmüştü Naziler. Ama dostum Willi'nin, o zamanın genç adamının, cepheye gitmesine izin verilmedi. O, bütün savaşı, bir şatonun çatı arasında geçirdi.

Savaşın hemen başında Göring, elektrikten iyi anlayan bir tiyatrocuyu aramış ve Willi'yi bulmuştu. Şato da Göring'indi. Willi'nin görevi, şato sahibinin milyonlar değerinde elektrikli oyuncak trenlerini her gün yeniden, heyecan verecek pozisyonlarda düzenlemek ve işletmekti.

Willi oyuncak trenlerin hareketini öyle düzenlerdi ki, tam çarpışacak gibi olur, çarpışmazlardı. Göring de bu sırada koca göbeğini oynatır, ellerini çırpır, çocuklar gibi eğlenirdi. Emrindeki hava kuvvetleriyle Varşova, Belarat, Rotterdam veya Londra'da on binlerce sivilin öldürüldüğü gecelerde Göring, hep oyuncak trenlerle oynamıstı.

Hey insanlar hey! Muammasınız siz be!

yuvama dönemediğim günlerden

Kaderin mi sürüklemesiydi? Yoksa benim rahat durmayışımдан mıydı? Veya ne kadarı hangisindendi? Bilmem ki? Ama ömrümün binlerce gününde yolculuk yaptım.

Sonraaa, bir başka neden daha var. Allah taksiratımı affetsin. Anladınız değil mi?

İşte bu iki neden birleşti. Ömrümün bir bölümü yuvama dönemedim. Her sınıftan otel odalarında süründüm. (Lafı düşünerek kullanıyorum.) Her sınıftan işkembeci - köfteci - restoran - meyhane veya bar - pavyon - Night Club'ta yaşadım. (Buna da süründüm demiyorum.)

Anılarımdaki en unutulmaz köşelerden biri, Vangel ustanın Aksaray'daki işkembeci dükkânıdır. Zaten ortayı - liseyi işkembe çorbasıyla bitirdim. Hâlâ bayılıyorum bu çorbaya...

İşkembe kazanının başında, kollarını kavuşturur, krallar gibi dururdu Vangel ustamız... Eh, işinin de kralıydı hani. İtibarlı bir müşteri gelince garson bağıırdı. «Yap Abidin beye bir çorba!» Usta onu kendi eliyle yapardı. Ben de bir gün gelip Abidin beye benzemeyi hayal ederdim.

Evet dostlar! Uzun yıllar geçti, benzedim de... «Yap Aydın beye bir çorba!» dedirttim. Çoktan kaybettik Vangel ustamızı. Ama ben bu onurun müstesna gururunu, bugün de unutmam.

Ters görünür ama, görünüşe aldanmamalı! Büyük veya

önemli kentlerde en ekonomik yemek, kumarhane restoranlarında yenir. Hele bir de otel odasında cep şişesinden hafiften yapıdırıp, orada da perhiz numarasına yatarsanız, Bahnhof büfesinden bile ucuz kurtarılırsınız yakayı. Zaten adamların kazancı kumardan...

Çeyrek yüzyıldır Konstanz kentine giderim. Fırsat buldukça da Casino restoranına. Kentte epey adam tanırım ama, değerli dostlarım arasında Casino Şefgarsonu Oskar, barmeni Ewald bulunur.

Her gidişimde, birbirimize anlatacak birikmiş fıkra ve anılarımız olur. Oskar şu fıkrayı çok severdi:

Garson çok nazik soruyor: «Beyefendi acaba kırmızı şarap mı arzu ederler, yoksa beyaz mı?» Müşteri:

«Farketmez. Ben renk körüyüm.»

Anlatırdı Oskar: Bir akşam Casino'da yemek yiyen adam neşeliydi. Ördek göğsü pespembe kızarmıştı. Patatesler altın sarısıydı. Mus dilde kayıyordu. Sorbe ise ağzının tadını bilen kişinin yüreğini bile oynatıyordu. Çok memnun kalan müşteri ertesi akşam yine geldi. Ama şaşacak iştir, et sertti. Patatesler çiğ geldi. Peynir ise buzuktan yeni çıkmıştı. Garsona nedenini sordu, cevabını da aldı:

«Bugün yanınızda, dün beraber olduğunuz o olağanüstü güzel ve zarif hanımefendi yok da ondan.»

Öyle bir akşam olmuş ki, bu sefer misafirin biri Oskar'ı şaşırtıvermiş:

«Bu etini yediğim sığırın başından, acı bir aşk serüveni geçmiş miydi?» Oskar şaşkın: «Anlayamadım efendim! Neden soruyorsunuz?» Misafir şöyle açıklıyor:

«Hâlâ çok sinirli de...»

Ewald'de, gittiği bir restoranda listeyi inceleyip soruyor bir keresinde: «Ben bu on iki Marklık etle on dört

Marklık et arasındaki farkı anlayamadım!» Garson anlatıyor.»

«On dört Mark olanına daha keskin bıçak veriyoruz.»

İsırgan mizah, dünyanın her yerinde benziyor. Bizim dostlardan biri, gedikli müşterisi olduğumuz meyhaneye gelip soruyor: «Bizim itoğlu itlerden kimse gelmedi mi?» Garson cevap veriyor:

«Hayır. İlk sizsiniz.»

Bir gün Boğaziçinde beraber yemek yediğimiz arkadaşım sakın sakın sordu: «Neydi bu benim yediğim?» Garson söyledi: «Levrek buğulama efendim.» Arkadaşım yine hafiften gülümseyerek:

«Evlâdım sen garsonluktan vazgeç! Bu işi hemen bırak, romancı ol! Sende bu hayal gücü varken harikalar yaratırsın...»

Yine bir seferinde komşu masadaki müşteri sordu: «Kalkanlar taze mi?» Garson teminat verdi: «Hem de nasıl? Karadeniz'den daha şimdi geldi.» Müşteri inanmadı:

«Sen gelişini bırak da, ne zaman Karadeniz'den yola çıktı onu söyle!»

Günün birinde devamlı müşterisi olduğum bir lokantaya gittim. İsteğimi de bildirdim: «Oğlum Memet! Bir kalkan tava yaptır! Biraz da ahbapça laf et!» Garson yemeği getirdikten sonra üsteledim: «Hani ahbapça laflar?» Garson kulağıma eğilip fısıldadı:

«Bu balığı yeme beyim!»

İçki zıkkımlanmasına bahane arayanları bilirsiniz. Oturur oturmaz sorar: «Ne var bugün?» Garson da salık verir: «Lüferler canlı canlı!» Müşteri hemen kararını verir:

«Öyleyse çabuk bir ufak rakı ile beyaz peynir getir!»

Bizim Cihat'ın taktiği kendine özgüdür. Önce fasulya

pilâkisi ısmarlayıp tadına bakar. Sonra da, şöyle bir sonuca varır her zaman:

«E, birader! Bu da rakının kaşıntı tozu. Onsuz boğazdan geçmiyor ki... Bir ufak ver bakalım!»

Günün birinde demhânenin gedikli müşterisi, öbür köşede oturan adamı işaret edip sordu: «Yahu, bu adam kimle konuşuyor?» Garson: «Kendi kendine konuşuyor.»

«E, pekiyi öyleyse, niye bağılıyor?» Cevap kısa:

«Kulakları ağır işitir de ondan...»

Uzuuuuun yıllar önce, bir akşam yemeğine çıktık. Bir arkadaşım ve hanımlarla birlikte. İkimiz de yorgunluktan perişanız. Hanımları neşelendiremiyoruz. Üstelik de esnememizi bile gizleyemiyoruz. Karım sonunda dayanamadı, takıldı:

«Pavyonda olsan şimdi esnemezdin, değil mi?» dedi. Ben de bir halt ettim: «Yürüyün gidelim de, size orada da esnediğimi göstereyim!» dedim. Arabayla Tepebaşı'na gittik. Ben önden koştum. Merdivenleri hızla indim. Şefgarsonun, «Aaabicim, hoşgeldin!» lafını kestim: «Çeneni tut! Karımla geliyorum. Beni tanıımıyorsunuz!» dedim. Derhal boşaltılan bir ön masaya oturtulduk.

Garson geldi. Ne içeceğimizi sordu. Hanımlar gazoz istedi. Ben bira istedim. Arkadaşım: «Bana bir viski,» demesin mi? Arkadan da eklemesin mi: «Viski yerine kanyak yutturmaya kalkmayın haaa!» diye...

Felâket başıma şöyle geldi: Garson, arkadaşıma pis pis bakıp beni göstererek: «Aaabim varken olur mu hiç? Sen yalnız gelsen hadi neyse!» demesin mi?

Belâya bakın! Ama kabahatın arkadaşımda olduğunu anladınız değil mi? A mübarek adam! ömrün parasız yatılıda geçmiş. Bir Profesör aylığına talim ediyorsun. Taşdelen suyu bile çoktur sana! Viski neyineydi sanki?

Sicilimi bozduyuyla kaldı.

hoca dalgındır

Profesörlerin, biraz daha genişletelim, tüm bilim adamlarının dalgınlığı üzerine, ne çok anekdot ve fıkra anlatılır. Ne olacak, mizah bu! Ele aldığı her konuda olduğu gibi, bunu da suyunu kaçırmadan bırakmaz.

Dalgınlıkla, dağınıklık ve unutkanlık, birbirinden hiç ayrılmadan anlatılır. Oysa ki ayrılmalıdır.

Bir konuya kendisini adayan kişinin, dalgın olmasından doğal ne olabilir? Ama isterse, kendini işine adanmış bilim adamı olsun, aklı başında kişinin dalgınlığı sınırlıdır.

Dalgınlık saçmalama biçimine kadar varmışsa, iki olasılık vardır. Ya kişi kendisini dağıtmıştır, toplama yeteneği yoktur. Acınmaz.

Ya da, başına iş açmamak için, «Dalgınlığıma geldi,» hınzırlığını maskeler. Aldanmamalıdır.

Bir bilim adamı, unutkan da olamaz. Hakkı değildir. Evet unutmak insanlara vergidir ama, ciddi şeyleri unutmamanın da sistemleri vardır.

İnsan beyni, ne kadar büyük olursa olsun, ambar değildir. İş dışındaki kişisel ilişkilerde, edep görevleri de not edilir, unutulmaz. Kabul edilmiş bir daveti unutmak, öyle bilim adamı unutkanlığıyla falan izah edilemez, düpedüz edepsizliktir.

Dağınıklığın ise, öyle bilim adamı falan olmakla ilgisi yoktur. Adam dünyaya öyle gelmiştir. Düzensizdir. Oysa ki

bilimsel çalışma, çelik gibi bir disiplin ve düzenlilik gerektirir. Gerisi yutturmacadır.

F. Sauerbruch, yalnız çok ünlü bir operatör değildi. Aynı zamanda da, çok sert bir tıp profesörüydü. Bir keresinde öğrencilerinden birini üstüste iki yıl sınıfta bıraktı. Öğrenci, üçüncü keresinde de kalırsa, bisturiyi hocanın kalbine saplamak kararındaydı. Bunu da hocaya yetiştirdiler. O ise hiç önemsemedi:

«Bırakın keratayı! Tehlike yok demektir. O, kalbin nerede olduğunu bile bilmez.»

Profesör Virchow sınav sırasında bir öğrenciye sordu: «Dalak vücutta ne görev yapar?» diye. Öğrenci hınzırın biriydi. Yumrukla kafasına vurarak dedi ki: «Ah hocam! Daha dün çok iyi biliyordum. Heyecandan hepsini unuttum. Ne kötü kaderim var.» Hoca da aynı jestlerle açıkladı:

«Bu senin değil, insanlığın kötü kaderi! Dünyamızda, dalağın görevini bilen tek bir kişi yaşadı. O da unuttu.»

Tanınmış Tıp Profesörü Dr. Heim, çağırılışı olduğu ziyafet masasındaydı. Yemek zevki üzerine yapılan ateşli konuşmalara o da şöyle katıldı: «Sağlıklı yaşamamıza devam edebilmek için, şu masada görülen yemeklerin yalnız üçte biri yeter.» Bir hanım merakla sordu: «E, pekiyi, geri kalan üçte iki ne oluyor?» Doktor belirtti:

«Onları yiyerek de, doktorların refah içinde yaşamasını sağlamış oluyorsunuz.»

Asistan doktor, ilk doğumunu yaptı. Sonra da profesörüne dönüp sordu: «Nasıl hocam? Becerebildim mi?» Hoca ise bu işleri bilir. Övdü:

«Aferin evlâdım. Çok iyi. Yalnız şuna dikkat etmelisin. Doğumdan sonra, bebeğin poposuna birkaç şaplak vurulur. Annesinin değil.»

Kimya profesörünün dersi ilgi çekiciydi. Amfi doluydu. Önce kimya yoluyla nasıl protein üretilebileceğini anlattı. Ufuklar genişti. Bir gün gelecek, kimya yoluyla insan bile üretilecekti. Tam bu sırada en arka sıradan bir ses duyuldu:

«Ben eski sistemden vazgeçmem!»

Hele hoca denen kişi, dalgın olmayı hak bilmeden, ağzından çıkan her sözcüğü, tartmış olarak söylemelidir.

Tıp profesörü derse girdi. Âdettir ya, söze şöyle başladı: «Evet, nerede kalmıştık?» Öğrenciler hatırlattı: «Bugün beyini anlatacaktınız.» Hoca reddetti:

«Beyin mi? Bugün beyin olmaz. Kafamda başka bir şey var.»

Profesör öğrencilere vakayı şöyle tanıttı:

«Bu adam kendisinin ölümsüz olduğu kanısındadır. Tıp olarak görevimiz, kendisine aksini kanıtlamaktır.»

Doçent doktor hanım, hasta kadını öğrencilere anlatıyordu: «Tipik bir Skrofuloz olayı. Şişmiş yüz, irileşmiş burun, çapaklı gözler...» Hasta dikilerek sözünü kesti:

«Doktor hanım! Siz de bu suratla benden hallice değilsiniz hani!»

Profesör amfiyi dolduran tıp öğrencilerine sordu: «Cesedi getirdiklerinde bir de baktınız ki kalbi yok! Ne dersiniz?» Arka sıralardan kısa bir cevap:

«Oha!»

Profesör, denizde boğulma tehlikesi geçirenlerin nasıl kurtarılacağını ayrıntılarıyla anlattı. Sonra da öğrencilerden birinin kısaca tekrarlamasını istedi. Hıncırın biri iyi özetledi:

«Önce adam sudan çıkarılır, sonra da su adamdan çıkarılır.»

Bir hocanın, o öğrenci denen hınzır alayının ağından kurtulması, şimşeği kolay çakan bir akla sahip olmasıyla olur.

Anatomi dersindeydi. Hoca bir kurbağayı ameliyat ederek beynini çıkardı. Beyni çıkmış kurbağa da, kaslarının bir refleksi yüzünden hocanın yüzüne sıçrayıverdi. Bütün sınıf kahkahadan kırıldı.

Hoca istifini bozmadan dedi ki: «Böylece, bir beyinsizin de iki yüz kişiye, nasıl kahkaha attırabileceğini kanıtlamış oldum.»

İşte şu anda aklıma, bir başka kurbağalı deney gelmesin mi?

Tam 50 yıl önceydi, Pertevniyal Lisesi'nin orta kısmında okurken. Bir biyoloji öğretmenimiz vardı. Ateşli, genç bir doktor. Almanya'daki tıp öğreniminden yeni dönmüştü. Üniversitede (Darülfünun'da) asistandı ama, bize de derse gelirdi. İlgimizi de çekerti.

Bir gün sınıfa canlı bir kurbağa getirdi. Beynini çıkardı. Beyinsiz kurbağanın kalbini ise, tam iki saat çalıştırdı. Şaşmış kalmıştık.

Bu hocamızın adı Dr. Sadi Irmak'tı. İşte o sonradan Profesör, Bakan, hatta Başbakan olan zattı kendisi.

Tam yarım yüzyıl geçtikten sonra unutmayışım boşuna değil. Ben o gün kendi payıma, ömrümün en büyük derslerinden biri almıştım. Beyinsiz, yaşamanın devam edebildiğini öğrenmiştim.

Sonra da yaşadıkça, ne de çok beyinsiz hayvana rastlamıştım!

Bana kaderimin hediyesi oldu. Bilim hizmetinde çalışan çok kişi tanıdım.

Bunlar içinde akıllı başında kişilerin, öyle özellik sayı-

lacak biçimde dalgın - dağınık - unutkan gibi bir yanları olmadığını gördüm. Cin gibi insanlardı hepsi.

Dalgınlığı çadır tiyatrosu oyunlarına konu olabilecek kişiler yok muydu hiç? Elbet vardı.

Ama, bilim adamlığı ile, bilim hammallığı başka şeylerdi.

.

hastalık ve neşe

Hastalık zor şey. Zor zor ama, daha kötüsü, hem hasta hem de karamsar olmak. Hem ruhu, hem vücudu hızla hırpalayan bu. Aman, neşeyi yitirmemeli!

Dürbünle bakıp akıl vermek ukalâlığı değil bu. Dayanılması herhalde zor olacak sonuçlar doğurabilen, ya da hiç zorlanmadan kesin sonuca götürebilen hastalıkların yabancıları değilim. Henüz buralardayım. Uzaklaşmayı da, hiç canım çekmiyor.

Hani bir yandan da, doktor dostlarıma güveniyorum. İstemediler mi göndermezler. Veya hiç olmazsa taksitle gönderirler. Öylesine güvenirim onlara... Yalnız, onlar bana güvenmezler. Vicdanlı konuşalım. İki taraf da haklı.

Doktorlara yalan söylemeye utanan, ama utanmaya rağmen çekinmeyenlerden birisiyim. Nasıl güvensiler? Öte yandan, kişisel ilişkim bulunmayan doktordan ben kaçıyorum, bulunan doktorla ise, ciddi ilişkileri az da olsa sulandırmak için, bağışlanmaz oyunlar çeviriyorum. Nazım geçer ya, kızmazlar diye düşünüyorum. Aynı düşünce ile, doktorlara takılmaya da çekinmiyorum.

Adam cennetin kapısından içeri adımını attı. Atar atmaz da, on yıl önce ölen karısı bağırmaya başladı: «Ne cennemde kaldın be adam?» diye. Zavallı korkuyla açıkladı:

«Vallaha doktor bırakmadı karıcığım. Keyfimden gecikmedim.»

Hastaya iyilik etmek diye buna derler işte! Hiç olmazsa on yılını kurtarmışlar adamın.

Fransız politikacısı Gambetta öldü. Cesedi otopsiye alındı. Anlaşıldı ki, bu kişi yaşayışını, yarım düzine öldürücü hastalıkla geçirmiş. Doktorlardan birisi arkadaşlarına dedi ki:

«Tanrıya şükretmeliyiz. Ne iyi bir talihimiz varmış. Ya bu adam elimize ölmeden önce gelseydi?»

Hastanın doktora iyilik etmesi de, böyle oluyor anlaşılan.

Adamın dili tutulmuştu, konuşamıyordu.

Teşhis bir beyin tümörü idi. Ameliyatla alınacaktı. Gün geldi. Ameliyathaneye girildi. Narkoz verildi. Asistanlar kafatasını kesip beyni ortaya çıkardı. Ünlü beyin cerrahı da, tümörü iki parmağını uzatıp alıverdi. Herşey bitti. Adam bülbül gibi konuştu.

Aradan iki ay geçti. Ameliyat masrafları hesabı hastaya gönderildi. O da hemen, toplama bir göz attı. Sonuç: Adamın yine dili tutuldu.

Hem bu sefer tedavisi de yoktu.

Bir tehlike varsa sahiden, hastaya açıkça söylemek, ya da söylememek? İşte mesele burada. Tartışılır durur. Bir sonuca varılamaz. Gizlemeye bir örnek şöyle:

Adamın yüreğine korku girmişti. Kendini aile doktoruna, iyice bir muayene ettirdi ve sordu: «Açık söyleyin! Ciddî bir hastalık söz konusu mudur?» Doktor iddialı konuştu:

«Hayır! Kesinlikle hayır! Ancak, fabrikanızı hemen sa-

tın! Hemen eşinizle bir dünya seyahatına çıkın da, güzel anılarla geçirin bâri ömrünüzün geri kalanını.»

İşte zekice bir söyleyiş. Böylece hasta birşey anlamamış olur. Bunu da anlamayan hasta için ise, ilâç da tedavi de boşunadır.

Bazı mesleğin genci, bazısının yaşlısı daha güvenilir olur. Hekimlerde her ikisi de öyledir ama, her biri her durumda değil...

Doktor diplomasını o gün almıştı. Övünüyordu. İlk reçetesini kendine yazdı, eczacı beye de uzattı. O da reçeteyi okuduktan sonra sordu:

«Köpek büyük mü?»

Çok kısa bir deneme süresi de geçmiş olsa, doktorun zihni hemen açılır.

Doktor muayenehanesini açalı sadece birkaç ay olmuştu. Bir dostu kendisine «işler nasıl?» diye sorunca anlattı:

«Çok iyi. Bazı hastalarımı, iyileştiniz artık demeye bile başladım.»

Yaşlanmak erkeklere mahsustur. Doktorları en çok üzen hastalar da, sonbaharındaki erkeklerdir. .

Doktor muayeneyi bitirdi. Yüzünü üzüntü kapladı. Adama tane tane anlattı: «Üçuruma yaklaştımsınız. İleri gitmemelisiniz. Yarım günden fazla çalışmak yok! Heyecan kesinlikle yasak! Özellikle cinsel heyecan sizi tehlikeye boğar.» Hasta anlayışla başını salladı:

«Anlıyorum. Artık karımdan başkasını unutmalıyım.»

Yaşlı hastanın şikâyeti sırtındaki romatizma ağrılarındandı. Adam yıllardır çekiyordu. Muayeneyi bitiren doktor sordu: «Anlaşılan gençliğinizde epey hınzırlık ettiniz, değil mi?»

«Evet ama, sırtımla değil.»

Kademi yüklü erkekler, doktorları çok iyi dinlemelidir. Nasıl mı? Şöyle:

Altmışını geçmiş, ama azgınlığı henüz durulmamış bir adam, doktora derdini anlatıyordu: «Sevişmeden sonra gözlerim kızarıyor. Neden oluyor bu?» Doktor bildirdi:

«Bu kırmızılık, yedek benzinle gittiğinizi gösteriyor.»

Doktorların en beğenmediğim yanları, o zaten sinir törpüsü bekleme odalarıdır. Bu odalara önem veren, bu odaları hastaya ferahlık verecek biçimde düzene sokan hekim sayısı, ne yazık ki çok azdır.

Doktor ailesinin ne kadar hırpâni mobilyası varsa buradadır. Okumak için ortada bırakılan mecmualar ise Greta Garbo'nun gençliğinden kalmadır.

İyice yaşlı bir hanım doktorun bekleme odasında oturmuş, örgüsünü örüp duruyor. Doktorun hemşiresi içeri girip kadını görünce, yaklaşıp diyor ki: «Boşuna bekliyorsunuz. Bugün doktorun muayene günü değil.» Yaşlı hanım hiç oralı değil, örüp duruyor. Hemşire bağırarak tekrar ediyor. Yaşlı hanımsa örgüye devam. Hiç duymamış gibi. Sahiden de yüzde yüz sağır. Duymuyor.

Bunun üzerine hemşire durumu, bir kâğıda yazıp okuması için uzatıyor. Yaşlı hanım ise rica ediyor:

«Evlâdım, gözlüğümü evde unutmuşum. Bu yazdığını lütfen okur musun?»

Hemşire hanımların ne çektiğini bilen bilir. Bu sevimli insanlardan söz ederek veda edelim bugün.

Hepimiz biliriz ya. Hani röntgen odaları karanlıktır, göz gözü görmez. İşte orada hemşire hanım, işin gereği olarak rektal bir boru yerleştirmeye uğraşıyor, bir türlü de beceremiyordu. Bir yandan da söyleniyordu: «Ne karanlık yer burası yahu!» diye. Hasta sordu:

«Sizinki aydınlık mıdır?»

sevişmenin ticareti

Selâm dostlar, selâm!

İzniniz olursa, ciddi bir konuya değinmek istiyorum bugün: Sevişmenin ticaretinin yapılması. Bu ticareti yapan kadınlara fâhişe diyoruz.

Bu sözcük nereden türemiş ola ki? Arasına gazetelerde okuyoruz: «Fâhiş fiatla mal satan...» diye. Yani bu fiat fâhişenin erkeği mi oluyor? Vurguncu kârları ile mal satmak fuhuşun bir çeşidi mi? Galiba...

Fâhişe konusu beni, Meryem Ana konusundan daha hızla sululuk yapmaya sürüklemeyiz. Pornografiden de hoşlanmam. Ama açık konuşmaktan da çekinmem.

Fâhişelik, tarihin en eski mesleğidir. Mimarlığın daha eski olduğunu söyleyenler vardır ama, ben buna karşıyım. Bu onuru onlara bırakmak zorundayız.

Yüksek malûmlarıdır ki, beş ana sanat vardır. Mimarlık — resim — heykel — müzik — edebiyat. «Sanatların en eskisi mimarlıktır» da denmektedir. Buna da inanamıyorum.

Bu karıştırmadan sonra akla geliveren soruyu çekinmeden ortaya atalım: «Fâhişelik meslek midir? Sanat mıdır?» Mesleğin amacı, yapılan hizmetin karşılığını, para olarak (veya yarar olarak) almaktır. Ama sanat, ille de para almak amacını taşımaz.

Peki ya, sevişmek sanat değil midir? Uuuf, hem de nasıl? Yarar amacı, bir sanatçınıninkinden daha hırslı olma-

dıkça... Hem bu sanatın onuru, hele sevgili ÷lkemizde, tüm sanatların onurunu ezip de geçer, gider.

Ancak bu onur da, her zaman hak edenin eline geçmez. Tıpkı sanatta olduğu gibi. Onur hazinelerine göm÷len fâhişeler, kendi satışlarını iyi becerenlerdir.

Kadın tüccarları da var. Muhabbet tellâlları diye de bir deyim kullanırız. Bu kişilerin, muhabbet sözcüğüyle yan yana konmasına utanırım. Dilimizdeki karşılığı niye kullanmıyacağız? Düpedüz pezevenkler deyip keselim.

Kadınlarla erkekler arasında cinsel ilişki organizasyonları, bazan da büyük iş adamları tarafından, Londra - Paris gibi şehirlerde yapılıyor. Saray gibi binalarda. Masal gibi haremle kurarak. Petro - dolar zenginlerine tuzak olsun diye. Servet kazandıracak anlaşmalar imzalanabilsin diye...

Amaç bu olursa, bu iş adamları mâsum ha? Onurlarını yitirmiyorlar ha? Bırakın canım! Bunlar, köşebaşı pezevenklerinden de bayağı ve aşâğılık.

Sevişme ticaretinin, devletler tarafından düzen altına alınmasına ve kontrol edilmesine de şiddetle karşı koyanlar bulunuyor.

Ünlü bir İtalyan uzman var. Hatta adına kanun çıkarılmış 1958 yılında. Milletvekili Maria Merlin hanım. Hristiyan Demokratmış kendileri.

Böyle düşünenlere göre nizamla ma, ticari fuhuşu geliştirmekte, fâhişelerin vesikaya bağlanması, fuhuşu sürekli ve keskin bir zanaat biçiminde örgütlemektedir. Üstelik ahlâka ve sağlığa aykırı bu faaliyet, devletçe tanınır hale gelmektedir.

Bu düşüncenin yandaşlarına göre, fuhuş tümüyle serbest bırakılmalıdır (yoksa bunun, faizlerin serbest bırakılmasıyla ilişkisi var mı acaba?).

Sevişme işine, Birleşmiş Milletler de karışıyor. Dünyanın hiçbir meselesine çözüm getirmek gücünü göstere-meyen bu kuruluş, yeryüzünde yer yer kan gövdeyi götü-

rürken, işi - gücü bırakıp, fâhişelik işlerine burnunu soktu. Zincirleme etkiler sonucu, İstanbul'umuzun Abanoz Sokağı kapatıldı.

Unutamam bu sokağın tarifesine, yüzde on zam yapıldığı günleri. Bizim lisenin koridorlarında, grup grup öğrenci toplanmış, başa gelen felâketi konuşuyorlardı. Nasıl dayanılacaktı bu enflâsyona? Yüz kuruştan yüz on kuruşa çıkmıştı vizite ücreti. Hepsinin rüyasına giren tayyareci Nâ-lân, artık bu sefer sahiden rüya olacaktı.

Trafik zoriyor da, arada bir buradan geçiyoruz. O şenlikli sokak harabeye dönmüş. Bu mudur kadirbilirlik? Ülke-mizin milyonlarca erkeğine hizmet veren bu kuruluşları anmak için burası çiçekli bir park yapılmalı, ortasına da bir anıt dikilmeliydi. Anıtın biçimi hakkında da bazı fikirlerim var ama, neme lâzım, sanatçının işine karışmış olmayayım.

Demosten'in bir demesi şöyleydi: «Kafa zevki için hetair'lerimiz, duyuğların zevki için fâhişelerimiz, kulakların ve gözlerin zevki için de flüt çalan ve rakseden kızlarımız var.» Eski Grek ve Roma tarihine geçmiş olan hetair, bir yüksek seviye idi. Ama büyük heykeltarihi Praksiteles'e modellik eden ünlü Phrynea'nın da sonu, kendini bir drahmiye satmak ve sefalet içinde ölmek oldu.

Fâhişelik anadan doğma değildir, sonradan olmalıdır. Sevişme sanatındaki marifet farklılığını da, bununla karıştırmamalıdır. Fahişelerin hangisinin bu işe, sonunu iyice bilerek atıldığı söylenebilir? Bunların yüzde doksandokuzu bu işe, sürüklenerek düşürülür.

Bangkok nüfusunun yarısı kadın. Kadın nüfusun da yarısı fâhişe. Bin beş yüz mabet var. Ama tam üç bin tane de sevişme evi.

Nasıl olmuşsa olmuş! Bir gelenek türemiş: Başlık parası almak. Kızın babası başlık parası almadan kızı vermiyor.

E canım! Bazı meslek sahipleri de, para almadan ka-

dın getirmiyorlar. Vicdan mı var bu başlık parası işinde? Zaten genç yaşta bin türlü yük altında ezilen damat adayı, bir de karısını satın almaya mahkûm. Vermezse eğer, köyün en moruk erkeği, parayı basar kızı alır.

Böyle bir acıya sürüklenen kız babalarının alınına, bir meslek işareti gerekmiyor mu?

On beş yıl kadar önce FIAT'ın misafiri olarak Torino'ya gittim. Bir hafta kaldım. Bir İtalyan meslekdaşım beni Milano Havaalanında karşılayıp, lüks otelime kadar götürdü, yerleştirdi. Sonra kısaca Torino'yu gösterip hangi isteklerimi nereden karşılayacağını anlattı. Nervi'nin ünlü yapılarını da gösterdi. Mutlu oldum. Sonunda bir sokaktan geçerken de enformasyonu tamamladı: «Kadın isterseniz de bu sokakta bulacaksınız».

Eski A.B.D. Başkanlarından Eisenhower diyordu ki: «Fâhişenin amatörü, profesyoneline taş çıkartır». Büyük adamdı Eisenhower, (Bu lâfıyla).

Fransız Mareşali de la Merté, ölüm döşegindeydi. Karısı, baldızı ve gelini ihtiyarın başucunda bekliyorlardı. Hasta kendinden geçmiş gibiydi. Bekleyen hanımlardan biri sordu. «Bizi tanıdınız mı? Kimiz biz?» Yaşlı adam cevap verdi: «Üç orospu.» Aile dostlarından biri bu sahneyi şöyle özetledi:

«Anlaşıyor ki Mareşal, son nefesine kadar, akıl ve ruh dengesini korudu».

demcinin rütbeleri

Konumuz yine alkol. En kısa anlatım da şu: «Alkol zehirdir.» Bunu derken, korkutmak, ya da alkolü yerin dibine batırmak niyetim yok. Tüm keyif verici ve uyuşturucular zehir zaten. Yüksek dereceden keyif verici ve uyuşturucuları bir kenara bırakalım. Tütünde bulunan nikotin de zehir değil de ne sanki? En masum olanı ilâçlar. Onlar da zehir. Bir tüp uyku ilâcı alan, kendini öldürüyor ya!

Tüm zehirlerde olduğu gibi etkinin şiddeti, alınan miktara —alınma biçimine— zehirin yoğunluğuna bağlı. Alkolde zehirlenme derecesinin saptanabilmesi ise, «**kanda alkol yoğunluğu**»na bağlı.

Kanda alkol yoğunluğu, «**binde**» ile ölçülür. Yani, vücutta kanla beraber dolaşan alkolün, toplam kan miktarının binde kaçını olduğu anlaşılır. Bu sayılara göre, demcinin, o andaki rütbesi belli olur.

İnsanda, vücut ağırlığının 12 - 13'de biri kadar kan bulunur. Örnek: Yüz kiloluk birinde yaklaşık 8 kg. kan vardır.

Alkol miktarları ise yaklaşık şöyle: Bir ufak yeni rakıda (0.35 litre) 125 gram. Bir şişe şarapta (0.7 litre) 70 - 80 gram. Bir büyük şişe bira (0.5 litre) 20 gram.

Ancak, alkol kana karışınca kadar zaman geçer. Karaciğerde yakılmaya devam eder ve vücuda yayılır. Bu nedenle kandaki yoğunluğun kesin hesabı, kâğıt - kalemle yapılamaz.

Birbiri arkasına aç karnına üç tek votka ile, üç bardak

birayı (0.25 litre) yuvarlayan demcinin kan alkolü birden, kritik binde 1,5 olur. Ancak 4 saat sonra binde 0,5'e iner. Aynı içki yemekle içilirse binde 1'i geçmez.

Bir büyük şişe yeni rakıyı (0,7 litre, 250 gram alkol) aç karnına bir saatte içen demci, komaya girer.

Beş duble yeni rakıyı (0.40 litre, 150 gram alkol) akşam dokuzdan on ikiye kadar içen demci, uyuyup sabah altıda kalkarsa, kanında hâlâ yaklaşık binde 1 - 1.5 alkol vardır. Kendini ayılmış sanır. Oysa ki otomobil kullanması tehlikelidir. F. Almanya ve Avusturya'da binde 0,8'de, İskandinavya'da binde 0,5'te, hiç kaza yapılmasa bile, hapis cezası verilir.

Alkolün ,beyin - sinirler - diğer organlar üzerindeki toksik (zehirleme) etkileri, binde 0,1'den (yani on binde bir'den) başlar. Testler, binde 0,2 ile binde 0,5 arası beceri etkilenmelerini şöyle gösteriyor: Hesap yapmada hız azalmaz ama, yanlışlar artar. Zor problemlerde başarı grafiği yükselir bile. Kişi, yanlış sonuç veren çözüm araştırmalarından cesaretini yitirmez. Alkol, yaratıcı gücü bile arttırır bu kertede.

Ama öte yandan düşünce mantığı zayıflar. Unutmalar başlar. Hele sinir gerginliği varsa, başarı grafiği düşüverir. Kişi dinlenme durumundaysa binde 0,1 - 0,5 alkol, yumuşama - gevşeme - hafif uyku verir.

Kanda, yaklaşık binde 0,5 - 1,5 alkol, «Kamçılama kertesidir».

Ruhsal belirtilerin yanında vücut kızışır. Demci, duyduğu sıcaklıkla bir hoş olur. Surat pembeleşir, burun kızarır. Hareketler canlanır ama, kontrol zayıflar. Dil ağırlaşır. Yürürken yalpalar. Terlemeler başlar. Yorgunluk artar.

Binde 0,5 ile 1,5 arası alkol yoğunluğu, demcinin önemli basamağıdır. Çakırkeyiflik, sarhoşluk hâlidir bu. Şuur artık aydınlık değildir.

Neşe ve canlılık artar ama, bunlarla beraber hırçınlık

ve saldırganlık da başlar. Islak - mutlu bir keyif kertesidir bu. Her zaman ağzını zor açan biri b lb lle ir, çenesi durmaz. Çekingenlik -  ezele tiri - yargı gücü zayıflar.    nmeler başlar. Kavrama ve sentez gücü açıkça kötüleşir.  inden geçirip de söyleyemediklerini saçmaya başlar.

Riskler fazla ciddiye alınmaz. Hele seks alanında ayıkken akla gelmesinden bile utanılacak sırna malar, olağan oluverir.

«Sızma kertesine, kanda yaklaşık binde 1 - 2 alkolle ulaşılır.

Binde 1,5'dan başlayarak şuur bulanıklığı ve uyuşukluk artar. Utanma azalır. Reaksiyon süresi uzar. Bu nedenle de görme ve işitme kötüleşir. Yeni veya değişen durumlara uyma yeteneği ya gecikir, ya yitirilir.  ezele tiri, böylece de utanma biter gibi olur. Daha büyük tehlikeler  onemsenmez. Saldırganlık artar. Hiç yüzünden olay çıkarılır.

Sonunda demci, sızarak iyice kendinden geçer. Silkeleyerek zor kendine gelir. Ter içinde kalır. Yumuşak yatakla duvar dibi farketmez. Vücut biçimsiz kalıplara girer. Arada titremeler gelir.

«Bayılma (narkoz) kertesine, binde 2 - 3 alkolle varılır. Ağır sarhoşluk başlar. Demci çevreyi umursamaz olur. Birdenbire korkar, kızar ya da duygulanır. Saldırı ve savunma krizleri gelir. Sa malıklar zincirleme sürer. Yerli - yer-siz akla takmalar başlar.

Sonunda komaya girer. Dış etkenlerle kendine gelemmez. Gözbebekleri bile, ışık  akılınca reaksiyon vermez olur. Yüz iyice kızarır, dudaklar morarır. Çünkü kanda oksijen azalır.

Bu komanın sonu, ertesine gün de narkoz benzeri bir derin uykudur. Senede bir - iki olursa belki de unutulur ama, sürekli kişinin ruhsal yapısını de i tirir. Vücut sağlığına zararları bambaşka boyutlara ulaşır.

Alkol zehirlenmesinin doruğuna, ille de hafif sarhoş-

luktan başlayarak, tüm kerteler birer birer aşılarak varılmaz. İçki acemileri, hele çocuklar, yüksek doz alkol ile, birdenbire bayılma ve hatta nefes felci kertesine varıverirler. Böyle durumlarda hemen alarm verilmelidir. Tehlike küçük-senmemeli, tıbbî önlemler alınmalıdır.

Alkolün bu kadarı, kesin sona götürmese bile, vücutta bastırılması zor organik isyanlar yaratır.

Kanda binde 5 alkol yoğunluğu, kişiyi kesin sona götüren normal üst değerdir. Ancak binde 3 (çocuk ve acemilerde daha aşağı) ile 7, 8 değerleri, bilinen alt ve üst son nefes sınırlarıdır.

«Nefes felci kertesine»ne, kanda yaklaşık binde 3 - 5 alkolle varılır.

Nefes düzensizleşir. Sonra seyrekleşir. Nefes almayı düzenleyen merkez ağır hırpalanmıştır. Daha sonra kan dolaşımı zorlaşır. Vücut ısısı düzeni çalışmaz. Kalp takatını yitirir. Nefes felci, «kesin son»un ana nedenidir.

Yaşamaya vedâ ânıdır bu.

Neden?

Kimbilir neler vâdeden bir hayat yokolmuş gitmiştir.

kadın ve politika

Kadınların dünyayı, derinden derine idare ettiklerinden kimse şüphelenmiyor. Tarih bunun örnekleriyle dolu. Bizim tarihimizde bile Kösem Sultan I. (ve daha sonrakilere) gibi niceleri var. Biz iyisi mi, yine örnekleri uzaklara götürelim de tarafsızlıktan uzaklaşmadığımıza inanılsın.

Napolyon İmparator oldu. Kızkardeşi Pauline de Prens Camillo Borghese ile evlendi. Taze soylu Prenses, taze soylu İmparator ağabeyisine bir mektup yazarak, kocasının Piemont Genel Valisi yapılmasını istedi. Yazıyı da şöyle bitirdi:

«Camillo aptalın biridir. Bunu benden iyi kimse bilemez. Ama sadece bir ülkeyi idare edecek olduktan sonra, ne zararı olur ki?»

Bu kadar kolay düşünebilmek, ne kadar güçtür kim bilir!

Onsekizinci yüzyıl devlet adamı ve doğa tarihçisi Mallesherbes diyordu ki:

«Yeryüzünde kadınlar ve güllerden daha güzel şey yoktur. Yine kadınlar ve kavunlardan daha iyi şey de yoktur.»

Şu tarihçi denen kişinin lafına bakın hele! Onlar dünyayı idare ediyor. Bu zat ise kadınları, kavunlarla yanyana getiriyor.

Edith Summerskyl, ünlü İngiliz kadın politikacılarından-
dı. Sosyal Güvenlik Bakanıydı. Bir gün parlamentoda evli
kadın haklarını şiddetle savundu. Kocaların zalimliğine ör-
nekler verdi. Sözü şöyle sürdürdü:

«Tanrıya şükür ki benim böyle zorluklarım yok. Kocam
beni öyle sever ki, politik nutuklarımı bile alkışlar.»

Tam bu sırada, dinleyici localarındaki bir adamın, de-
licesine alkışlamaya başladığını eklersem bana inanır mı-
sınız?

İngiltere eski başkanlarından Asquith'e, bir gazeteci
anlatıyordu: «Son günlerde sizin hakkınızda, önemli konu-
şmalar duydum. Parlamentoda, ABD Başkanı Wilson'dan ve
karınızdan...» Başbakan birden lâfa daldı:

«Karım ne dedi?»

Gazetecinin biri A.B.D. Başkanı Eisenhower'e ömrü bo-
yu kendisine verilen en parlak aklın hangisi olduğunu sor-
du. O da hiç duraksamadan bildirdi: «Karımla evlenmek.»
Yine sordu: «E pekiyi, bu akli size kim verdi?»

«Karım tabii.»

Birinci Dünya Savaşı sırasında bir Fransız Generali ev-
lendi. Başbakan Clemenceau olayı tanımladı:

«Şimdi artık, iki cephede savaşıyor.»

Kont Sebourg, güçlü adam d'Argenson'un karısıyla kı-
rıştırdı. Buna da rağmen ona gidip, kendisine bir iş ver-
mesini istemekten çekinmedi. d'Argenson reddetti:

«Olmaz! Karımın etkisi altında kaldığımı sanırlar son-
ra.»

İncelikleri ile ünlü Fransız yazarı Fontenelle'e bir ar-
kadaşı sordu: «Siz herhalde bana, çeşitli ulusların kadınla-
rını birbirinden ayıran farkları söyleyebilirsiniz!» dedi. Fon-
tenelle hiç uzatmadan anlattı:

«Kadınlar için en önemli an, sevgililerinin onları aldat-
tığını anladıkları andır. Böyle durumlarda bir Fransız kadı-
nı, rakibi kadını öldürür, İtalyan kadın sadık kalmayan sev-
gilisini... İspanyol kadını ikisini de öldürür. Alman kadını in-
tihar girişiminde bulunur. İngiliz kadını nişanı bozduğunu
bildirir. Amaaa, bu ulusların bütün kadınları, sonradan baş-
ka bir erkekle evlenirler».

İşte böyle! Kadınların gücü, uluslara göre değişmiyor.
Fransız Fleury, bir kadına büyük aşkla bağlıydı. Kadın
ise zavallıyı sürekli tersledi. Yıllar geçti. Fleury Başbakan
oldu. Kadın da kendisinden bir ricada bulunmaya geldi.
Adam laf arasında kadına, eski soğuk davranışını hatırlat-
tı. O da içtenlikle yakındı:

«Ah monsenyör! O zaman sizin büyük adam olacağınız,
kimin aklına gelirdi?»

Livia'ya, kocası İmparator Ogüst'ün üzerindeki güçlü
etkisinin nedeni soruldu. O da açıkladı:

«Tüm yaşayışım iffetli ve onurlu geçti. Kocamı mem-
nun edeceğimi bildiğim herşeyi büyük zevkle yaptım. Hiç-
bir zaman işlerine burnumu sokmadım. Çapkınlıklarını ise
hep görmemezliğe geldim ve tek sözünü etmedim. İşte böy-
lece de, çok mutlu bir evliliğimiz oldu».

Prens Albert, İngiltere Kraliçesi Victoria ile evlenmiş-
ti. Hele ilk yıllar, zor bir hayata da girmişti. Günün birinde
tepesi attı. Odasına girip kapıyı da kilitledi. Bir süre sonra
kapı vuruldu. «Kimdir o?» diye bağırdı. Ses: «İngiltere Kra-
liçesi.» Cevap yok... Yine bir saat kadar daha geçti. Kapı
yine vuruldu. Yine soruldu: «Kimdir o?» Cevap: «Karın, Al-
bert».

Kapı açıldı.

Zayıf olmak, ince olmak iyidir. Ama sıska olunmasını
da sevmem. Büsbütün yedeksiz kişilerden de korkarım. İş-

te Papa Pius XII. böyle bir zattı. Kıtlıktan çıkmış gibiydi. Yanılmıyorsa ondan sonra, Johannes XXIII. Papa oldu. O da aksine, fazla beslenmişti. Ama gülümlüydü.

Papa olmadan önce de, Paris'te Papalık elçisi olarak bulunuyordu. Herkes de onu, ciddi, inanmış bir din adamı olarak bilirdi. Kendisi o günlerden şöyle bir anısını anlatıyor:

«Paris ışık ve eğlence şehri. Sık sık da büyük resepsiyonlar verilirdi. Çok güzel ve güzelliklerini derin dekolte giysilerle göstermekten çekinmeyen kadınlar da gelirdi. Böyle durumlarda insanlar, bu güzel kadınlara bakmaz da, benim onlara nasıl baktığımı seyredelerdi.»

Papa Leo XIII. de daha önce Brüksel'de Papalık elçisiydi. Sakin ve ağırbaşlı bir din adamıydı. Günün birinde bir Fransız Marki'si kendisine, herkesin içinde ham bir şaka yaptı. Ona resimli bir kutu gösterdi. Kapağında çıplak bir kadın resmi vardı. Kadın üstelik, çok edepsiz bir seks pozundaydı. Marki ile arkadaşları, din adamının ne yapacağını merakla bekliyorlardı. O ise Marki'ye, çok sakin sordu:

«Karınız herhalde, değil mi?»

Sir Walter Raleigh asılarak ölüme mahkûm edilmişti. Kararı veren Lordlar, son dakikada bir incelik gösterdiler. Cenazesinin karısına teslimine izin verdiler. O da karısına şunları yazdı ki, bunlar ölümünden önceki son sözleriydi:

«Sevgili Bess! Ne yazık ki yaşarken, arada bir itiraz ettiğim olurdu. Ama şimdi beni, istediğim gibi kullanabilirsin».

Erkeklerle karşı olabilmekten çok daha güç olan, kadınlara karşı olabilmek. En zoru bu!

İsveç Kraliçesi Christine, bir kadınlar toplantısına gitmeyi reddetti. Dedi ki:

«Erkeklerle beraber olmayı tercih ederim». Şöyle de tamamladı:

«Erkek oldukları için değil, kadın olmadıkları için».

deli fıkraları

Sevgili delicikler olmasa idi, bu dünyamız ne kadar zevksiz ve sıkıcı bir yer olurdu kimbilir?

Dünyaya zevk veren, onu yaşanır hale getiren mizahın en ciddi pay sahiplerindendir delicikler.

Onların haksız olduklarını anlatan bir fıkraya, ben raslamadım. Demek ki üstelik hep haklılar da. Başlayalım örneklere...

Hasta derdini ruh doktoruna uzun uzun anlattı. Sonunda bağladı: «İşte gördüğünüz gibi, çevremdeki insanlarla bir türlü anlaşılamıyorum». Doktor sordu: «Peki ama, neden?» Hasta kendini tutamadı:

«Neden mi? Neden ha? Ha demek onu da ben bileceğim? Neye geldim lan ben buraya? Herife bakın be! Neden ha? Vay antika vay be!..»

Siz söyleyin şimdi! Haklı değil mi delicik?

Doktor hastanın yatağına yaklaştı. Baktı ki adam ağlıyor. Sordu: «Neyiniz var?» Hasta: «Siz bana bakmayın doktor bey. Ben çok yufka yürekliyim. Olur olmaz herşeye ağlarım.» Hekim rahatladı. Yine de sordu: «E pekiyi, bu sefer niye?»

«Karım birdenbire öldü de...»

Deli arkadaşına sordu: «Niçin kulaklarına hep pamuk tıkıyorsun?» diye. O da açıkladı:

«Bende tik var. Parmaklarımla hep masaya vururum. İşte o tıkırtı sesini duymaya dayanamıyorum.»

Doktor hastaya dedi ki: «Nabızınız yavaş atıyor.»

Hasta da dedi ki: «Acelem yok ki!»

DOKTORLAR DA DELİRİRSE

Akıl hastahanesinde yeni bir yüzme havuzu inşa edildi. Deliler sırayla, üç - beş - yedi metre yükseklikteki tramp-lenlerden atladılar. Hepsinin çok hoşuna gitti. Akşam dok-tora sordular: «Çok güzeldi doktor bey. Yarın da böyle gü-zel olur mu?» O da umut verdi:

«Daha bile güzel olur. Yarın havuza su da doldurula-cak.»

Ruh doktorunun bekleme odasında oturan kadının vü-cudu, Milo Venüs'ü heykelinden de güzeldi. Yüzünün gü-zelliğini ise, anlatacak güçte kalem yoktu.

Sonunda sırası geldi. Doktorun yanına gitti. Anlattı, anlattı, sonunda bağladı: «Aklımı kaçıracağımdan korkuyo-rum. Hiçbir olay, on dakikadan fazla aklımda kalmıyor. Her-şeyi unutuyorum.» Doktor bir an düşündü, sonra dedi ki: «Soyununuz ve divana uzanınız!»

Bizim, deneyi çok zengin hekimlerden birinin (adını söylemem) başından şu sahne geçti: Olağanüstü güzel genç kız karşı koyuyordu: «Yanlış bu derecelerin hepsi! O sıcaklık vücudumun ateşi değil, benim ateşliliğim. Çı-karın beni hastahaneden!» Bizimki öğretti:

«Olmaz kızım! Kal yattığın yerde! İster ateş olsun, is-ter ateşlilik, her ikisi de yatakta tedavi edilir!»

DELİLİK VE MANTIK

Deli mantığına bir örnek şöyle:

İki deli gece vakti hastahane bahçesinde, ayışığında

geziniyorlardı. Biri sordu: «Bu ne? Ay mı, yoksa sokak lambası mı?» Öteki:

«Bilmem, bak bakalım altında direk var mı?»

İki deli Akıl Hastahanesinin hamamında karşılaştılar. Biri kibarca sordu: «Banyo aldın mı?» diye. Öteki:

«Niye? Ucuza mı veriyorlar?»

Doktorlar sağlık nedenleriyle karar verdi. Tüm delilerin kafalarını, üç numara makina ile kabak traş etmeye başladılar.

Saçlarına düşkün iki deli, kendilerine sıra gelmeden çare arama telaşına düştü. Sonunda birisi buldu. «Kafamıza beş - on çivi çakarsak, makina ile kesemezler. Kurtarıyoruz saçlarımızı. Var mısınız?» Anlaştılar. Biri ötekinin kafasına çivileri çakmaya başladı. Ama adam, her vuruşta titriyordu. Vuran sordu: «Canın acıyor mu?» Öteki:

«Yok canım, acımıyor. Ama ya çiviye rastlatamayıp kafama vurursan çekici diye korkuyorum.»

Ruh doktoru genç adama soruyordu: «Ne zamandan beri kadınlarla sevişme isteği duyuyorsunuz?»

«Onların erkek olmadığını anladığım günden beri.»

Doktor yine sordu: «Seks rüyaları görerek azap çekiyor musunuz?» Hasta:

«Azap mı? Ne azabı? Tek zevkim o...»

ŞAKACI DELİLER

İki deli hastahanedan kaçmıştı. Gece vakti, büyük kanalın kapağını açmış, deliklerden birinin içine doğru, hiç bıkmadan bağıryorlardı:

«Sekiz..., sekiz..., sekiz..., sekiz...» Tepelerinde belirten mahalle bekçisi birden sordu: «Ne yapıyorsunuz lan burada?» Deliler bekçiye de deliğe tıkıp yine bağırmaya başladılar:

«Dokuz..., dokuz..., dokuz...»

Delinin biri, akşam evine döndü. Karısına dedi ki: «Sabah çıkarken şemsiyemi evde unutmuşum.» Karısı sordu: «Ne zaman anladın?» diye. Hazret açıkladı:

«Yağmur dindikten sonra kapamak istediğimde anladım.»

Deli, bir diş fırçasını ipe bağlayarak haftalarca peşinden çekti. Ona köpeği muamelesi yaptı. Hastahanenin doktoru bile her gün köpeğin hatırını sormaya başladı. Ama günün birinde hasta, doktoru şaşırttı: «Ne köpeği doktor beyciğim? Görmüyor musun, o diş fırçası...» Doktor hastanın iyileşmesinden memnun, gitti. Gider gitmez de deli arkasına dönüp dedi ki:

«Yutturduk!»

Yer Akıl Hastahanesi. Üç deli masa başına oturmuş kâğıt oynuyor. Dördüncü deli ise tepelerinde, başaşağı tavana asılmış. Kazık gibi duruyor. Üstelik de kel.

Doktor odaya girer girmez şaşkınlıkla soruyor: «Ne oluyor bu adamcağıza?»

«Ha, o mu doktor bey? O, kendisinin tavan lambası olduğunu sanıyor.» Doktor kızgın: «Ayıp yahu! İndirin adamı aşağıya!» Deliler:

«Sende kafa yok mu doktorcuğum? İndirirsek karanlıkta nasıl oynarız iskambili?»

İki deli, akıl hastahanesinin duvarını sessizce aşır, hendeğe gizlendiler. Hışırtyı duyan bekçi bağırdı: «Kim var orada?» diye. Delilerin biri çok akıllıca bir kedi taklidi yaptı: «Miyaaaaauuv...»

Bekçi uzaklaştı, deliler sürünerek uzaklaşmaya çalıştı, yine hışırtilar duyuldu. Bekçi yine gelip bağırdı: «Kim var orada?» diye... Cevap:

«Bir kedi daha.»

Cehennem, yedi kat yerin dibinde, cennet de, yedi kat göklerde dir ya... Deliciğimiz bunu bilirdi. Üstelik zavallı, sıskacık, ufak tefek bir adamcağız dı da. Karısı öldü. Doktordan defin ruhsatını aldı. Eve dönerken de başına bir tuğla düşmesin mi? Acısına da rağmen gülümseyerek yukarı baktı:

«Sen yoksa cennete mi gittin? Hiç aklıma gelmemişti yahu!»

günahın bile ticareti

Ağca, Papa'yı değil de, Papa kendisini öldürme girişiminde bulunan Ağca'yı ziyaret etti. Sonra da demeç verdi:

«Tam olarak güvendiğim bir kardeşimle konuştum... Bana karşı düzenlediği suikast girişimi sırasında ilâhi bir güç işe karışmıştı.»

İşe bakın! Böyle olaylar karşısında varılacak tek mantıklı sonucun, delirmek olduğunu söylerken ben boşuna konuşmuyorum.

Dünyadaki Hristiyan kuruluşların serveti, dillere destandır diyemem. Değildir. Çünkü bilinmez. Bu servetin ne olduğu, hele bir açıklansa, hele bir bilinse, öyle dillere destan olur ki, hiçbir destan onunla başa çıkamaz.

Benim bildiğim, kilisenin içki üretimi yapması. Kürtajı yasak eden katolik kilisesi, bırakın yasak etmeyi, üretiyor alkol denen zehiri. En büyük çokuluslu şirket kilise. Papa da «**şirket personeli**».

Yine kötü yüreklilik diyecekler. Varsın desinler. Yoksa bunlar, manastır bahçelerinde falan, haşhaş da mı yetiştiriyorlar? Dünya «sarıkız» piyasasında «da» mı bir rolleri var?

Ağca, bir büyük Türk gazetecisini öldürdü. Kalleşçe... Ama asıl suçlu, bu maşaya emir verenler. Politik cinayet şirketleri mi, yoksa ekonomik cinayet şirketleri mi, bilinmiyor. Ama besbelli ki, Ağca da «**şirket personeli**».

Mantiğına güvenen kişi, çenesini tutamamaktan korkmaz. Ben de korkmadan soruyorum:

Yoksa bunlar ortak mı?

Baksanıza! Bu muhabbetin anahtarı ne olabilir ki? Yoksa Papa'ya suikast girişimi de, Ağca'yı Türk Adaletinin elinden kurtarma numarası mı?

21 dakika fısıltı ile konuşmuşlar - mış... Günah çıkarırken olduğu gibi - imiş...

E, bu durumda Ağca, ülkemizi yerinden oynatan kooooskoca bir Abdi İpekçi cinayetini de neden işlediğini, günahları arasında anlatmamış olsun, olacak iş mi? Anlatmıştır elbet.

Ey savcılar! Ey kutsal Adalet'in çarkını çevirenler! İpekçi'nin katilini bilen var. İşte: Papa...

Sorun ona! Söyler katili. Söylerse, bedensel değilse bile, ruhsal olarak yataklık etmiş olur katillere.. Söylerse mi hiç? Günah katillere yataklık.

Günah olduğuna göre de Papa, savcıya söylemese bile, günah çıkartırken bir papaza söyler. Sonra? O papaz savcıya söyler. Söylerse, günah çıkartırken bir başka papaza söyler.

Eeee... Bir gün gelir, bir namuslu papaz ortaya çıkar, açıklayıverir katili. Biz de kurtuluruz. Yooo, belki kurtulmayız da. büsbütün kahroluruz. Bilinmez.

Genç kız anlatması yüz kızartacak kadar güzeldi. Evet, güzeldi de ne oldu? Daha yirmisine varmadan, ambarlar dolusu günahı birikti.

Ne yapsın zavallı? Komşu büyük kentin, büyük kilisesinin başpapazına günah çıkartmaya gitti. Başına ne geldi ise, hiç kısaltmadan - gizlemeden anlattı.

Başpapaz sonunda güzel kızın günahlarını bağışladı. Ama sormadan da duramadı, niçin kendi kilisesinin papazına gitmedi diye. Kız bildirdi: «Gittim muhterem Peder, git-

tim. Hepsini de anlattım. Ama o, beni anlamadı,» diye. Baş-papaz iç geçirip hak verdi:

«Doğru ya, doğru. O kafasız böyle günahların zevkine varamaz ki!..»

Yoksaaaa, Ağca'nın itiraf ettiği günahların zevkine, ancak Papa hazretleri mi varabilir?

Papa - Ağca buluşması fotoğrafları, Vatikan tarafından 150 (evet yüz elli) milyona satılmış!

Yoksa bu para da mı, cinayetlerin gizli yanları gibi paylaşılacak?

Bu miktar küçümsenecek gibi değil... Dünyamızın hiçbir «oyuncu»su, 21 dakikalık rol için böyle para alamadı.

Alıştılar da artık. Bir de bakarız aynı oyuncular, yakında bir de Foto - Roman çevirirler. Adı: «Kilisede Cinayet». Yardımcı oyuncular: Lükres Borjiya - Sesar Borjiya.

Doktor günah çıkarttığı papaza yalvardı: «Benim cennetime gitmeme engel olunuz!»

Papaz baktı baktı ve dedi ki: «Öyleyse siz de benim Cennete hemen gitmemi önleyiniz!»

Papaz hayal görüyor. Öbür taraftan gelen bilgiler, durumun hiç de öyle olmadığını gösteriyor.

Aziz Piyer, yeni gelen birisine cenneti gezdiriyor. Binâlardan birisi oldukça kalabalık. Evsahibi bildiriyor: «Burası zangoçlar bölümüdür,» diye. Başka bir binaya geçmişler. Orası bomboş. Misafir merakla nedenini sorunca, Aziz Piyer açıklıyor:

«Burası cennetin papazlar binasıdır. Henüz hak eden çıkmadı.»

Papazlar için de, henüz rezervasyon yapıldığını sanmıyorum.

Vine çokook güzel bir genç kız, günah çıkartmaya gidiyor. Sevimsiz itiraflar başlamış. Ünlü on emirden, özellikle

altıncısına karşı geldiğini söylüyor. Papaz ise kızın rahatlamasını sağlamak için hafiften yardım ediyor:

«Aranızdaki ilişkiler çok mu yakın?» Kız kabul ediyor. «Nerede buluşuyorsunuz?» Genç kız: «Odamda,» diyor. «Oraya nasıl geliyor?» Kız: «Pencereme tırmanıyor.» Papaz, gözleri süzgün, soruyor: «Sonra ne yapıyor?»

Önce derin bir sessizlik... Sonra kız birdenbire soruyor:

«Siz olsanız ne yapardınız?»

Yoksaaa, Ağca da Papa'ya böyle mi sordu? O da ona hak mı verdi? O da onu böylece mi affetti?

Bir gazete fotoğrafı Ağca'yı, Papa'nın yüzüğünü öperken gösterdi.

Fıkırayı herkes bilir ama, bir daha anlatmak zorundayım. Lütfen bağışlar mısınız?

Çok eskiden, henüz yazı devrimimizin yapılmadığı zamanlarda, kentlinin biri köye geliyor. Günlerden cuma. O da camiye gitmiş. Abdest alacak. Bir de bakıyor ki, abdest alma görevini bitiren her köylü, iki kere poposunu sallıyor. Nedenini sorunca da: «İmam efendi öyle söyledi,» diyorlar.

Adama merak oluyor. Hemen koşup imama da soruyor. İmam da kendine güveniyor. Kitabı açıp yerini gösteriyor: «Abdest aldıktan sonra, iki kere yüzüğünüzü sallayınız!» yazılı (su elin her iki yanına deysin diye bu). Olay şu: Eski yazıda aynı işaretin altında iki nokta olursa «Y» okunur, bir nokta olursa da «B» okunur. İmamın gözü zayıfmış da, silik çıkan noktanın birini görmemiz, onun için köy halkına oralarını sallatırmış.

Yahu! Sakın Ağca da yanlışlık yapmasın. Papa'nın yüzüğünü öpeyim derken...

Aman canım, ne farkeder? Bu duruma gelmiş bir kişi, Papa'nın ha yüzüğünü öpmüş, ha... orasını.

hırslı insanlar

Dalgınlık sevimli oluyor bazen. Neden bazen olduğunu da hemen belirtmeli. Akıllı kişinin dalgınlığında bile bir hoşluk vardır da, aptalın dalgınlığı sıkıntılı ve bıktırıcıdır.

Akıl, sahibini bir çarka sokar. Kişi her yeni durumda reaksiyonlar gösterir. Reaksiyon süreleri zekâyâ göre değişir. Bu süreler uzar ya da bitmez. İki nedeni olur: Kafasızlık veya dalgınlık. Dalgınlık, bazen de aptallığa giydirilen aslan postudur.

Tanınmış ruh doktoru kibar bir partiye çağırıldı. Ev sahibesi hanımefendi de değerli misafiri rahat davransın diye, ona şu soruyu yöneltti: «Dışardan tümüyle normal gözükken bir insanın ruhsal hastalığını nasıl teşhis edersiniz?»

Üstad açıkladı: «Çok basit. Herkesin, hiç zahmet çekmeden bileceği bir soru ile anlarım bunu. Örnek vereyim: Kaptan Cook üç dünya yolculuğu yaptı, birisinde öldü. Hangisinde ölmüştü derim.»

Hanımefendi bir an düşündü. Sonra da sinirli bir gülüşle rica etti:

«Başka bir örnek veriniz lütfen! Ben tarih dersinde iyi öğrenci değildim.»

E yani, bu dalgınlık mı şimdi?

Ünlü profesörlerin dalgınlığına alışılmıştır. Ne yapsa, dalgınlığına verilir. Böyle bir zatın, akıl vermesi şöyleydi:

«Kahvaltı etmeden önce, kesinlikle çalışmamalı. Ama ille de zorunlu ise çalışmaya başlamadan önce, sıkı bir kahvaltı etmeli.»

Abartma, mizah sanatının kullandığı trük'lerden birisidir. Profesör dalgınlıkları da, böylesine abartılarak sunulur:

Profesör, kalabalık otobüse girdi. Çok tatlı, cici bir küçük kız hemen ona yerini verdi. Hoca memnun, otururken sordu: «Çok teşekkür ederim. Adın ne senin bakim?» Kız bildirdi:

«Ben sizin torununuzum, dedeciğim!»

E bu kadarı da olur mu? Olmaz. Torununu tanımayan bir kişi, ders vermek bir yana dursun, bir yere kapatılmalı, çevresi ondan ve o çevresinden korunmalıdır. Evet bu kadarı olmaz da, mizah bunu niçin böyle anlatır? Ayıp olmaz mı?

Olmaz... Mizahın görevi zaman zaman konuyu öyle abartmak, zihinlere öyle tuzaklar kurmak ve ortalığı öyle karıştırmaktır ki, normal sahneye çıkar çıkmaz ortalık kahkahaya boğulsun.

Tıp Fakültesinde sınav günüydü. Sırasını bekleyen öğrencilerden biri salona alındı. Profesör, ayakta duran bir hastayı göstererek soruyu yöneltti:

«Bu hastaya dikkatle bakınız ve ne gördüğünüzü söyleyiniz?» Öğrenci baktı ama, birşey anlamadı. Hoca açıkladı: «Yani, bu soru dolu korkak bakışlardan, yüz ifadesinden bu adamın hiçbir şey duymayan bir sağır olduğunu anlayamadınız mı?» Öğrenciden önce «sağır» hasta atıldı:

«Doktor bey, yanlıklık var. O dediğiniz hasta kardeşimdir. Dışarıda bekliyor. Ben sarılık hastasıyım.»

Dalgın profesör hastasına sordu: «Kocanız nasıl?» diye. Kadın da: «Ben evli değilim,» dedi. Hoca devam etti:

«Öyle miii? Demek ki sayın eşiniz bekâr haaa?»

Hasta meraklıydı, titizdi. Muayeneden sonra heyecanla sordu: «Kalbim nasıl doktor? Nasıl bulduğunuzu anlatınız bana!»

«Hımmm, biraz zayıf ama endişe etmeyin. Ölünceye kadar idare eder.»

Haksızlık etmeyelim. Hep hoca dalgınlığı anlatacak değiliz ya! Bir de öğrenci dalgınlığına örnek verelim: Tıp Fakültesi sınavında hoca sordu: «Bana, habis olmayan bir ur örneği verebilir misiniz?» diye. Öğrenci hemen bildi:

«Kadın göğüsleri!» diye. (Yoksa bu, dalgınlık değil de hergelelik mi idi?)

«Hırslı insan» denir ve bu yakıştırma, küçültmek için yapılır. Yanlıştır. Bugünkü ileri dünyayı yaratan insanlar, sanat ve bilimin, hatta bazen delicesine hırslı kişileriştir. Sanatta da, bilimde de başarının anahtarı, hırslı çalışma ile ele geçer. Politikaya falan benzemez bu işler.

Hıslı çalışmada tüm zihin gücü, o çalışma amacına yoğunlaşır. Böylece de, kişinin dalgınlığı normalleşir. Bu artık zihnin, külüstür şeylere zaman ayıramamasıdır.

Buna da rağmen yetenekli kişi, ayrıntılar arasında bunalmakla, detay çözebilecek dikkati gösterebilmeyi birbirinden ayırır. O kişi detay çözme gücünü de gösterir. Hele dalgınlık ve unutkanlığı, tembellik ve kafasızlığını perdelemek için kullanma bayalığına düşmez.

Günlük hayat, küçük dikkatler dizisidir. Yetenekli kişi, bu zinciri de koparmaz. Reaksiyonlarını, olağanüstü haller dışında, akıl düzeyinde tutar.

Bir kalabalık ev davetindeydi. Köşeye çekilen grubun konusu, bebek öksürüğüne neyin iyi geleceğiydi. Tanınmış tıp profesörü en iyi ilacın anne sütü olduğunu anlattı. Ama şımarık bir delikanlı lafa dalıp, en iyi ilacın eşek sütü ol-

duğunu söyledi durdu. Ekledi: «Bende tecrübe ettiler bile.» Profesör düşüncesini değiştirmede:

«Böylece, söylediğim kanıtlanmış bulunuyor.»

Bu gibi iş dışı ilişkilerde en çok kafası ütölen kişi-ler, tıp doktorlarıdır. Herkes ailesindeki son üç kuşağın dertlerine, buralarda çare arar.

Bir kadın, Profesör Heim'a şikâyet ediyordu: «Derdimiz büyük. Kocam belleğini yitirdi. Saatlarca konuşuyorum. Söylediklerimin hiçbiri aklında kalmıyor.» Doktor avuttu:

«Bunun bellekle alâkası yok! Acımak bu! Acımak.»

Bir hanım, ünlü Profesör Schleich'a sordu: «Üzülüyorum. Kocam bütün gece uykusunda konuşuyor. Ne yapabilirim?» Hoca babacan bir gülümsemeyle salık verdi:

«Hanımefendi, bırakınız da bari uykusunda konuşsun.»

Çiçeği burnunda operatör, ilk ameliyatını yapacaktı Heyecanlıydı. Hocası öğüt veriyordu:

«İyi olacak. Buna inan! Kendine güvenini kaybetme! Ancak dikkat et, öbür elini kesme!»

Dalgınlığın kaçınılmaz sonuçlarından biri unutkanlık. Zararlarını önlemek için herşeyi not ediyorum. Ama sonbahar gelince, yağmurlar başlayınca, kırk kere not etsem «unutma!» diye, olmuyor. Yine de şemsiye unutuyorum. Ya pardesü ve şapka unutmak? Sonbahar en tehlikeli mevsim.

On yıl önceleri fötr şapka giyerdik. O zaman yepyeni bir Borsalino'yu biryerde unuttum. Daha kötüsü, nerede unuttuğumu da unuttum. Gitti şapka. Hâlâ içim yanar.

Birkaç ay önce, küçücük bir dia göstericim vardı. Bir arkadaş'a geri almak üzere verdim. Şimdi de kime verdiğimi unuttum.

Yakalarsam... fena yapacağım.

yapı anıları

Kırk yılda bir nefes almaya, sakın düşünmeye vakit bulunca görüyorum ki, bu yapı işi azaptır, azap. Tek yanından bakınca görülür ki yapı işi, çeşitli çıkarların savaş alanıdır.

Ama bereket versin, hiçbir şeye tek açıdan bakmaya iznimiz yoktur. Şöyle bir etrafını dolaşıp kafa gezdirirsek, yapı işinin de zevkli, unutulmaz güzelliklerini görür, mutlu oluruz. Yapı işinin suçu ne? İnsanların burnunu soktuğu her iş böyle değil mi?

Her zaman sonuçta, sevinçle üzüntü birbirini götürür, bize kalan hırpalanmaktır.

Kırk altı Eylül ayı ortalarıydı. Hakkâri'deydik. Karadağ yolunun kardan kapanması saat meselesiydi. Yolun koca yılda, tekerlekli taşıta açık olduğu bir ay bitiyordu.

Vali abimiz emir verdi. Van'a son kamyon kalkıyor diye tellâl bağırdı il sokaklarında. Yük, çoluk - çocuk, ne varsa kamyonun içine - üstüne tıktırıldı. Şoför Hamit gaza bastı. Tepeye çıkıncaya kadar da klakson çaldı.

Ertesi yaz yollar açılana kadar, on bir ay süre ile tekerlekli taşıt göremeyecektik Hakkâri'de. O akşam daha fazla içtik.

Önümüzdeki, tekerleksiz on bir ayın ağırlığı üzerimize iyice çöktü. Okul kitaplarında tekerlek uygarlığına, neden bu kadar çok yer ayrıldığını, iyi anlamaya başlamıştık.

Görüyorduk ki, yürütmek zorunda olduğumuz yapı işi, tekerleksiz yürüyemez. Katır sırtında bir gaz tenekesi kumu, bir düz işçi gündeliğine getiriyorlar. On bir ay kamyon gelemiyor. Tek çare, kamyon gelene kadar bir düzine at arabası ile olabildiği kadar taşımak... İstanbul'da söktürdükümüz arabaları, Van'dan sonra da katır sırtında taşıtarak Hakkârî'ye getirtmek bile aylar sürdü.

Bir başka belâ çıktı. Atları ve katırları araba çekmeye alıştırmak. Zavallılar tekerlek görmemiş, araba çekmemiş ki... Arkalarından, demir tekerlekli ağaç arabanın gürültüsünü duyunca, korkudan çıldırıp dağlara kaçıyorlar, dere- lere dalıyorlar. Uçurumlarda parçalanacaklar.

İş bir plana bağladık. Hayvanlara önce koşum takımlarını giydirip günlerce alıştırdık. Sonra da eğer ve ağızlarına çift gem takıp, üstlerine biniyorduk. Önce iyice yorup, arkaya arabayı bağlatıyorduk. Ondan sonra isterlerse delirsinlerdi...

Acımadan hâkim oluyorduk hayvanlara. Manzara da ilgi çekiyordu. Kent halkı büyük -çocuk, sirk gelmiş gibi bizi seyrediyordu.

Günler, yıllar geçti. O azap bile güzelleşti şimdi artık.

Kırkly yılların sonuna doğruydu. İstanbul'da bir yapı yerimiz vardı. Yönetim benim görevimdi.

Günün birinde odamdan içeri, ta Yedikule ilkokulundan bir arkadaşım girivermesin mi? Güzel rastlantıydı. İkimiz de sevindik. Anlaşıldı ki, arkadaşımın kendi kullandığı bir kamyonu vardı. İş arıyordu. Küçükçekmece'den çakıl getirmek üzere de işe başladı, hemen hareket etti.

Hayri arkadaşım o gün gözükmedi. Ertesi akşam kendisi değil de, haberi geldi. O yolda arıza yapmış, yardım istiyormuş. Gönderdik.

Aradan iki gün geçti. Bu sefer artık kendisi, çakıl dolu kamyonla, klâkson çalarak yapı yerine girdi. Törenle karşıladık. Özlemiştik.

Kamyona şöyle bir baktım. Dünyada bundan daha neşeli bir tekne olamazdı. Belediyenin hurda olarak sattığı eski bir çöp kamyonuydu. Ayrıntıları uzun sürer. Şu kadarını diyeyim: Yalnız önde cam vardı. Yanlarda, cam gibi lüks, söz konusu değildi. Üstelik iki şoför mahalli kapısı da, Yedikule’de bir eski evden sökülmüş yatak odası kapılarından bozmaydı.

Kamyonun gidişi - gelişi, yapı yerinin neşesi olmuştu. Hepimiz, kaç gün ya da saat sonra döneceğine bahse giriyorduk.

Ama öyle gün geldi ki, her gün düzenli sefer yapmaya başladı. Hayri arkadaşım yılmamış, gece dememiş gündüz dememiş, altına girmiş üstüne çıkmış, arabayı adam etmişti. Hepimiz şaşmıştık. Daha sonra da yıllarca aynı kamyonla aynı yapılarda çalışmıştık.

Sormuştum arkadaşşıma, bu işin sırrını, bu kadar eski birşeyin nasıl düzene girebildiğini... Açıklamıştı:

«Eskimesi bitti.»

Unutmadım bu sözü. Unutmak şöyle dursun, gün geçtikçe tazeliği artıyor. Nurolsun Hayri dostum! Verdiği dersin minnetini koruyorum.

«Eskimesi bitti» ha!..

Aziz arkadaşım bana, herşeyin bir sonunun geldiğini, unutamayacağım biçimde öğretmişti.

Bugünlerde bazı kişiler, üstüme varmak için fırsat kolluyorlar. Yapı anıları başlığı altında, yalnız eski kamyonlarla katırlardan söz açarsam, olabilir ki fırsat bilirler...

Şöööle, biraz daha kibar görüntülü olaylara geçsek iyi olur.

Yirmi yıl kadar önce, İstanbul’umuzun önemli binalarından birini yapıyorduk. Yapı kalitesinin çok iyi olması gerekiyordu. Titizleniyorduk. Müteahhit şirket, iyi niyetini gösterdi. Avrupa’nın en kibar kentlerinde deneyim kazan-

mış bir genç adamı, şantiye şefi atadı. Yakışıklı, temiz yüz-
lü bir gençti. Hepimiz umutlandık.

Kaba yapı fazla mesele çıkmadan bitti. İnce yapı baş-
ladı. Şef de bize iyice ters gelmeye başladı.

Bir kere, Karadenizli ustalarla, arada Fransızca deyim-
ler kullanarak konuşuyordu. Bakıyor, görmüyordu. Gözünün
önünde işin en rezili yapıyor, o kibar bir rica ötesinde et-
kili olamıyordu. Yıkıttığımız her kötü iş, bir kere daha
tıpkı aynı kötülükte yapıyordu.

Şefin amacı, doğru sonuç almak değildi, haklı çıkmak-
tı. Ne olursa olsun, hep haklı idi hazret. Doğru sonuç al-
makla, haklı çıkmak arasındaki korkunç farkı anlamıyordu.
Öyle bir yere geldik ki, malsahibi temsilcisi, biz proje ve
kontrol görevlileri ve hatta müteahhit, hepimiz birden to-
zutma kertesine vardık. Şefle, edep sınırı falan takmadan.
sürekli tartışır olduk.

İlişkilerin, kaçınılmaz patlama noktasına vardığı top-
lantı günü, yapı yerinde bir haber kulağımıza üflendi: Ya-
kışıklı şef, malsahibinin kızını istemişti.

Üstelik şefin şöyle bir düşüncesi olduğu da kulağımı-
za fısıldandı: «Ah!.. kızı bir verseler!.. Hepsinin sülâlesi-
ni...» falan gibisinden.

Kızı vermediler.

Ya biz ne mi yaptık? Hiçbir şey... Adam bize bir kah-
kaha fırsatı bile vermeden yitti, gitti. Bir daha gözükmedi.

korku niye ki?

Sevgili Halûk dostunı kızacak yine: «Yetti günah ı-karttığın yahu!» diye söylenecek.

Olur mu gizlemek? Olmaz. Bugün de «**korku**»larımız-dan söz açacağım.

Aklıma getirebildiğim ilk korkuyu, Marmara kıyıların-daki lodos dalgalarına karşı duymuştum. İstanbul'un Davut-paşa'sında, çöp iskelesinin yanında otururduk. Yüzyıllar görmüş sur duvarı kalıntılarını, lodos dalgaları döverdi. Pe-der merhum da, cesur olup olmadığımı anlamak için, beni kollarımdan tutar, dalgalara atacakmış gibi yapardı.

Yirmili yılların sonuna doğru Davutpaşa ıspanak vira-nesi mekânımız oldu. Buradan geçen eskiciler de benim korkulu rüyam. Eskicilerin çocukları, iğneli fıçıya attıkları gibi bir korkutma biçimiyle şartlanmıştık.

Ne haksızlıkmış bu Yarabbim! Ispanak viranesinin es-kisini satın alacak kadar çaresiz kalmış bu kişilere yapı-lan, ne büyük haksızlıkmış meğersem!

Daha sonraları Narlıkapı'da otururken, müezzin Osman efendi amcamdan ödüm kopardı. Yaramazlık yapanı ağzını burnunu kanatmacasıya döverdi.

Bütün babalar da Osman efendi amcama: «Eline sağ-lık!» derlerdi. O zaman, bu güzelim İstanbul'da, mahallece yaşırdık. Evet, mahallece ve insanca. Komşular birbirinin gözünü oymazdı.

Yedikule (43'üncü Mektepti adı) İlkokulu'nun Nevreste hocânımından az mı korkardım? Nedense dayağa hep ben-
den başlardı.

Mekânı cennet olsun.

Arınem olurdu kendileri.

Pertevniyal öğrencilerinin korkulu rüyası Felsefeci İh-
san (Kongar) hocaydı. Ya hele benim? Amaaan, aman...

5 - B'deydik o yıl. Prensiplerine çok aykırı gelen bir
hatım yüzünden, ikinci yazılıda sıfır aldım. Birinci yazılı
zaten dört almıştım. Geçmek için 9 - 10 almam gerekli. Ta-
rih yazmıyor.

Eminönü Halkevi'nin bütün ruhiyat kitaplarını yuttum.
Haziran sözlü sınavına da girip parlak bir imtihan da ver-
dim. Sınava mümeyyiz gelen Nurullah Ataç hocanın şefaati
olmasaydı, ben o gün de, Eylül'de de çakardım.

Aradan kırk altı yıl geçtikten sonra içtenlikle diyorum
ki, İhsan hoca, o güzelim insan, yüzde yüz haklıydı.

Kader - talih gibi lakırdılar, çoğu kere tembelliğin ba-
hanesi veya özürü olur. Gözlerime elli üç yaşında iken,
eski deyimiyle perde inmesi, yani katarakt da benim ma-
rifetim değildi ya! Kaderdi bu işte!

Yıllar ayları kovalayıverdi. Bir gözüm yüzde doksan,
öbür gözüm yüzde elli görmez oldu. Ve ben mimardım.

İşte, korku diye buna denirdi. Bazen, gözkapaklarımı
paralarsam göreceğimi bile sanırdım. Ama, sümüğümü çe-
kerek surat da asmadım.

Zamanı geldi. İki ameliyatla iki perde kaldırıldı. Yaşa-
sın Ünal Bengisu! Dilerim Allah'tan, herşey gönlüne göre
olsun.

Bu korku bile boşuna değil miymiş?

Tabii ilk günler, çok kalın ve ağır camlı gözlüklerle
"ıkıntı çektim. Dünya, gidip gidip geldi. Karadenizli burnu
bilo zor taşır bu gülleleri. Masaya koyunca takla atardı. Gü-

neşte benim gözlükle sigara yanardı. Geçiciydi ama zor günlerdi. Yeni icat gözlüklere kavuşunca, bu dert de bitti.

İşe bakın! Neler olmuyor? O günlerde rastladığım çok ince ruhlu bir zat, bana şöyle selam vermişti: «Merhaba Yaradana yan bakan!»

Hadi ben iyi gözlük buldum düzeldim. Ama bu yaratığı insanlaştıracak alet icat olmadı ki!

Aslında onun da hatası bir tane... Diğerleri, ana hatanın doğal sonucu. Şöyle ki: Bu zat sabahları ceket giymeyip de semer taksa, çok şey düzelir.

Ya ömürleri dolduran iş hayatı korkularına ne demeli?

Eğer bu korkular tembelliğin, görevden kaçmanın tabii sonuçlarından doğmuyorsa, eğer bu korkular hesapsızlıkların, bilgisizliklerin kefareti değilse, ne gerek var korkuya? Neye yarar?

Oğlum doğduğunda 33 yaşındaydım.

Uzun yıllar derin ve sinsi bir korku yüreğimden çıkmadı. O büyümeden, kendi ayaklarının üzerinde henüz duramadan, benim onu yalnız bırakmam korkusuydu bu...

Ben altmış üçüncü, o otuzuncu baharlarımızı yaşarken şimdi, kendileri gitmiş bu korkuların, anıları kalmış. O kadar.

Adamın ağzından «**korku**» sözcüğü çıkar da, aklına karrısı gelmez mi hiç?

Bizi tanıyanların hemen ne diyeceğini biliyorum: «Bir kadın sana otuz beş yıl tahammül ederse, Melek olmaz da ne olur? Bir Melekten de korkmak olacak şey mi?» diyecekler.

Bağışlayın lütfen, ben asıl Meleklerden korkarım. Uzun yıllar boyu, benim ne kadar içtiğimi anlayacak da üzülecek diye, ne korkular çektim bilemezsiniz.

Yine boşuna korkmuşum. Ben hep aldattım sandım. O, hep anlamış. Taaa, öbür dünya uçurumunun kenarında sendeleyip, geri döndüğüm güne kadar sürmüştü bu oyun.

Öyle zamanlar yaşanır ki bu dünyada, gündüzler bile karanlık olur. Keder, insanın kemiklerini çıtırdatır.

Böyle günlerimden birinde işte, aziz ve sevgili Hasan (Pulur) kardeşim geldi. Emri kısaydı: «Haftalık gazete yazılarına başlayacaksın!»

Evet, yazmak benim ömür boyu tatlı rüyamdı ama, insan herşeyi, sadece rüyasında başarırdı. Hesapta, bu yaştan sonra rezil olmak da vardı. Geçirdiğim korku ürpermelerini ben yenemedim, o yendi.

Bu «büyük ev»in, «müştemilât misafiri» olarak bu köşede yer aldığımdan beri bir yılı aştık. Burası, bazı sevgili insanlarla gıyabî buluşma yeri oldu. Mutlu oldum.

Dünyaya geliş yıllarını hesaplarsak, ben onun amcası yaşındayım ama, köşe yazarı olarak da Hasan Pulur benim dedem sayılır. Bu vesileyle, arzı hürmet ederim dedeciğim!

Ömür boyu duyulan korkuların hepsi boş.

Neye yarıyor bu korku denen kahrolası duygu? Neye? Ecele bile yararı yok.

Zaman geçip gidiyor. İşte o geçen zaman, çoğu korkunun boşuna olduğunu öğretiyor insana. Niye doğmuş bu korkular? Düşünme tembelliğinden hep. O günleri değil de, o yılları düşünebilseydik eğer, hiç korkar mıydık? Hele bir de tüm ömrümüzün terazisine koyabilsek olayları! Ah, başarabilsek bunu!

Karar verdim, artık hiçbir şeyden, hiçbir kimseden korkmuyorum.

Anlaşıldı mı? Korkmuyorum.

Ona göre!

Hem zaten, ömrün akşamı olmakta iken, korksam ne olur ki? Korkmasam ne?

sanat ve serseriler

Sanat ve sanatçının çektiği çile, halktan doğmuyor. Zavallı halk ne yapsın? Kabulleniyor. Sanat şarlatanlarının ve sanat simsarlarının sürdürdükleri tapon malı da, kabulleniyor.

Bir kısım politikacı da, sanat ve sanatçıya çile çektiriyor. Kraldan Bakanına kadar.

Ama sanatın berraklığını asıl bulandıranlar - kirletenler, sanata bulaşan birtakım serseriler.

Sözü, Zürih'te Odeon Cafe'ye aktaralım. Burası belki de, içinden yeni bir sanat hareketi doğan tek kahvesi dünyanın. Bu hareketin adı Dadaizm.

Sanat tarihine sanat hareketi olarak geçmiş ama, ne olduğu üzerine biraz bilgi edinince görülüyor ki bunun hak ettiği ad sanat hareketi olamaz. Olsa olsa, hareket olur.

Adı geçen kahvede, Birinci Dünya Savaşı sırasında birtakım asker kaçakları toplanıyor. Bunların prensip açısından falan sorunları yok. Bunlar, ülkeleri uğruna paçayı sıkma gücü gösteremeyen kababutlar... İsviçre'de, her türlü kaçağın cenneti ya, cepheden tüyen soluğu Zürih'in Odeon'unda alıyor. Fransa, Almanya, Romanya gibi dört bucaktan.

Bir tanesi Fransız şair H. Guilbeaux, Alman dostu. Fransızcaya çok Alman eseri çevirmiş. Kendine de lâkap takmış: «Savaşçı Pasifist». Ülkesi ile savaşan Almanlardan para alıp dergi çıkarıyor. Fransa'da idam hükmü yemiş bu yüzden.

Fransa'dan A. Breton ve A. Arp, Romanya'dan Tristan Tzara, Almanya'dan H. Ball ve R. Huelsenbeck var.

Dilleri başka ama birleştikleri yan, herşeyden nefret. Etrafta ne varsa hepsinden nefret ediyorlar. Gelmiş geçmiş tüm sanat akımlarından, vatanlarından, hatta birbirlerinden ve kendilerinden nefret ediyorlar.

Deliler gibi tartışıyorlar. Suratları kızarıp, damarları iplik iplik şişiyor. İnsanları bombalarla yok etmekten söz eden bu kişiler, fareye ayakkabı atmaya üşenecek kadar da miskin.

«DADA!» diye saldırı çılgınlıkları koparıyorlar. Birinin burnundan iki damla kan gelse, bayılan bayılana...

Ne bu DADAizm pekiyi?

H. Arp, köktenci (radikal) bir sanat akımı diyor. Heulsenbeck'e göre, sanat zaten b.k birşey. Heartfield ise: «Sanat ölmüştür. Yaşasın makina!» diyor. Sonradan Berlin'de bir DADA klübü kuruyor. Yönetmeliğine göre, her üye kendi başkanıdır.

Dadaistlere göre yaşayış, kontrol edilemez gürültülerden, kakafoni'den kurulur. Sanat da yaşayışa uymalı, hatta onu geçmelidir.

Tristan Tzara küçücük sahneye üç yardımcı Dadaist ile beraber çıkıyor, aynı anda dört başka şiiri, bağırarak okuyorlar. Ya da kendisi yalnız okuyor ama, o sırada ziller şiddetle çalıyor.

Hiç kimse hiçbir şey anlamıyor. Ama herkes gülüyor. Eleştirilenler hariç... Bunların birisi içini şöyle döküyor:

«Kendine Tristan Tzara adını takmış birisi sahneye çıkıp, halkla alay etme edepsizliğine yeltendi. Ziller arasındaymış şiir okudu. Hiç anlaşılmadı. Zil çalmasa da anlaşılmayacaktı. Çünkü Tzara anadilinde, yani Romence okudu. Sonradan çevirtip anlamlarını öğrenince neden zil gürültüsü-

ne boğulduğunu anladım. Eğer anlaşılrsa idi halk, kendine şair süsü veren bu adamı dayaktan öldürürdü.»

Gürültüyü müziğin malzemesi olarak kullanıyorlar. Adına «bruitizm» diyorlar. Kibar dadaist André Breton en edep-lileri. Piyanoda Chopin çalıyor. Ama piyanonun telleri yok. Sadece tuş vuruşlarının puflamaları duyuluyor.

Şair Hugo Ball, melodik şiirler yazıyor:

Gadgi best bima
glandridi heuldi lonni cadoir
gadjama bim beri glassala
glandridi glasula tuffim

Dadaistler politik görüşler de ileri sürerlerdi. Ama bu görüşler haftada bir değişirdi. Değişmeyen, bunların hep kargaşadan, anlaşılmazlıktan yana oluşları idi.

Berlin’de bir mimar J. Baader vardı. Kendini Berlin Dadaistlerinin başı ilan etmişti. Birinci Dünya Savaşı sonunda Alman Cumhuriyeti ilan edilirken bir nutuk verdi. Yeni devlet düzeninin Dadaist devrimin sonucu olduğunu anlattı. Adama hemen deli gömleğini giydirdiler. Tımarhaneye tıktılar. Ama ötekiler dışarıda kaldı.

1974 yılında A.B.D.’de ölen R. Huelsenbeck bir demecinde şöyle özetlemişti:

«Biz savaşa karşıydık. Her türlü ideolojiye de karşıydık. Çünkü Kant, Hegel ve Fichte’nin ideolojileri savaşa bağlı idi. Biz politikacı değildik. Aksine sanatçı, şair ve ressamdık. Bu nedenle protestomuzu sanat yolundan yapıyorduk. Oysa ki biz, sanata da karşıydık. İşte bu DADAizm’in bugüne kadar aydınlığa kavuşmayan karşı koyuşudur.»

Dadaizmin tek uslu anlatımı bu idi belki. Birinci Dün-

ya Savaşından sonra dağılan bu kalabalıktan gerçeküstücü (Sürrealist) akımları başlatmaya katılanlar oldu. Ama biz bu konuya atlamayalım şimdi.

İzninizle hemen, Amsterdam kentine geçelim. Sokakları kadar kanalları olan, kent yapısı ve mimarisi sevimli bir yer burası. Bir eğlence mahallesi var ki, herkesin dilinde.

Amsterdam'da güzel günlerim geçti. İsteyen inanmasın. Ben bu kentte «O» sokaklara gitmedim.

Kentte üç müze var ki, dünya resim tarihinin çok değerli hazinelerini içeriyor. Rembrandt'tan Franz Hals'e neler yok. Hele o H. Bosch var ki, insana yürek dolusu umut veriyor. İnsan, bu adamın hakkı yenmiş diye isyan ediyor.

Üç müzeden bir tanesinin adı Van Gogh müzesi. Yalnız onun eserleri sergileniyor. Van Gogh, dünya müzelerini değerlendiren çok sayıda tablonun dışında, adına bir müze dolduracak kadar eser bırakmış.

Çok gençlik zamanı resimlerini, benim gibi resimseverler kolaylıkla Rembrandt sanabilir. Büyük sanatçı, Paris çağının o ince fırçalı resimleriyle bir kere daha şaşırtıyor.

Durmuyor yerinde Van Gogh. Çılgın bir koşuyu sürdürüyor. Ölümüne yakın yaptığı buğday tarlasında kargalar resmiyle veda ediyor dünyaya... Sarı başaklar ve birkaç kara karga ile yaptığı resimde, sanat tarihine vurduğu mühürle.

Van Gogh tüm yaptıklarını, sadece otuz yedi yıl (1853 - 1890) süren bir ömre sığdırmış.

İşe bakın! Bir tarafta Van Gogh, öbür tarafta kendilerine taktıkları adın bile anlamını bilmeyen Dadaist'ler... Beraberce sanat tarihinin sayfalarında... Kitap hırpalanmasından nefret etmesem, yırtıp atacağım bu serseri alayının bulunduğu yaprakları.

Tek haklı davranışları, kendilerinden nefret etmele-
riydi.

Adları artık ortalıkta dolaşmıyor ama, ruhları her mas-
keyle ortada...

güdümlü rüya

Kitap mı, televizyon mu?

İlle seçmek de şart değil ya, neyse... Ama bu okuyanlar için. Hiç okumayıp da yalnız televizyon seyretmeyi, bir türlü içime sindiremiyorum. Bu yüzden de televizyondan soğudum. Videosu dahil. Gençlik günlerimin anılarını depreştirip gözlerimi yaşartan filmleri bile seyretmiyorum.

Kitapların film haline getirilmesinden, oldum olası korkarım. Kitabın sunduğu dünyalar dolusu hayal zenginliği, filmde daralır. Kitap filme zaten sığmaz. Keserler. Bütün bütün berbat olur.

Kitabı okurken her kahramana, bir biçim, bir güzellik yakıştırırım. Film çevrilince bir de bakarım ki, hiçbirisi benimkiler kadar güzel değil.

Hıyar yetiştirme üzerine kitap okur, rüyalara dalarım.

Kim ne derse desin... Televizyon filmi güdümlü rüyadır. Ben kitapla yalnız kalırsam, rüyam hürdür. Aracı istemiyorum.

Severek okumuş olduğum bir kitap var. Yazarı Otto Strasser. (dtv 1338) Viyana Filarmoni Orkestrasında yarım yüzyıl keman çalmış. Yönetimde bulunmuş. Emekliye ayrıldıktan sonra da, hazine değerinde anıları, çok güzel bir kitapta toplamış. Köşebaşı kahvesinde pişbiriğe dadanmış. Ya da cinsel yayınlara dalıp ruhunu paslandırmamış.

Oturup severek yazmış. Severek yazmasa bu kadar gü-

zel olmazdı bu kitap. Strasser elli yıl boyunca da severek, oturan deyimiyle, aşk ile ve şevk ile keman çalmış besbelli.

Anlatıyor: Günün birinde Wilhelm Furtwaengler yönetiminde verilen konser sona eriyor. Unutulmayacak başarı kazanılmış. Tüm orkestra üyeleri, yüksek sanat düzeyinde eser vermenin anlatılamaz mutluluğu içinde.

Daha alkışlar dinmeden, üyelere Wlach yanındakinin kulağına fısıldıyor: «Üstelik para da veriyorlar.»

Strasser kitabına bu adı koymuş. Ne de güzel etmiş. Büyük söz bu.

Bir işi severek yapmak. Mutluluğun anahtarı bu. Yalnız mutluluğun değil, başarının da anahtarı bu. Başarı kapısının yolu, yalnız anahtarla da bulunmaz. O da başka iş.

İsterse Viyana Filarmoni üyesi olsun, yıldızlaşmamış sanatçı, hiçbir zaman çok para almaz. Ancak talihi varsa geçinir, yoksa zaten sürünür. Wlach da geçinenlerden biri.

Ama mutlu. «Üstelik para da veriyorlar» diyebilecek kadar güç veriyor ona bu mutluluk.

Bütün az para alanların mutsuzluğu, az para almaktan doğmuyor. Sevmiyorlar yaptıkları işi. Sevmedikleri için büsbütün başarısız oluyorlar. Yoksa başarısız oldukları için mi sevmiyorlar? Hiçbir zaman bunların birisi değil. Kesinlikle ikisi birden.

İster hapishane gardiyanı olsun, ister Genel Müdür. Hepsi için aynı.

Sevgili sınırlıgelirliler! İnsanların, geçim sıkıntısı çekmek zorunda bırakılmalarına isyan ediyorum. Ama hadi gelin de, işinizi severek yapmayı bir deneyin. Sabredin.

Yine de sevemiyorsanız, hiçbir ücretin size onu sevdiremeyeceğini de bilseniz iyi olur.

Demokrasinin erdemi seçim. Seçimsiz demokrasi, gücü tükenmiş boğa kadar göstermelik. Görünüşü ne olursa olsun.

Seçim denen olaydan da bulaşık sonuçlar çıkabilir. Ama bunun lekesini yeni bir seçim tertemiz eder. Sistemde sakatlık, sahtelik olmadıkça. Demek ki seçimden korkmamalı. Mahalle muhtarından üniversite rektörüne kadar... Her kademe için seçim esas.

Nereden geldik buraya. Viyana Filarmonisinden elbet. Vaktiyle bir reform yapılmış. Orkestra kendi şeflerini, seçimle belirlemeye başlamış.

İlk seçilenler 25 ve 32 yaşında iki gencecik adam. Viyanalıların yüreği daralmış. Seçim sonuçları saçma bulunmuş.

Ya sonra? Bu gençlerin adı Otto Dessoff ve Hans Richter. İşte bu yöneticiler orkestraya, tarihindeki yerini anıtlıştıran altın bir çağ yaşatmışlar. Wagner bile orkestranın bu dönemini, «Dünyanın en olağanüstülerinden biri» olarak değerlendirmiş.

Yöneticilerden Franz Schalk, işini sadece ekmek kapağı sayan müzisyen tiplerinden nefret ediyor. Kendisi sanatına sevgiyle bağlı ama, görüntü gösterilerinden de nefret ediyor. İddiasız ama tertemiz giyiniyor. Sanatçıdan çok bilim adamına benziyor. Çok da terbiyeli... Bulduğu kusurları hiçbir zaman, o anda ve doğrudan doğruya söylemiyor.

Onun zamanında orkestrada, upuzun taranmamış saçlı, uçkur gibi bağlanmış, bele kadar uzanan kara kravatlı adam kalmıyor. Bir süre sonra üyeler bir bakıyorlar ki, aralarında bıyıklı adam bile kalmamış.

Yukarıda «görüntü gösterileri» dedim. Açıklamalıyım. Bunlar koflukların köpüklerle örtülmesi çabası. Köpüklerin de içi kof.

Diyelim ki bir mimar var. Zümmaniyânım'a köşk projesi yapıyor. Randevusu var. Bekliyor. Kapiya da adam koyuyor. Adam «geliyooooor» der demez mimarımız yerinden fırlayıp keman çalmaya başlıyor.

Niye? Hanımefendi kendisini, her bakımdan sanatçı sansın diye.

Diyelim ki bu mimar, dünyaca ünlü bir üstad'dan, esinlenmenin ötesinde «**yürütme**»ler yapıyor. Yaptıklarını üstada gösteriyorlar. O da hayretler içinde: «Aaa, tıpkı ben!» diyor. Arkasından da ekliyor:

«Ama bir yıl sonra.»

Strasser, ünlü Salzburg festivallerinin yöneticisi Erwin Kerber'in de sözünü ediyor. Hem duygulu, hem de akıllı oluşunu öve öve bitiremiyor.

Bu övgünün asıl can alıcı noktası şurada: «Kerber la-kırdıyı yuvarlamazdı. Evet de derdi. Gerektiğinde açıkça hayır da derdi. Hiçbir zaman jein demedi.» (Bu sözcük evet ile hayır karışımı bir salata. **Havet** gibi birşey.)

Açıkça tavır koymaya, mertçe davranış belirtmeye övgü idi bu. İnsanlar için, en güvenilecek mihenk taşının belirtilmesiydi.

Ne kadar önemli davranış kaçıkçılığına düşmemek, ortadan kaybolmamak. Vücut ortalıkta dolaştığı halde, görünmemeyi başarmak ne fena. Gözün içine gireee - gire, gözden kaybolmaya çalışmak. Belki de yolu böyle bu işin. O kadar yaklaşıacaksın ki, büsbütün göremez olacaklar.

27 Mayıs yönetimi, 1960 yılında bir çırpıda 147 öğretim üyesini üniversite dışına attı. Üstelik kopya da «içerden» verilmişti.

Geride kalanlar, hiçbir şey olmamış gibi havalara baktılar. «Kurtuldum» sanmanın avuntusuydu bu. Öğrencilerin davranışı da farklı olmadı.

Böyle davranışların sonu YÖK'tür.

Bu davranışlara ise, YÖK bile çoktur.

ruh nedir?

Merak edenler olmuş, benim bu sokak kapısı köşesinde, ruh hastalıkları üzerinde niçin bu kadar durduğumu... Haklılar. Sağolsunlar. Sevindim. Anlatacağım.

Ben Cumhuriyetimizden de iki yıl daha yaşıyım. Yarı yüzyılı çoktan aşan ömrümde ben, göbeğimi poyraza, sırtımı lodosa verip dalga geçmek fırsatı bulamadım. Neden? Başıma açtığım işler, böyle bir fırsat veremezdi ki... Hem zaten açmasaydım, o rahatlığın dayanakları yoktu ki.

Bu yaşayış, ne komedi idi ne de melodram. Her zaman hepsi beraberdi. Nice komedya ve tragedyanın, hazırlanışı ve sahneye konuşunda bulundum, görevler aldım. Perdeciden baba rolüne kadar.

İnsan suyu, zaman nehrinde akıyor. Hızlı da, yavaş da... Bazen berrak mı berrak. Bazen de çamurlu ya da boklu... Yüce Allah bizi topraktan yarattığına göre, bu kimyasal karrışım yadırganamaz.

Yaşayış bu olunca, bu nehirde akmaktan bazı sonuçlar doğuyor ruh sağlığı açısından. Ruh kirleniyor, ruh meşinleşiyor. Ya da kayboluyor, ruhsuzlar kıvranıp duruyorlar solucanlar gibi. İnsanlar, ruhlarının kurtarılması için dua ediyorlar.

Evet, kullanılmayan beyin eskimiyor. Böylece kimisi, hiç kullanmadığı beynini, getirdiği gibi götürüyor. Kullanılan beyin ışıldıyor, parlıyor, günü de gelip eskiyor. Güzel bu.

Ruhlar da sağlıklarını, canlılıklarını korumak için çırpınıyor, didiniyorlar. Ama ne yapsın zavallılar? Akan zamanın kirinden zehirleniyorlar bazen. Açık değil mi ne olduğu: Ruh hastalanıyor.

Dünyamıza ağaç gelip, kereste gitmeyenlerin ruhu, hastalanıyor. Ruhunu kaybetmeyenlerin ruhu, hastalanıyor. Bunun da güzeli bu.

Vicdan dışı olaylar sinirleri bozuyor. İnsanlık dışı olaylar da akli karıştııyor. Ruh hastalanıyor, iyileşiyor, yine hastalanıyor, yine iyileşiyor. Ömür de böyle geçip gidiyor.

Benim ömrüm de böyle geçti ya...

Ya ruh dediğimiz ne? O, insanın ta kendisi yahu! Bundan açık anlatım mı olur? Ruh insanın, vücudundan arta kalan kısmıdır.

Neyse! Böyle bir sonuca varmak iyi oldu. Çoktandır ruhun ne olduğunu düşünüp bulamıyordum. Şimdi sayenizde buluverdim. Mısırçarşısı'nın, Kapalıçarşı'nın kapılarında kitap satarlar hani: «Ruh nedir?» gibilerden. Hiçbirine inanmadığım iyi olmuş.

Yıllar önceydi. Ruhumun zehirlendiği, ateşli hastalığa tutulduğu bir zamandı. Kurtarmam gerekiydi onu. Danıştım. Hekim arkadaşlarım benim için, adı - sanı dorukta bir ruh doktorundan randevu aldılar. Gittim.

Yaşadıkça kadere karşı sınavlar geçiriyoruz. Bazen bu sınav soruları o kadar ağır oluyor ki, bilmeyen, bu dünyada yaşamaktan belge alır. Böyle bir olasılık milyonda bir midir? Canı cehenneme... Milyarda bir olsun. Olasıdır ya! Başa gelir ya! Benim başıma geldiği gibi...

Lütfen şimdi dikkat eder misiniz?

Doktorun bana randevu verdiği o odada, benim tek kardeşim ölmüştü. Yirmi üç yaşında fidan gibi bir genç adamdı Doğan'cık o odada güzelim ruhunu teslim ettiğinde. Yıl 1947 idi. Veremden gitmişti.

Yıllar geçmiş, ben yine o odaya ruh sıkıntılarımla te-

davisi için gitmiştim. İyileşmek bir yana, kötüleşerek çıktım dışarı. Bir daha da gitmedim. Doktora da, o odaya niçin gidemediğimi açıklayan haberi yolladım.

Üstad: «Böyle sudan nedenlerle tedaviden kaçmak olur mu canım?» demiş...

Sorarsız ya hani! «İnsan nasıl çıldırır?» diye... İşte tıptı tıpına böyle çıldırır. Çıldırmanın bundan daha mantıklı bir nedeni bulunamaz. Oysa ki ben üstada tedaviye gitmiştim.

Tüm bilim dallarında, doktora tezini başarıyla veren, doktor titrini kullanmaya hak kazanır. Tıp için de aynen öyle. Oysa ki biz onu da karıştırmışızdır. Doktor deyince, genellikle hekim demek isteriz (ben de yazımda karıştırıyorum ya!).

Bizde, Onur Doktoru (eskiden Fahri Doktor) dediğimiz bir titr var. Uluslararası adı Doktor honoris causa (kısacası Dr. h. c.). Şimdi karıştırmaya son verelim bir süre için bari. Onur Doktoru olur da, onur hekimi olmaz.

Hekimlik, herşeyden önce bir onur işidir ama, onur hekimliği olamaz.

Çok sevdiğim bir hekim arkadaşım anlatır: «Dünyada vizite ile çalışan iki meslek vardır. Biri hekimlik, biri de fâhişeliktir,» der.

Bu sözün şu anda aklıma gelmesi, münasebetsizlikmiş gibi gözükebilir. Değil. Bunların vizite ücreti almamalarından, tehlikeler doğar, denir. Ötekini ben çoktan unuttum gitti, hekimler almazsa ne olur, onu anlatayım.

Aziz dosttur, sevgili arkadaşdır hekim, muayene eder, tedavi eder, bazen ilacını bile verir, para da almaz. Verilince kızar bile. Bu da yıllarca sürer.

Öyle gün gelir ki, insan utancından gidemez olur artık. Dostluk ne kadar derin olursa olsun... Öleceğini bilse gitmez insan. Canım dostum Erdoğan'a da (Özdamar, Prof. Dr.) o yüzden gitmez olmuştum ya...

Ama, öteki üstadım beni büsbütün tozutturmasından

sonra dayanamadım, yine ona gittim. Sevgiyle karşıladı. Sarmaştık. Anlattım.

Bir kahkaha tufanıyla, güldü de güldü. Kahkahasından camlar zıngırdadı. Kafasını ve yüreğini cömertçe sergileyen o berrak gözlerinden, yaşlar aktı gülmekten.

O güldükçe benim yüreğim ferahladı. Ben de gülmeye başladım. Sonunda kahkahalarımız beraberce güyledi. Erdoğan benim ruhumu, limon çiçekleriyle yıkamıştı.

İnsanın ilacı insandı.

Ona da Benbanaste'ye de, yürekten minnetler borçluyum. Haberleri olsun! Yine biriktirmeye başladı bazı vicdan fıkraları... Yakında yine geleceğe benzerim. Vizite parasını ister alsınlar, ister almasınlar.

Züppelik, yalnız giyim -kuşamda olmuyor. Latince aslı cibiliyetsizlik... Ayrıca, kibarlık taslamak bu. Kendini önemsetmeye yeltenmek. Züppe, hiçbir zaman görünmek istediği şey değil.

O zaman, çok kişinin görünüşü sahte, içi başka. Çok olayın ise içeriği görüldüğünden çok farklı. Adam şövalye kılığında, içi palyaço. Ama palyaçonun yüreği şövalye. Aslanların ise bir kısmı eşek.

Ne olacak, böyle gelmiş - böyle gider diye umursamadık mı, ruhumuzu teslim ettik demektir.

kadın ve akıl

Akıllı, daha az akıllı ile alay eder. Bu ona, akıl cüzdanının verdiği bir haktır. Az akıllı ise, çok akıllı ile alay etmeye yeltenir. Büsbütün açık düşer.

Erkeklerin kadınları küçümsemeye kalkışmaları, işte bu ikincisine örnektir. Zavallı erkekler, kadınlarla alay ettiklerini sandıkça, kendilerini büsbütün saflık çukuruna iterler.

Ünlerini, bilim ve sanat yetenekleri ile yapmış, dünyaya ve zamana yayabilmek başarısını göstermiş üstün kadınları hemen söze katmayalım. Madam Curie gibi, George Sand gibi.

Kafasıyla değil, göğüsleriyle ünlerini dünyaya yaymak başarısı gösterenlerin bile, erkekleri akıl yönünden nasıl teraziye koyduklarını, perişan ettiklerini görelim önce. İtalyan aktris Anna Magnani'yi unutmadık herhalde. Diyordu ki:

«Erkeklerin üst yönetimi ele geçirmeleri, gebelik yüzünden engellenmedikleri içindir.»

Sophia Loren'in, ününü aklıyla yaptığını düşünebiliyor muyuz? Hayır. Öyleyse nesiyle yaptı? Kadınlığıyla, kadınlık uzuvlarıyla ha? Böyle sanıyorsak, yine saçmaladık demektir. Erkekler bu kafada olmaya devam ederlerse, kıyamete kadar kadınların uşağı kalmaya mahkûmdurlar.

Pekiye ya Sophie Loren, milyonlarca kadında o kadar güzeli bulunan göğüslerini, milyonlarca erkeğin kafasına nasıl sokabilirdi? Basit. Akıyla. Bile bile.

Sophia Loren'e sordular: «Neden güzel kadınlar erkekleri, akıllı kadınlardan daha çok etkiliyor?» diye. Sophia biliyordu bu işi:

«Basit! İyi göremeyen erkek azdır. Ama aptal erkek boldur.»

Sophia Loren'in gençlik zamanıydı. Nasıl anlatmalı güzelliğini şimdi? Neyse. Bilen bilir ya... Günün birinde günah çıkartmaya gitti. Huzuruna çıktığı papaz sordu: «Adınız nedir?» Sophia, çok kısa ve güzel bir cevap verdi:

«Benim günahlarım, isimle başlamaz.»

Şimdi izninizle ününü göğüsleriyle değil, bacaklarıyla yapmış bir kadına gelelim. Bu bacakların ünü, tam elli yıldır sürüyor. Sahibi Marlene Dietrich'i bu bacaklar, yetmişinden sonra sahneye bile çıkarttı.

Bir gazeteci Marlene Dietrich'e sormuştu. «Kadınlar mı daha akıllı ve anlayışlıdır, erkekler mi?» diye. O hiç tereddüt etmeden cevaplamıştı:

«Elbet kadınlar! Siz dünyada, sadece bacakları güzel diye bir erkeğin peşinden koşan kadın gördünüz mü?»

Erkekler âşık olur, uçurumun kenarına gelirler. Akılları bütün bütüne işlemez olur. Gevşedikçe uçuruma yaklaşırlar. Aşk yaltaklanmalarına başladılar mı da, uçuruma düşüverirler. Uçurum dibi çamura gömülme hızı, yaltaklandıkça artar.

Sevgilinin kaşı imiş, sevgilinin gözü imiş, dünya bun-

lar etrafında dönmeye başlar. Abartmaların sonu gelmez. Örnekleri, bizim Divan edebiyatımızda bolca vardır.

Hani o: «Güllü dîbâ giydin ammâ...» diye başlayanı... Ne imiş? Sevgilisi güllü kumaştan giysiye bürünmüş de, o gülün dikenini tenini incitir diye, beyimizin ödünü koparmış. Vay züppe vay!

Karnı tok - sırtı pek işsizlerin hayalleri bunlar. Kalmadı ki böyle aşk günümüzde. Hayaller bile göklerden indi, yerlerde sürünüyor. Günümüz âşık erkeği, sevgilisi petrol zammından hırpalanmasın diye yakarır durur.

Kadınlar, mıncıklanmamış edebiyatın da nasıl yapılabileceğini, erkeklerden kat - kat iyi bilirler.

Bir toplulukta mektuplardan söz açılmıştı. Herkes, aldığı en ilgi çekici mektubu anlatıyordu. Erkeklerin en yaşlısı da, şöyle anlattı: «Bu kadar yıl yaşadktan sonra, kaçbin mektup aldığımın hesabını yapamam. Ama unutmadığım bir mektup var. Çok güzel bir hanımdan almıştım. İçinde de sadece tek bir sözcük yazılıydı...» Adam bir nefes alıp ekledi:

«Çarşamba.»

Ne kadar açık, ne kadar sade bir anlatım bu! Bir erkeğin yapamayacağı şey işte. O ille kavuşma hayallerine binip, göklere yükselecek... Mıncıklanmış edebiyat ile ömür tüketecek. Sonunda da olacağı şu:

Brabançon çok yaşlanmıştı. Gençlik günlerinin anıları ile avunup duruyordu. Bir gün kendisini, o eski zamanların en güzel kadınlarından Madam Vallière ziyaret etti. Eski günler anıldı. Adamın dili çözüldü. Kadına, gençliğinde onu, gizli bir aşkla ve deliler gibi sevdiğini anlattı. Madam çok üzüldü:

«Tanrım! Ne yazık! Niçin bana bir tek söz söylemediniz? Ben kime hayır dedim ki? Size de demezdim.»

Erkeklerin, âşık oldukları kadınlara yaklaşmalarında incelik aranmasına pekiyi de, lafı macunlaştırmak da gerekli mi? Değil.

Bir Fransız Marki'si savaşta çene kemiği ve dilinin ucunu kaybetti. Haber Paris salonlarında yıldırım hızıyla yayıldı. Çünkü Marki cenapları, kadınlar katındaki başarılarıyla ünlüydü. Kendisini kıskanmış olanlardan birisi, kadınlara şöyle takılıyordu: «Yazık! Kendisi artık sizi nasıl sevdiğini, nasıl taptığını anlatamayacak.» Hanımın biri karşı koydu.

«Ne var bunda? Giriş yapmadan da konuya geçilebilir.»

Yaklaşmanın güvenli silahı para da değil. Aktris Sophie Arnould o kadar güzel ve çekici idi ki, erkekler etrafında pervane olurdu. Evlenme teklif edenlerin ise, hesabı bilinmezdi. Seksen yaşında bir Kont da adaylar arasındaydı. Üstelik, ömrü boyu da, kırk bin Ecu değerinde bir gelir garantiliyordu.

Güzel kadın bunu da reddetti. Annesi kızdı: «Senin kırk bin Ecu'nun ne olduğundan haberin yok herhalde!» Sophie karşı koydu:

«Yok! Ama benim, seksen yaşın ne olduğundan haberm var.»

Sanatın yücesi bile, kadınlara yaklaşma silahı değil. Besteci Weber, bir zamanlar Prag'da yaşamıştı. O sırada da, ünlü aktris Threse Brunetti'ye öyle tutulmuştu ki, gözü dünyayı görmüyordu. Therese, o kadar ateşli idi, erkekleri öylesine kavurur idi ki, desek ki Weber cehenneme atıdıp serinlemeyi hayal ederdi, yeridir. Anı defterine 19.2.1813'de şu notu düşmüştü:

«Onsuz yaşamanın neşesi yok! Ama onunla da, yalnız sinirlenme ateşi...»

Yazık olmuş Weber'in bu zamanlarına. Kadın - erkek ilişkilerinde, hiç olmazsa sağlıklı olmanın yolunu bulmalı...

Erkekler kadınları, sevmekten çok saymalı! Kadınlar da erkekleri, saymaktan çok sevmeli!

Karadeniz'in suyu tatlıdır

Mizah cevherine yatkın kişi, esprinin şimşegi kafasında çaktığı anda, çokluk kendini tutamaz, onu yansıtır. Yeri değilmiş, zamanı değilmiş pek umursamaz.

Tiyatro çevresinde, genellikle komedyenler için söylenmesine alışılmış anlatım da şudur: «İyi bir espri uğruna, büyükannesini satar.»

Aktör R. Rober, kendisine fıkra anlatmak isteyen birisi olursa soruyor: «Uzun mu, kısa mı?» diye. Ekliyor da:

«Uzunsa, bir yudum birşey içip gelirim ve önemli yere yetişirim. Sen başla!» diyor.

Fıkraı, olabildiği kadar kısaltmalı. Kısaltmak zordur ama sonuca da böyle varılır. Fıkra macunlaşırsa, anlaşılmış olsa bile, esprisi uçmuş gitmiştir. Espri, belirli zaman ölçüsü içindeki belirli yoğunluk ile etki yapar. Zamana çokça yayılmış ise, yok olur gider. Öyleyse yeteri hazırlıktan hemen sonra esprinin şaşırtıcı yumruğunu vuruvermelidir.

Öyle kişi var ki, fıkra ile ilgisi olmayan bir alay ayrınıtıyı araya sokuşturur. Anlatımın daha başında ya da sırası gelmeden, kendisi gülmeye başlar. Böylesi, dinleyen azap verir.

Kendini akıllı sanan kişilerin, başkalarını aptal sanması doğaldır. Bunlar, espriyi karşısındakine iyice anlatabilmek için, uzata - uzata, kanırta - kanırta açıklamalar yapma çaba-

sına düşerler. Bir anlatıma göre espri, açıklamaya çalıştıkça büsbütün yok olur.

Dinleyen aptalsa, espriyi kısa da olsa anlamaz. Açıklanırsa, laf sulandığı için zaten anlamaz. Dinleyen akıllı ise, macunlaşan açıklamalardan sonra, o da birşey anlamaz. Zaten espri uçup gitmiş... Anlayacak ne kalmış?

Aptalların espriyi, hiç de yapamayacağı söylenemez. Rastlantı sonucu neler olmuyor? Aptal da espriyi böylesine yapar. Bezdirici olanı, aptalın kendisini esprili birisi sayıp, boyuna onu yakalamaya çalışmasıdır.

Yergi (hiciv) mizahın bir bölümüdür. Tüm mizahın büyük silahı da tuzak kurmaktır. Yergi de, küçük düşürme tuzağıdır.

Aptal kişinin en çok şaşırdığı şey, her küçük düşürmeyi, her tür pislik atmayı, yergi mizahı sanmasıdır. Oysa ki mizahsız pislik atmak, çifte atmaktan daha eşekçedir.

Sevgili Karadenizlilerimiz, mizaha yatkınlıkları ile ünlüdürler. Bunu hak da ederler. Kendimi övmek gibi olur diye nereli olduğumu söylemeyeceğim. Ama aralarında da çok bulundum ha...

Yapı yerlerinden az mı anım var kalan, Karadenizliler üzerine.

Hüseyin kalfa ile Osman usta dostlarımı unutamam. Her ikisi de yapı yerimizi mizah çiçekleri ile süsleyen. bize neşemizi kaybettirmeyen değerli kişilerdi.

Günün birinde ikisinin de gözü, yapının yanındaki cad-deden geçen bir kadına takıldı. Kadın o kadar şişman, o kadar iri idi ki, gölgesinde beş kedi uyurdu.

Hüseyin kalfa dürttü: «Ula Oosman! Bu kadını öpebilir misun?» O, hesabını zaten yapmıştı:

«Bütününü yapamam ama, dinamit atar parçasını öperim,» dedi.

Karadeniz kentlerinden bir kahvede, şakacı birisi İstanbul'a gidişini tatlı tatlı anlatıyor. Herkes de kahkahadan kırılıyor. Temel Reis hariç. O, taş gibi bir suratla çayını yudumluyor. Neden gülmediğini soran arkadaşının da kulağına fısıldıyor:

«Bu heriften hiç hoşlanmayrum. Gidince güleceğüm.»

Bilginlerin bile anlayamayacağı sorunları Karadenizli anında çözer.

«Uy Temel! De bakayım bana! Bu insanlar, telefonsuz - telgrafsız - radyosuz nasıl yaşadılar?»

«Yaşamadılar ki. Görmüyor musun? Hepsi gebermiş.»

Karadeniz bu! Bir esti mi, kara dalgalar göklere çıkar. Gökler suya gömülür. Yine böyle bir fırtınada vapur o kadar tehlikeye girdi ki, her an batacak gibi oldu. Herkes duaya başladı. Cemal de başladı.

Başladı ama, bir an gözüne bir mahalle komşusu ilişti. O da ellerini açmış, bağıra bağıra dua ediyordu. Adam üstelik namuzsuz, düzenbaz, dalaverecinin de tekiydi. Cemal fırlayıp gitti. Komşusunun omuzuna vurarak dedi ki:

«Ula çaaabuk kes sesini! Rabbim duymasın ki sen bu gemidesun. Yoksa senin yüzünden hepimizi feda eder...»

Karadenizli köylü, akıl almak için kasaba imamına gidip derdini anlattı. O da, neden köy imamına anlatmadığını sorunca şu cevabı verdi:

«Bizim imam çok dindardır. Bana zorluk çıkarır. Belki sen bir kolayını bulursun dedim daa!»

Ne de güzel bir açıkyüreklilik bu! Öyle görünüyor ama,

aldanmamalı, entrika yok bunda. Karadenizlinin Tanrıya yakarışı bile, tertemiz bir içtenlikle:

«Kurban olayım saa Rabbim! Yedi kat yabancıları kollaaaysun da, penu, ha şu Cemal kulunu neden görmezlikten celeeeeysun?»

Ünlü Karadenizlilerden de bir örnek verelim. Eski Mülkiye hocalarından (sonradan da politikada en yükseğe çıkan) bir Karadenizli, ülkemizin çıkış yollarını yarım yüzyıl önce görmüş, anlatmış:

«Yalnız iç ticaretle yetinilemez. İhracat şart. İç ticaret aile içi sevişme gibi birşeydir. Olağandır. Oysa ki ihracat yaparsan, komşunun kızıyla sevişmiş gibi olursun. Çok zevklidir.»

Geçenlerde kalabalık bir öğle yemeğindeydik. Yanımdaki arkadaş üç masa ötede oturan kocaman kanca burunlu birini gösterip açıkladı: «Karadenizlidir,» diye. Ben de ona çok küçük burunlu birini gösterip açıkladım: «Karadenizlidir,» diye. İsyan etti:

«Deli misin be! Bu kadar küçük burunlu Karadenizli olur mu?» Anlattım:

«Olmaz elbet. Bu adam gizli teşkilâttandır da, tanınmasın diye, burnunu ameliyat edip küçülttüler.»

Bir zamanlar Berlin'de Prof. Dr. Rode var. Estetik cerrah. Çok ünlü. Hatta hınzırın biri Rode'ye takılıyor: «Sen kadınları tanınmayacak kadar güzelleştiriyorsun!» diye.

Rode de az hınzırlardan değil. Bir Çardaşfürstin temsilinin perde arasında, fuayedede bağırıp duruyor:

«Olağanüstü bir başarı... Bundan güzel oynanamaz. Sahnede benden tam dört burun var!»

İyi de, doktorlar bu yönde bir tanıtıma başlarsa, ne biçim gelişmeler olur ki? Gözcü: «Üç çift göz benden,» cerrah: «İki mide, üç safrakesesi,» diyecek.

Peki ya, benim sevgili ürolog ağabeyim ne der? «İki çift billûr, dört tek...» Yok yoook, keselim bu lafı.

günlerden anlar

Denebilir ki: «Dünya küre biçimidir. Neresinden bakarsan bak, aynı b.kun soyudur.»

Öyle değil ama... Dünya, kendisinden ve insanlardan çok uzaklaşana öyle görünür. Bu kadar uzaklaşan ise zaten, ne farklılıkları anlar, ne de onun zevkine varır.

Evet, kendisinden akıl ve zevk alabileceğimiz, insan sayısı, caddeler - mahalleler dolusu değil. Ama az mı? Değil.

O kadar hoş insan var ki çevremizde, hepsinin balını almaya hangi arının ömrü yeter.

Arı dedim de aklıma geldi. Bizim İstanbul Teknik Üniversitesi'nin amblemi ve rozetinde arı vardır. Mühendislik de eski yıllarda şimdiki gibi değil, çok itibarlıydı. Bu nedenle de bütün öğrenciler, üstünde arı resmi olan rozeti takıyordu.

Bir sömestr tatilinde, çok sayıda öğrenci Haydarpaşa garına gidip bilet kuyruğuna giriyor. Yaşlı bir kadın bunlara bakmış bakmış da gelip sormuş:

«Evlâdım, siz 'Sıtma Mücadele'den misiniz?» diye.

Kırk yedi yılı Nisan ayındaydık. Bir kamyon değerli malzeme ile Diyarbakır'a vardım. Oradan da Tekel'den beş yüz kilo dinamiti alıp Hakkâri'ye gidiyorum. Kış uykusuna yatan yapı yerimizi uyandıracacağım.

Bir akşam karanlığı Diyarbakır'dan yine yola çıktık kamyonla. İkinci Dünya Savaşı sonrası zaten. Başka taşıt da yok. Taşıtların hepsi de eskimekten harabeye dönmüş. Yollar da berbattan beter.

Saatler geçmek bilmiyor. Kamyon inliyor. Şoför de inler gibi şarkı söylüyor. Bana: «Sen uyu! Kestirmeden gideceğim,» dedi. Uyudum. Bilmem ki kaç saat geçmişti.

Çok şiddetli sarsıntılarla uyandım. Rüya görüyorum sandım. Çünkü demiryolunda gidiyorduk. Batman köprüsü üzerindeydik. On tane elli metre açıklıkta kemer köprüydü bu. Cumhuriyet döneminin okul kitaplarına geçmiş yapılarındandı.

Biz tren köprüsünden kamyonla ve kaçak geçiyorduk ki, araba arıza yaptı ve köprü ortasında da kaldık. Yarım ton dinamitle. Sabah karanlığında.

Şoför deli gibi fırlayıp arızayı gidermeye girişti. Tren geçmesine bir saat vardı.

Unutamam o anda içimden geçenleri. Aşağıdan Batman çayı akıyor. Tren yaklaşırken suya atlasam kurtulurum ama, sonrası ne olur? Ölümden beter.

Ya kurtulmak ya da gözümü yumup treni beklemekten başka yol yok.

Bir sigarayı zor yaktım titremekten. Bir de şoföre yaktım. Arada bir uzatıyorum, emiyor. Bir yandan da muavinle beraber kamyonun orasını burasını yumruklayıp, tekmeliyorlar.

Bu bir saatin duygulanmalarını dile getirmeye gücüm, yeteneğim yok. Şunu diyeyim: Kurtulduk. Kamyon yine çalıştı, karşı yakaya geçtik. Beş dakika sonra da tren geçti.

Traşı bırakıp şunu da ekleyeyim: Bir gün rakı içip, kadin oynattık. Yola sonra devam ettik. (Aman yanlış anlaşılmasın, bekârdım o zaman.)

Ülkemizde, ne hoş insanlarızdır biz! Şiir gibi insanlarızdır hepimiz. Yok - yok, müzik aleti gibiyizdir.

Öyleyizdir de bizim akordumuz zor yapılıır. Hatta çoğumuz akort tutmayız.

Ya bolluk içinde yüzeriz, ya darlıktan nefessiz kalırız. Şu döviz işimizde olduğu gibi.

1958 yılında iş için yurt dışına gidecektim. Gidebilmek için döviz gerekli. Alması bir dert. Ankara'ya gittim Sadece elli Dolar döviz alabilmek için üç gün Maliye Bakanı'nın kapısında bekledim. İçeri bile sokmadılar.

Yine akşam oldu. Kederimden ne yapacağımı bilmiyorum. Bir arkadaşım beni Club 47 diye bir yere yemeğe götürdü. İçiyoruz.

Yıllar geçtikçe rastlantılara daha az şaşar oldum ama, bu da şaşılacak gibi idi ya: Yanımızdaki masaya Maliye Bakanı rahmetli Hasan Polatkan gelip oturmasını mı... Yanında Müsteşarı ve Genel Müdürleri ile beraber. İçlerinden birisi de tanıdığım bir zat değil mi?

Bu zat bana laf attı: «Hayrola! Ankara'da ne yapıyorsunuz?» diye. Ben de: «Sayın Maliye Bakanı'na odacı oldum,» dedim. Herkes bir tuhaf baktı. İki cümle ile durumu özetledim. Kahkahalar atıldı.

Sayın Bakan: «Yarın sabah lütfen teşrif ediniz!» dedi. Ertesi gün gittim. On dakikada işim bitti.

Yaaa, işte böyle. Umudu yitirmemeli. Sıkıntıya düşünce restorana gidip, ilgili Bakanı beklemeli.

Grafik sanatçımız Mengü Ertel, uluslararası üne sahiptir. Bu ünü de, fırçasına zil takarak yapmamıştır. Söke söke hak etmiştir. Bana dostluğunu bağışlamasıyla da övünürüm.

Yıllar önce bir akşam hanımlardan izin alıp akşam yemeğine çıktık. Şair Edip Cansever dostumuz da beraberdi. Masaya oturup içki ve mezeleri söyledik. Günün en tatlı zamanı da budur. Ne öncesi, ne sonrası...

Dünyaya her ikisinden de epeyce önce geldiğim için,

Mengü bana abi diyor. Edip'le de henüz kaynaşmadığımız bir zamandı, o da bey deyip duruyor. Çok rica ettim tek- lif - tekellüfî bırakmasını ama, o yine bey deyip duruyor.

Gece ilerledi. Biz ateşlendik, burunlarımız kızardı. Dünya bize vız gelmeye başladı. Edip hâlâ, bey deyip duruyor. Sonunda, aramıza mesafe koymak istemesine çok açık bir şekilde darılınca, hatırımlı kırmadı sağolsun, «Ulan Ay- dın bey!» demeye başlamıştı.

Günün birinde Mengü ile Çan kazamıza gittik. İşimiz bitti, yakın köyleri de dđlaştık. Çok ince örgölü el işi se- petler vardı. Sevdik bunları. Ben iki tane aldım. Mengü ken- dini tutamadı, on tane aldı. Sonra Bandırma'ya gelip va- pura bindik. Sepetlerimizle beraber.

Biraz sonra çocuğun biri Mengü'ye yaklaşıp dürttü ve sordu: «Amca! Sepetleri kaçta veriyorsun?» diye.

Herkes birşey biriktirdi. Ben de anı biriktirdim. Hafif- ten gözlerimi yumup, şöyle bir anınca eski günleri, huzur duyuyorum.

Olabilir ki: «Adama bakın! Biriktirecek şey bulamamış da anı biriktirmiş!» diyen çıkar.

Etrafımız filozof dolu. Bir dost geçen gün diyordu ki: «Bana artık enayi yerine konmak da vız geliyor. Bunun da dünyaya gelmekten doğan bir borç olduğunu kabul et- tim. Rahat ediyorum.»

cücelerin gölgesi

Bugün kahve dediğimiz yerin eski adı kıraathane idi. Yani okuma evi. Bu ad da uydurmaydı ya. Kimsenin doğru dürüst birşey okuduğu yoktu. Sohbet denen söyleşi vardı ama, ağırlık kumarlı - kumarsız oyunlardaydı.

Sohbetin asıl yeri meyhanelerdi. Çünkü orada oyun yoktu.

Çay - kahvenin yanında içki de içilen, hafiften yemek, hatta pasta ve tatlı da yenebilen Frenk usulü Kafe denen yerler bizde gelişemedi. Oysa ki, seksten sanata, her tür söyleşinin yapıldığı yerler buralarıydı.

Geçenlerde eski Berlin kahvelerini anlatan bir hoş kitap elime geçti. Zevkle okudum.

Neler yok ki... Dadaizm akımının başından, her türlü hergeleliğe kadar. Bunların süreklilerinden biri çocukluğunu şöyle anlatıyor:

Ben çok yaramaz bir çocuktum. Annemi babamı bir ke-recik sevindirebildim. O da doğumumdan dokuz ay önceydi.

Şöyle bir etrafıma bakıyorum da satılan kitapların bir bölümü cinsel azdırma paçavrası... Müziğimizde arabesk, mimaride bit pazarı derlemesi, tiyatromuzda Dallas dizi ke-pazeliği var. Bunları ortaya koyanlar, toplumumuzun ünlü kişileri.

Bu cıvıklığın anahtarını da yine, G. von Cziffra'nın «Kahvede İnek» kitabında buldum (Knaur 1049).

Bir ressam, şairin birini beyenmiyor ama önemsenmesine şaşıyor: «Nasıl oluyor da böyle bir cücenin gölgesi topluma düşebilir?» Karl Kraus düğümü çözüyor:

«Bir ülkede kültür güneşi yeni doğuyorsa, cücelerin de gölgesi çok uzun olur.»

Bu kahvelerde bir garson var. Yarım yüzyıl sonra da olsa, uzak bir ülkede de olsa, adını anmak borçtur bu garsonun: Herr Hahn. Kendileri, kahvesine devam eden bütün yazarların tüm eserlerini biliyor. Onları çok iyi değerlendirme yeteneğine sahip. En çok da, lirik şair M. H. Neisse'yi seviyor.

Ya biz günümüzde neredeyiz? Bağımsız bir Kültür Bakanlığına yine gerek görülmedi. Yine biryerlere bağlandı. Her sorunun kültür kaynağında çözüleceği anlaşılmadı hâlâ. Herr Hahn'ın edebiyat düzeyinde garsonlarımızın sayısı çok olabilseydi, demokrasimizin de daha iyi işleyebileceği kavranamadı.

Şimdi avunmaya bahane arayalım. Edebiyat üstadı Herr Hahn'ın ülkesindeki İmparator Wilhelm II, ressam Cézanne'ın bir tablosunu asanları, «Paris'in pis sanatını» getirdikleri için vatan haini ilan ediyor. Tablo ortadan kalksın diye bir banker iki yüz marka satın alıp bir dostuna hediye ediyor. Ne demeli? Garsonu üstad olan bir ülkenin, İmparatoru da bunun gibi olabiliyor.

Majesteleri ressam Werner'e bayılıyor. Adam duvarlar boyu kendi muhafız alayı ve beygirlerini resmediyor. İmparatorun Werner hakkında düşüncesini sorduğu ressam Max Liebermann, yine her zamanki hınzır cevaplarından birini veriyor:

«Hiçbirimiz onun kadar güzel rugan çizme resmi yapamayız.»

O zaman Berlin kahvelerinin önemli kişilerinden biri, sanat eseri koleksiyoncusu James Simon. Rembrandt tabloları bile var. Ama bu işin tüccarı. Meraklısını acımadan kazıklıyor. Kafe'nin hergelelerinden Anton Kuh ona takılıyor:

«Dün geceyarısı villanızın önünden geçerken bir hışırtı duydum.» Simon merakla soruyor: «Hışırtı mı? Ne sesiydi bu?» Kuh oturtuyor:

«Yükselttiğiniz fiatların sesiydi.»

Ne güzel anekdot, değil mi? Bize de uyar. Hışırtı hariç. Fiatlar bizde haşırtı ve gıcirtı ile yükselir.

Eski Berlin sanat yaşayışı içinde bu kahvelerin sürekli misafirlerinden aktris Adele Sandrock'un çok özel bir yeri var. Kahve içi ve dışından, kendisini sevgi ile anımsatacak sayısız anekdot bırakmış. Çok kitapta anılıyor. Benim gençliğimde Şehzadebaşı sinemalarında, onun yaşlı kadın rollerinde oynadığı filmler gördüm.

Bir gün kahvede bir meslekdaşı hanımla acı tartışmış. Kendini tutamayıp garsona emretmiş: «Karl, çabuk bir süpürge getir.» Garson şaşkın: «Süpürge mi? Niçin?» Adele açıklamış:

«Bu hanım evine gidecek de.» (Cadılar süpürgeye binip uçarlar ya.)

Adele Sandrock'un bir can düşmanı var. Raslantı sonucu ikisi aynı oyunda sahneye çıkacaklar. Öteki hanım daha yaşlı bir kadın rolüne çıkacak. O da az hınzır değil. Soruyor: «Kendimi nasıl yaşlı göstereyim? Sen bilirsin.» Adele'nin cevabı kısa:

«Yüzünü yıka!»

Taze kibarlar sanata çok düşkün olur. Yemek davetleri programında müzik bulunmazsa, noksanlık sayarlar. Yi-

ne böyle bir davette yaylı sazlar dörtlüsü çalmış, çalmış... Adele Sandrock açlıktan eziyet çekiyor. Sonunda müzik programı bitiyor. Yanındaki adam Adele'ye açıklıyor: «İki yıldır beraber çalışıyorlar.» Adele soruyor:

«O kadar sürdü mü?»

B. Brecht de bu kahvelerin süreklilerinden. Bir gün, «Size bir doktor anekdotu anlatacağım,» deyip başlıyor:

Picasso, ressam Kokoschka'nın adını ilk defa işittiğinde soruyor: «Ne bu? Yeni bir uyuşturucu zehir ismi mi?»

Brecht sanki anekdotu bitirmiş gibi susuyor. Dr. Döblin atılmış: «E, hani? Doktor bunun neresinde?» Brecht tamamlıyor:

«Ha sahi! Kokoschka yukardaki sahneyi işitince, elindeki şarap bardağını kızgınlıktan sıkarak parçalıyor. Doktora götürüp yaralanan elini diktiriyorlar... »

M. Liebermann çok aranan bir portre ressamıydı. Çok titizdi de. Herkesi kabul etmezdi. Bir yeni zengini de reddetti ama, adam sonunda o kadar sırnaştı, o kadar yüksek ücret verdi ki kabul zorunda kaldı.

Resim bitti ama, adam hoşlanmadı. İyi benzemediği düşüncesindeydi. Liebermann isyan etti:

«Siz ne söylüyorsunuz? Ben sizi, kendinizin size benzediğinden daha çok benzettim.»

Hamburglu bir resimseverin eline, antikacı dükkânından kelepir düşürdüğü bir tablo geçti. Bu sanattan anlayanlar, bu Liebermann olabilir dediler. Resim üzerine çok tartışma çıktı. Sahibine de o kadar merak oldu ki resmi kaplığı gibi Berlin'e gitti. Liebermann'a başvurup gerçeği sordu.

Resmi gören Liebermann bir anda çok duygulandı. Misafirine açıkladı:

«Resim benim. Ama çok rica ederim, kimseye söylemeyiniz.»

Taze asillerden birisi, portresini yapan ressam Liebermann'a, yüz biçiminin bozuk resmedildiğinden şikâyet ediyordu. Sanatçı karşı koydu:

«Siz bunun nedenini, annenizle babanızda arasanız iyi edersiniz.»

giderken de çıplağız

Arada bir, içinde döndürüldüğümüz olaylar çarkını durdurup düşünmek şart:

Yaşanan zaman hangisidir? İçinde bulunulan «an» mı? Evet, hayvanlar için öyle.. .

Ama, bazı insanlar için de buna benzediğini saklamaya gerek yok.

Kişi, ne kadar küçük zaman birimlerini yaşıyorsa, ufku o derece dardır. Anlar, dakikalar ya da saatler sınırları içinde hapsedilmiştir. Böyleleri olsa olsa günleri yaşar.

Oysa ki her an, tüm yaşayışın bir parçası gibi yaşanmalıdır. Ağaçlardan ormanı göremeyen kişi, günlerden de hayatı göremez. Böylesi tüm zamanını işi ile evi arasında böler, hepsini de gündelik yaşar.

Bakıyorsunuz, adamın fena halde içi sıkılıyor. Patlayacak sıkıntıdan. Geberecek. Neden?

Zavallı kendisi ile yalnız kalmış da ondan. En berbat durum da budur. Hiçbir iş dışı uğraşı olmayan, kendine böyle bir uğraş bulamayan kişi, yalnız kalınca sıkılır elbet. Bu sıkıntının kaynağı, kendi kafa ve ruh kofluğudur.

Canı sıkılmak başka, bir nedenle üzülmek başkadır. Diyelim ki işler kötü gider ya da çocuk sınıfta kalır. Üzülür insan tabii. Bunlar «nedenli üzüntüler»dir. «Yahu! Benim kalemi yine yürüttüler, canım sıkıldı şimdi...» dersek bile, bir üzüntüyü anlatmış oluruz.

Üzüntü de sarhoşluk gibidir. En ufağından battal boya kadar, her ölçüde bulunur.

Denebilir ki. üzülenin de ölçüsü mü olurmuş? Olur ya... Hem de nasıl! Kendini üzüntüye kaptırıp koyveren kişinin davranışı, yüzme bilmeden suya atlayan kişinin çırpınmasından farklı değil ki...

Ne kadar yakın olursa olsun, bir ölünün arkasından tutulacak matem bile ölçüsüzlüğü övülemez. Ölüme isyanın bile ölçüsü olmalıdır.

Böyle bir sözü söyleyebilmeye iyice kızmak, söyleyenin küçümsemek kolay yol. Hiç istemiyorum ama, şu anda aklıma başkası gelmediği için, kendi geçmişimden bir örnek vermek zorundayım.

Benim altın kalpli, nur yüzlü bir anneannem vardı. Ne kadar severdim onu. Çok yaşlıydı. Yaşını, kendi dahil kimse bilmezdi. 1936 yılında dünyamızdan göçtü. Onun ölümü ile evimiz, yıllarca süren ağır bir matem karanlığına gömüldü.

Hele annem, uzun yıllar günde birkaç saat ağladı. Geçen zaman kederini azaltmadı. Günün birinde bir aile büyüğümüz gelip anneme dedi ki:

«Matemin bu kadarı günah. Allaha isyan bu! Sıralı ölümdü. Kendini tut!» Annem, «Sıralı ölümdü,» dedi diye, Hacı Dayıya düşman oldu. Ağlamaya devam etti.

Kader ağlarını ördü. Aradan on bir yıl geçtikten sonra 1947'de annem, küçük oğlunu yirmi üç yaşındayken top-rağa verdi. Tek kardeşimi...

O zaman anlamıştık sırasız ölümün ne olduğunu.

Evrenin yaşı o derece geçkin ki, emare'lere dayanan bilginler, yaklaşık on beş milyar yıl öncesini görebiliyor da, daha öncesi bilinmiyor, kavranamıyor.

İçinde bulunduğumuz Samanyolu'nun yaklaşık 10 mil-

yar, Güneş ve Dünya'nın ise 4,5 milyar yaşında olduğu kabul ediliyor.

İlk fosiller 600 milyon yıl ve ilk Dinosorlar 230 milyon yıl öncesinde. İlk memeli hayvanlar 63 milyon yıl önce yaşamış.

İnsanlar ise henüz bebek çağında... Henüz sadece bir milyon yaşında... Evet, henüz bebek yaşında olan insanlık, dünyayı bu hale getirdiğine göre, kartlaştıktan sonra ne hale getirir kimbilir?..

Allah insanları, insanlardan korusun...

Ömür hediyem ne kadarsa, o kadarına razıyım. Ömür için ek ödenek isteğim yok. «Niye yok? Kalsana biraz daha! Dünyamız geliyor,» deyip anlatsalar:

İki turist Afrika ormanlarında yollarını şaşırıp yamamların eline düşüyorlar. Ölüm korkusu yüreklerine çökmüş. Oysa ki durum öyle gözükmüyor. Kabile reisi korkudan titreyen adamlara diyor ki:

«Size üzüntülerimi bildiririm. Korkunuz tümüyle yersiz. Koca tencerede sizi pişireceğimizi düşünmeyiniz artık. Biz uygar ülkelerden gelişme yardımı aldık. Artık insan haşlamıyoruz. Izgara yapıyoruz.»

En uzun yolculuğa çıkarken, telaşlı hesap zoruna düşmeyen çok insan var. Ama tam giderayak, hesaplama çırpıntısına girenler var. Zor iş.

Adamın biri günlerce hasta yatıyor. Yaşama umudu da iyice sarsılmış durumda. «Bana hemen bir veteriner çağırın!» diyor. Etrafı neden doktor istemedi diye şaşırıyor. Hastanın mantığı ise sağlam:

«Bütün ömrümce eşek gibi çalıştım. İnek gibi bir karıyla evlendim. Köpek gibi de çocuklarım oldu. Ne çağırayım ki?»

Ölmeyi ne kadar rahat karşılayabilirsek, yaşamayı o derece doğru becereceğimizi sanırım. Abartmamalı önemi-

ni. İşi karıştırmamalı. Kim kalmış ki? Hep gitmişler. Kalanlar da gidecek. Bir uyku bu. Bir uykucuk daha. Hepsi o kadar.

Laf aramızda, tam şu anda elimi hesap makinasına uza-tıverdim. Kendime bile çaktırmadan bir hesap yaptım. Gündüz uykularını da sayarsam ben şimdiye kadar yaklaşık yirmi beş bin kere uyumuşum. Lafı mı olur be! Bir kerecik daha...

Şişli camisini kesinlikle istemem. Ya Bebek, ya Emir-gân camisinden kalkmak isterim. Öğle namazında değil, ikindi namazında. Tabut arabaya konduktan sonra dostlar doğru meyhaneye...

Bizim eş - keş hergelelerinin tabutu taşımasını, şimdiden men ediyorum. Tahta aralığından gıdıklamaya kalkar itoğlu itler, bilirim.

O gün meyhanede de yalnız neşeli konuşulacak. Sümük ve gözyaşı istemem... İstemem ama, ben bu hergelelere nasıl laf anlatacağım? Ya dinlemezlerse! Ah elimden gelse de, üçüncü kadehten sonra kefenime sarılmış olarak bir başlarına dikilebilsem... Vallahi hepsi korkudan altına yapar. Ne yazık ki ben bu sahneyi görmek zevkinden mahrum olurum. İnanır mısınız? Tek üzüntüm bu.

Karacaoğlan, hani o uzun yolculuğa çıkışını, soruna dönüştürmeye hiç çabalamıyordu. Dünyaya çıplak geldiğini ve öyle de gideceğini biliyordu:

Üryan geldim gene üryan giderim
Ölmemeye elde fermanım mı var
Azrail gelmiş de can talep eyler
Benim can vermeye dermanım mı var.

aydın boysan

Doğum: 1921 İstanbul. 1945'de İstanbul D.G.S.A.'den mimar olarak mezun oldu. 1954-1955, iki yıl Mimarlar Odası Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Sekreteri. 1961-1962'de Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Başkanı. 15 yıl mimarlık öğretiminde yan görev alarak çalıştı. Uluslararası ve ulusal mimarlık yarışmalarında ödüller kazandı. 150 kadar endüstri tesisini projelendirdi ve uygulamasında görev aldı.

Tüm bunlar (neden olduğunu dostlar bilir), Boysan'a yetmiyordu. Güneş enerjisi mi istersiniz, çiçek yetiştirmek mi... Gözünün değdiği, ilgisini çeken daha birçok şeyde de "yaptıkları" yukarıdakiler kadar tutkulu olaylardı. Bir bina yaptı, binada sos üretildi, sos az satılıyor diye, Boysan tuttu soslu yemekler tarif eden bir kitap yazıverdi. Tabii, o yemekleri bir bir tatmak zorunda kalınca, kilolandı. Kiloları atmaya uğraştığında rejim denen olayın sırlarını keşfe koyuldu ve buyrun, bir kitap da buradan çıktı. İnsanın yaşamı böylesine renkli olunca, işin içine mizah girmez mi? Girdi, girer girmez de kitaplaşıverdi... Böylece, Aydın Boysan'ın üçüncü mizah söyleşiferi oluştu.

Tüm bunları ciddi birer uğraşı olarak yapmakta. Hele yazı uğraşısını en ciddilerinden biri olarak kabul etmekte. En büyük kanıtı da, aralıksız sürdürdüğü haftalık köşe yazıları: "Desek mi acaba?"lar...